

นิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

บทนำ

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์จำเป็นต้องมีการสื่อสารระหว่างกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อพูดคุย สนทนาแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยอาจเป็นเรื่องสนุกสนานตื่นเต้น เรื่อง โศกเศร้าเสียใจ เรื่องสะท้อนขวัญหรือเรื่องให้ความรู้ความบันเทิง ทั้งนี้ เรื่องราวต่างๆ อาจเป็นสิ่งที่ เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน หรือสมมติขึ้นทั้งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว บรรพบุรุษหรือเกี่ยวข้องกับสังคม สิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งนี้รูปแบบของการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นศิลปะเก่าแก่ที่สุดรูปแบบ หนึ่ง คือ การเล่านิทาน การเล่านิทานมีอยู่ในทุกๆ สังคม เป็นสิ่งที่สร้างความผูกพัน ความเข้มแข็งและเป็น ตัวแทนถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรม อารยธรรมของตนเองให้แก่สังคม นอกจากนี้ นิทานยังเป็นสิ่งที่ให้ ความสนุกสนานและเข้าถึงจิตใจของเด็กๆ ได้ดีที่สุด โดยไม่เป็นการกีดกันความสนใจในด้านต่างๆ และยังสามารถส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆ ด้านได้เป็นอย่างดี นิทานจึงนับได้ว่าเป็นสิ่งที่เปี่ยมคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มี อิทธิพลและมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่มีมานานและอยู่ควบคู่กับการตั้งชุมชนของมนุษย์ตั้งแต่สมัย โบราณจนถึงปัจจุบัน

ความหมายของนิทาน

นิทานตามแนวความคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องและตามเอกสารอ้างอิงทางราชการได้ให้ ความหมายไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2542:588) ให้คำนิยามว่า นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป

ไพพรรณ อินทนิล (2534: 22) ให้คำอธิบายว่า นิทานเป็นศิลปะการถ่ายทอดที่เก่าแก่เป็นสิ่ง บันเทิงที่คนทั่วโลกต้องการและมีประโยชน์ใช้สอยในเชิงเป็นสื่อเพื่อการสอนวิชาต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ตลอดจนจนถึงจริยธรรม การปรับตัว การส่งเสริมการอ่าน จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ให้กับเยาวชน ได้เป็นอย่างดี

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2542) กล่าวไว้ในคำนำของรายงานการวิจัยเรื่อง นิทานคำพริ้ว : ภาพ สะท้อนชีวิตผู้ด้อยโอกาสและชาติพันธุ์สัมพันธ์ในเขตอุทยานแห่งชาติตอนกลางว่า การเล่านิทานเป็นพฤติกรรม การสื่อสารที่มีบทบาทต่อผู้เล่า ผู้ฟังและชุมชน โดยนิทานแสดงบทบาทโดยตรงและแฝงเร้น นิทานจึงเป็น ภูมิปัญญาดั้งเดิมของมนุษย์ที่ปรากฏในทุกกลุ่มชาติพันธุ์

แม้นมาส ชวลิต (2545: 45) กล่าวว่า นิทานเป็นสมบัติประจำชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์แต่โบราณสร้างไว้และเล่าสืบต่อกันมา นิทานแต่ละชาติย่อมมีลักษณะของชาตินั้นปรากฏอยู่ นักศึกษามานุษยวิทยามักจะใช้นิทานเป็นเครื่องแสดงถึงภูมิธรรมของแต่ละชาติอย่างหนึ่ง

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (Wikipedia.org: 2011) กล่าวว่า นิทาน เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา กล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่เก่าแก่ที่สุด นิทานอาจมีกำเนิดพร้อม ๆ กับครอบครัวของมนุษยชาติ มูลเหตุที่มาแต่เริ่มแรกคงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงแล้วเล่าสู่กันฟัง มีการเพิ่มเติมเสริมแต่งให้พิสดารมากยิ่งขึ้น จนห่างไกลจากเรื่องจริงกลายเป็นนิทานไป การเขียนนิทานในความหมายแรก อาจเป็นการเขียนจากจินตนาการก็ได้

จากความหมายของนิทานตามทัศนะต่างๆดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีคำกล่าวตรงกันอยู่ประการหนึ่ง คือ นิทานเป็นเรื่องที่เล่ากันต่อกันมา และมีความคิดคล้ายกันในประเด็นที่ว่านิทานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ โดยให้แง่คิดและความสนุกสนาน ดังนั้น จึงพอจะสรุปความหมายของนิทานได้ดังนี้คือ นิทานเป็นเรื่องที่เล่ากันต่อกันมา เป็นสิ่งที่ซึมซับอยู่ในสังคมทุกๆสังคมมาตั้งแต่สมัยโบราณในลักษณะที่เป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆด้วยบรรยากาศที่สนุกสนานให้ความบันเทิง โดยแฝงความรู้ คุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม

นอกจากนี้ ยังมีผู้ศึกษาความหมายที่แอบแฝงซ่อนเร้นอยู่ในนิทาน ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากมีการรวบรวมนิทานพื้นบ้านแล้ว นักคติชนวิทยาเริ่มคิดว่า นอกเหนือจากนิทานจะหมายถึงเรื่องที่เล่าสู่กันฟังสนุกๆแล้ว นิทานยังมีความหมายใดซ่อนเร้นอยู่หรือไม่ ซึ่งมีผู้พยายามให้คำตอบอยู่หลายประการ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2545: 59 - 61) ได้รวบรวมข้อมูลที่สำคัญ สรุปได้ 2 ประการ คือ นิทานบางเรื่องเป็นร่องรอยของเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริงในอดีต เช่น รามายณะ ซึ่งเป็นวรรณคดีประเภทมหากาพย์ของอินเดีย เชื่อว่าเป็นนิทานที่เล่าสืบต่อกันมายาวนานในหลากหลายพื้นที่ของชมพูทวีป แต่ผู้ได้รวบรวมแต่งให้เป็นระเบียบครั้งแรก คือ มหาฤๅษีวาลมิกิ โดยประพันธ์ไว้เป็นบทร้อยกรองประเภทฉันทนา สันสกฤต รามายณะเมื่อได้แพร่หลายมาในประเทศไทยใช้ชื่อเรียกว่า รามเกียรติ์ และนิทานบางเรื่องเป็นเครื่องระบายความเจ็บกอดบางอย่างโดยเป็นการแสดงออกของจิตใต้สำนึกซึ่งการศึกษานิทานแนวนี้ ต้องอาศัยความรู้ทางจิตวิเคราะห์โดยได้แนวคิดมาจากนักจิตวิทยาที่สำคัญคนหนึ่ง คือ ฟรอยด์ ซึ่งกล่าวว่าสิ่งที่มนุษย์พบในความฝันมักปรากฏในคติชนประเภทต่างๆเช่น นิทาน เพลง ปริศนา เป็นต้น ผู้ศึกษาแนวนี้มักมองว่า นิทานบางเรื่องเป็นเครื่องระบายความเจ็บกอดบางอย่างของมนุษย์อาจเป็นความเจ็บกอดที่ต้องอยู่ในระเบียบประเพณี การปกครองหรือเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น มุขตลกเรื่องเพศก็เป็นการระบายความเจ็บกอดในเรื่องเพศ เพราะโดยปกติมนุษย์มีความต้องการทางเพศ แต่ด้วยอยู่ในสังคมก็ต้องยอมรับขนบประเพณี ศีลธรรม จริยธรรมต่างๆที่สังคมกำหนดจึงไม่สามารถปฏิบัติตามใจปรารถนาได้ จึงระบายความเจ็บกอดนี้ออกมาเป็นมุขตลกต่างๆ น่าสังเกตว่าถ้าเรื่องเหล่านี้เกิดขึ้นจริงก็ถือว่าผิดร้ายแรง เช่น พระกับสีกาที่เขยกับน้องเมีย และคนกับสัตว์ เป็นต้น นิทานเกี่ยวกับเรื่องเพศนี้บางคนตีความหมายว่า เป็น

การแสดงสิ่งที่หลงเหลือตกค้างมาจากสังคมยุคบรรพกาล เมื่อมนุษย์ยังไม่ได้สร้างกฎเกณฑ์หรือประเพณี เป็นกรอบสำหรับให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติกัน

ความสำคัญของนิทาน

จากความหมายของนิทานดังกล่าว ทำให้เราทราบถึงความสำคัญของนิทานที่ทุกๆสังคมทั่วโลกล้วนต่างมีนิทานหรือที่เราเรียกว่า นิทานพื้นบ้าน นิทานประจำชาติ ฯลฯ เล่าสู่กันฟังเหมือนเป็นการสืบทอดสิ่งที่ดีงามที่ควรรักษาไว้ สำหรับเด็กๆการได้ฟังนิทานเปรียบเหมือนการฟังเรื่องราวที่ให้ความสนุกสนาน เหมือนกับตนเองได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริงๆ นิทานจะช่วยพาพวกเขาท่องเที่ยวไปสู่ดินแดนแห่งจินตนาการ นอกจากนิทานจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและช่วยสนองความปรารถนาของเด็กๆแล้ว นิทานยังส่งเสริมให้เด็กๆเป็นผู้ที่สนใจการอ่านและเรียนรู้วิธีการอ่านโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้เนื้อหาของนิทานยังช่วยปลูกฝังความดีงาม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการเรียนรู้ทักษะในการใช้ชีวิต เพื่อที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขด้วย บวร งามศิริอุดม (2547: 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนิทานไว้ ดังนี้

1. นิทานส่งเสริมปัญญาเด็ก ในขณะที่เล่านิทานพ่อแม่ ลูก ได้อยู่ใกล้ชิดกัน เด็กจะรู้สึกอบอุ่นมั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเสริมสร้างปัญญาเด็กได้ดี
2. นิทานทำให้เด็กช่างคิด ช่างถาม ขณะที่เด็กกำลังฟังนิทานแล้วเกิดความไม่เข้าใจ เด็กจะคิดหาคำตอบ ชักถาม เมื่อพ่อแม่ตอบก็จะทำให้เด็กมีความรู้สะสมมากขึ้น
3. นิทานทำให้เด็กมีความคิดรวบยอด การฟังนิทานหลายๆ ครั้ง ทำให้เด็กรู้จักจับประเด็น มีการลำดับความคิดอย่างเป็นระบบ เกิดความคิดรวบยอด
4. นิทานทำให้เด็กรู้ภาษาได้รวดเร็ว
5. นิทานทำให้เด็กมีสมาธิ เมื่อถึงเวลาเล่านิทานเด็กจะตั้งใจฟังอย่างใจจดใจจ่อ ทำให้มีสมาธิ ซึ่งเด็กที่ฉลาดมักเป็นเด็กที่มีสมาธิสูง
6. นิทานทำให้เด็กมีจินตนาการ เสียงที่เล่าออกมาจะไปกระตุ้นให้เด็กสร้างจินตนาการเป็นภาพทุกขั้นตอน
7. นิทานทำให้เด็กมีคุณธรรม นิทานจำนวนมากแต่งขึ้นเพื่อสอดแทรกคุณธรรม เรียนรู้ทักษะชีวิตให้ข้อคิดต่างๆ ให้พ่อแม่ใช้สอนลูก ทำให้เด็กจดจำและนำไปใช้ในวัยผู้ใหญ่ได้อย่างมีวุฒิ
8. นิทานทำให้เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์ ขณะที่เล่านิทาน เด็กจะชอบใจหาทางปรับตัวเข้าหาผู้เล่า เพื่อจะได้ฟังนิทานต่อไปอีก ทำให้รู้จักปรับตัวเข้ากับสังคมในอนาคต
9. นิทานสร้างการเรียนรู้ในทุกมิติ การเล่านิทานเป็นการสร้างความรู้ ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การอ่านหนังสือทำให้มีสมาธิ เป็นนักคิด นักค้นคว้า ปลูกฝังการเรียนรู้ในทุกมิติให้แก่เด็ก

นอกจากนิทานจะมีความสำคัญต่อตัวเด็กแล้ว นิทานยังมีความสำคัญต่อผู้ใหญ่ พ่อแม่และคุณครูอีกด้วย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญๆ ได้ ดังนี้

1. ทำให้เข้าใจเด็กเป็นรายบุคคล ระหว่างที่เล่านิทานผู้เล่าจะได้สังเกตความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคลทั้งความสนใจในการฟัง การใช้คำถาม การแสดงความคิดเห็น การเป็นผู้นำ ผู้ตาม ฯลฯ เพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการเล่านิทานครั้งต่อไป หรือเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาเด็กได้ตามศักยภาพเป็นรายบุคคล

2. ทำให้เรียนรู้สิ่งต่างๆเพิ่มเติม การเล่านิทานทำให้ผู้เล่าได้เรียนรู้เนื้อเรื่องจากนิทาน เทคนิคการเขียนเรื่องที่ทำให้เด็กๆ ชื่นชอบ การเสนอเรื่องราวจากการวาดภาพประกอบ ซึ่งสามารถเป็นข้อมูลในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ได้

3. ทำให้เวลาที่ใช้ในขณะที่เล่าและฟังนิทานร่วมกันเป็นเวลาแห่งความอบอุ่นและเป็นมิตร

4. การเล่านิทานทำให้เด็กรู้สึกพอใจ และสนุกสนานเช่น ไรก็ส่งผลให้ผู้เล่าเกิดความรู้สึกวิ่งตามไปด้วยเช่นกัน นิทานจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ทั้งผู้เล่าและผู้ฟังนิทานเกิดความรู้สึกไว้วางใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน

จากข้อความดังกล่าว นิทานจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญทั้งต่อผู้ใหญ่และเด็กๆ ชุมชนใดไม่มีนิทาน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นจะไม่มีสิ่งที่มาคลายความเครียดและขาด การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ไม่มีความผูกพันและขาดรอยเชื่อมต่อกันของวัฒนธรรม สำหรับเด็กๆ แล้ว นิทานช่วยส่งเสริมพัฒนาการทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านอารมณ์ จิตใจ คุณธรรมและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพลโตกล่าวไว้ว่า พี่เลี้ยงพ่อแม่และครูอาจารย์ควรประดับประดาตัวเองให้เต็มไปด้วยนิทาน นิทานให้ความอบอุ่นยิ่งกว่าอ้อมกอดของวงแขน (กรีก ยูนันท์, 2543: 8) ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ผู้ปกครองหรือคุณครูในระดับปฐมวัยจึงควรเล่านิทานให้เด็กฟังเป็นประจำทุกวันซึ่งสามารถเริ่มได้ตั้งแต่อายุก่อน 1 ปี โดยเลือกสรรหาลักษณะเนื้อหาและรูปแบบของนิทานให้เหมาะสมกับวัย ซึ่งจำเป็นที่ต้องศึกษาว่าเด็กในวัยใดสนใจเนื้อหาหรือลักษณะนิทานในรูปแบบใด เพื่อจะได้สนองต่อความต้องการและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กให้มากที่สุด

ประโยชน์ของการเล่านิทาน

การเล่านิทานมีประโยชน์ไม่เฉพาะแต่ผู้ฟังหรือเด็กๆ เท่านั้น ผู้เล่าเองก็ได้รับประโยชน์เช่นกัน เช่น ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความสุขความสบายใจที่เห็นรอยยิ้มได้ยินเสียงหัวเราะและแววตาเป็นประกายใครู้ของเล็กๆ อีกทั้งนิทานยังสะท้อนสังคมและให้แง่คิดใน การดำรงชีวิตมากมาย สำหรับเด็กๆ แล้ว นิทานเปรียบเสมือนโลกอีกใบหนึ่ง เป็นโลกแห่งจินตนาการที่สามารถเข้าใจได้ และสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นหรือคลายความสงสัยโดยอาจจะยังไม่สนใจคิดว่า แท้จริงแล้วนิทานบางเรื่องไม่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ นิทานมีประโยชน์กับเด็กๆ มากเท่าๆ กับการเรียนรู้โดยผ่านการเล่น

หรือการให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพราะ นิทานสามารถทำให้เด็กเห็นตัวอย่างของการทำความดี และได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี ได้เห็นผลตอบแทนที่ไม่ดีถ้าทำผิด นิทานยังสร้างเสริมและส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจที่ได้รับพัฒนามากที่สุดกว่าด้านอื่นๆ นอกจากนี้นิทานส่วนใหญ่ยังสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมเพื่อหล่อหลอมให้เด็กเติบโตเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แม้ว่านิทานจะเป็นสิ่งที่น่าสนใจของคนทุกเพศทุกวัยในมุมมองที่ต่างกัน แต่สำหรับในวัยเด็กซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการพัฒนาของชีวิตที่สำคัญและผูกพันกับเด็กๆ นิทานจึงให้ประโยชน์แก่เด็กมากที่สุด ซึ่งพอจะแยกประโยชน์ของนิทานกับพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กได้ ดังนี้

1. ประโยชน์ของนิทานกับการพัฒนาการทางด้านร่างกาย

นิทานช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กเด็กจะได้ฝึกการใช้มือในการเปิด ปิด หนังสือ ได้ฝึกการเคลื่อนไหวจากการดูภาพหรืออ่านตัวอักษรตามเนื้อเรื่อง รู้จักการใช้สายตาในการมองภาพที่เป็นจุดสำคัญของเรื่องเชื่อมโยงกับภาษาที่ได้จากการฟังและนำมาสัมพันธ์กันทำให้เกิดความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ขณะที่เด็กฟังนิทานเด็กจะได้นั่งหรือนอนฟังนิทานด้วยความผ่อนคลาย ทำให้ร่างกายลดความตึงเครียดและเมื่อคุณครูเล่าจบอาจให้เด็กได้เคลื่อนไหว แสดงท่าทางเลียนแบบตัวละครในเรื่อง เช่น บินเหมือนนก คลานเป็นงู กระโดดเป็นกบ หรือส่งเสียงเลียนแบบเสียงร้องของสัตว์ที่เป็นตัวละครในเรื่อง

2. ประโยชน์ของนิทานกับการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ

นิทานช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

2.1 นิทานช่วยเสริมสร้างความผูกพันระหว่างผู้เล่าและผู้ฟัง

ความผูกพัน

เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเมื่อได้ยินเสียงของนิทานเริ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเวลาที่บ้านที่มีพ่อแม่เป็นผู้เล่านิทานให้ลูกฟัง หรือในโรงเรียนเวลาที่คุณครูกำลังเล่านิทานให้เด็กๆ ฟัง ทั้งนี้ เพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็กๆ ชอบ ดังนั้นนิทานจึงช่วยให้ผู้เล่านิทานกับเด็กเกิดความรู้สึกผูกพันกัน ถ้าเป็นเสียงเล่าของพ่อแม่ ช่วงเวลาของการเล่านิทานจะเป็นเวลาที่มีคุณค่า เด็กที่มีพ่อแม่โอบอุ้มดูแลและสร้างความสัมพันธ์โดยใช้ภาษาของนิทานเป็นสื่อและภาษาร่างกายโดยให้เด็กนั่งฟังบนตัก เมื่อการอ่านมาพร้อมกับความอบอุ่นและความสุข เด็กจะซึมซับสิ่งที่ดีๆ มีนิสัยชอบการอ่านโดยไม่รู้ตัวและรักการอ่านจนเป็นนิสัย เด็กจะเติบโตด้วยความรู้สึกที่มั่นคงและปรับตัวได้ดี ถ้าเป็นคนแปลกหน้าหรือเป็นวันแรกที่พบกันระหว่างครูและนักเรียนในวันเปิดเรียนนิทานก็จะช่วยลดช่องว่างของการไม่ไว้วางใจคนที่ไม่รู้จักรักให้น้อยลง ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ลูก ครูนักเรียน ขณะที่ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังเด็กจะคุ้นเสียงและรู้สึกได้ถึงความรัก

2.2 นิทานช่วยให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายและเป็นการพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี

เพราะนิทานที่นำมาเล่ามักมีเนื้อหาที่สนุกสนาน ตื่นเต้น และเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของเด็กๆ นอกจากนี้ การที่ตัวละครในเรื่องมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เห็นการกระทำและผลแห่งการกระทำอย่างทันทีก็ตรงกับพัฒนาการของเด็กเพราะเด็กวัยนี้ไม่ชอบอยู่นิ่งและอยากรู้ผลทันที

2.3 นิทานช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ที่เหมาะสม ทำให้ผู้ฟังมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น สำหรับเด็กโตนิทานบางเรื่องช่วยลดความกังวลใน

อารมณ์ได้เมื่อรู้สึกว้าวุ่นบางอย่างที่กำลังกังวลใจเป็นเรื่องที่คนอื่นๆก็เคยประสบมาแล้วและสามารถแก้ปัญหาต่างๆได้ ทำให้มีกำลังใจและสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจที่ดี เช่น เด็กที่กำลังจะมีน้องใหม่เมื่อได้ฟังเรื่องราวจากนิทานว่า น้องน่ารัก พี่จะได้มีเพื่อนเล่นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน หรือพ่อแม่วรรณคดีทุกคนและจะรักมากถ้าพี่จะช่วยพ่อแม่ดูแลน้อง เด็กก็จะรู้สึกรักน้องและคลายความกังวลได้ นอกจากนี้ สำหรับเด็กที่มีอารมณ์ก้าวร้าวรุนแรง การได้ฟังนิทานจะทำให้อารมณ์ของเด็กเย็นลงได้ เด็กที่ชอบเก็บตัวไม่ช่างพูดมักจะชอบฟังนิทานซึ่งความสนใจในตัวละครจะช่วยทำให้เขา รู้สึกมีเพื่อน และรู้สึกเป็นสุขขณะฟังนิทาน การซักถามพูดคุยระหว่างการเล่านิทานและหลังจากการฟังนิทานจะทำให้ผู้ใหญ่ต้องการความต้องการของเด็กๆ และสามารถสนองตอบความต้องการดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.4 นิทานช่วยส่งเสริมให้เกิดอารมณ์สุนทรียภาพทางศิลปะ เช่น การวาดภาพถ่าย

ทอดเรื่องราวหรือตัวละครที่มีอยู่ในนิทาน รวมถึงผลงานศิลปะในด้านอื่นๆ

2.5 นิทานช่วยให้เด็กรู้สึกชื่นชมในความไพเราะของภาษาทั้งจากร้อยแก้วและ

ร้อยกรอง

2.6 นิทานช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ประโยชน์ของนิทานในด้านนี้มี

ความเด่นชัดมาก เพราะนิทานส่วนใหญ่มักมีเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กๆทำความดี การทำดีจะส่งผลให้ผู้กระทำมีความสุข นิทานหลายเรื่องจึงช่วยแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมของเด็กได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เด็กยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต เด็กต้องการ การชี้แนะเพื่อให้เขาได้รับรู้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ ซึ่งเนื้อหาจากนิทานจะเป็นการจำลองแบบอย่างหรือเป็นตัวแทนของการสั่งสอนชี้แนะได้เป็นอย่างดี เพราะนิทานมักมีเนื้อหาดำเนินเรื่องด้วยเหตุผล และจบลงด้วยผลแห่งการกระทำนั้นๆ เป็นการสอนเด็กโดยเด็กไม่รู้ตัว ทั้งนี้ เมื่อเด็กฟังนิทานจบ ควรตั้งคำถามเพื่อให้เด็กได้คิดจากการกระทำของตัวละครในเรื่อง ว่าใครทำอะไร อย่างไร ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ควรนำการกระทำของใครมาเป็นแบบอย่างเพราะอะไร เป็นต้น นิทานจึงช่วยส่งเสริมหรือกระตุ้นพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติให้ดียิ่งๆขึ้นไปจนกลายเป็นนิสัย

3. ประโยชน์ของนิทานกับการพัฒนาการทางด้านสังคม

นิทานช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

3.1 นิทานช่วยให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นิทานทำให้เด็กเรียนรู้สภาพของสังคมตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน อนาคต และช่วยสร้างความรักความสามัคคีในหมู่คณะ

3.2 นิทานช่วยให้เด็กเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับสังคม นิทานช่วยให้เด็กเรียนรู้ว่าควรประพฤติตนอย่างไร จึงจะเป็นที่ยอมรับของสังคม มีเพื่อนมาก และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นิทานช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้เกี่ยวกับสังคม นิทานนำเด็กให้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมของชนแต่ละหมู่ ศีลธรรมจรรยา รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมต่างๆของคนในสังคม แม้แต่บรรยากาศขณะฟังนิทานเด็กก็ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่าด้วย ทำให้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนในสังคม เข้าใจบทบาทของตน และมีความพร้อมในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นด้วย (จ้อย นันทวิษรินทร์, 2526: 3)

4. ประโยชน์ของนิทานกับพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

นิทานช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

4.1 นิทานช่วยสร้างปัญญา การสร้างปัญญาจากการฟังหรือการอ่านในเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่สำคัญมากโดยเฉพาะถ้าได้มาจากนิทาน เพราะหนังสือภาพหรือเรื่องราวในนิทานจะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งให้แก่เด็กโดยที่เด็กไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังถูกขัดเยียดความรู้ เด็กที่ฟังนิทานจะมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้นและเป็นคนที่มีความรู้รอบตัวดีทั้งในด้านภาษา คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ ฯลฯ จากการที่ผู้แต่งสอดแทรกเรื่องดังกล่าวลงในนิทานที่ผู้ใหญ่นำมาเล่าให้เด็กฟังจึงเป็นการเรียนรู้ที่มีความสุข เกิดความรู้สึกที่ร่วม ได้คิด ได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เป็นการช่วยพัฒนาให้เด็กเป็นคนเก่งและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ นิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาที่ช่วยพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กได้เป็นอย่างดี

4.2 นิทานช่วยกระตุ้นให้เด็กสนใจอยากอ่านหนังสือ นิทานช่วยส่งเสริมพื้นฐานความพร้อมในการอ่าน รู้สึกรู้ว่าการอ่านเป็นเรื่องสนุก เพราะนิทานมีเนื้อเรื่องที่สนุก ประกอบกับคุณภาพของหนังสือซึ่งปัจจุบันผู้ผลิตได้ผลิตรูปเล่มออกมาอย่างสวยงาม แปลกตาหลายรูปแบบ บางเล่มมีภาพเคลื่อนไหวประกอบ หรือเป็นภาพสามมิติน่าติดตาม ทำให้เด็กเรียนรู้อย่างสนุกสนาน โดยได้รับความรู้โดยไม่รู้ตัว ซึ่งการเรียนรู้จากการอ่านในวัยเด็กปฐมวัยมีความสำคัญมากโดยเฉพาะหนังสือภาพ

4.3 นิทานช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา นิทานเปรียบเสมือนเป็นคลังภาษา การฟังและการอ่านหนังสือนิทานเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับเด็ก ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า การที่เด็กเล็กๆ ได้ฟังมาก อ่านมาก เซลล์สมองจะแตกกิ่งก้านสาขาทำให้เขาฉลาดขึ้น เนลสัน (Nelson, 1989 อ้างถึงในอารี สันหลวี, 2543: 56) กล่าวว่า การอ่านหนังสือให้เด็กฟังช่วยให้เด็กโย

เรื่องในหนังสือเข้ากับประสบการณ์ชีวิตของตนเอง ทำให้เด็กเข้าใจโลกมากขึ้น และเรื่องราวในนิทานจะช่วยให้เด็กสามารถเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีผลการวิจัยพบว่า ความคุ้นเคยกับตัวหนังสือและการคาดเดาในนิทานแต่ละเรื่องจะช่วยให้เด็กอ่านได้เร็วขึ้นและบ่อยขึ้น การส่งเสริมให้เด็กอ่านในสิ่งที่เขาอยากอ่านจะช่วยพัฒนาให้เด็กกลายเป็นนักอ่านที่ดีเมื่อเติบโตขึ้น

4.4 นิทานช่วยทำให้เด็กเกิดความพร้อมในการเรียน การที่เด็กชอบฟังนิทานจะช่วยกระตุ้นเด็กในด้านการฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน

4.5 นิทานช่วยเสริมสร้างจินตนาการอย่างไว้ชีวิตจำกัด นิทานหลายๆเรื่อง ช่วยเสริมสร้าง จินตนาการ เพราะในนิทานมีสัตว์พูดได้ ต้นไม้พูดได้ คนเหาะได้ หายตัวได้ สิ่งเหล่านี้เร้าจินตนาการและกระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากร่วมสัมผัส นอกจากนี้ นิทานยังทำให้เด็กสามารถท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆได้ หรือรู้สึกเหมือนกับว่ากำลังเข้าร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริงๆ เป็นการสร้างภาพในใจ ความสามารถของเด็กในการวาดภาพขึ้นเองในสมองจากภาษาซึ่งมองด้วยตาไม่เห็นคือพลังจินตนาการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญส่วนหนึ่งของการคิดที่ได้จากนิทาน

5. ประโยชน์ของนิทานในด้านอื่นๆ

ดวงเดือน แจ่มสว่าง (2542: 15 – 20) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของนิทานสำหรับเด็กปฐมวัยที่น่าสนใจสรุปได้ ดังนี้

5.1 นิทานให้ความบันเทิงและความรู้ การเล่านิทานเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ทำให้ความบันเทิงมาตั้งแต่สมัยโบราณ สำหรับในปัจจุบันได้มีการนำนิทานมาเป็นกิจกรรมเพื่อให้เด็กระดับปฐมวัยเกิดการเรียนรู้ คุณครูคนใดเล่านิทานเก่งเด็กๆ จะรักและเชื่อฟัง คุณครูจึงใช้โอกาสนี้นำนิทานเป็นสื่อในการสอนแทรกความรู้ด้านต่างๆ ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งทำให้เด็กๆ สามารถจดจำได้เป็นอย่างดี

5.2 นิทานเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลাজิตใจ และสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในการอธิบายสิ่งต่างๆ หรือการฝึกสร้างมโนภาพและจินตนาการ การใช้นิทานเป็นสื่อจะได้ผลดีกว่าการบรรยายหรือการอธิบายโดยตรง โดยเฉพาะนิทานที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาพื้นฐานของการมีบุคลิกภาพที่ดีงาม เช่น การขยันหมั่นเพียร หรือที่เรียกว่า “พฤติกรรมใฝ่สัมฤทธิ์” ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่สังคมกำลังต้องการและอยากเห็นให้เกิดขึ้นในตัวเด็กมีผู้ศึกษาพบว่า การเล่านิทานที่มีคุณค่าให้เด็กระดับอนุบาลซึ่งมาจากครอบครัวยากจนฟังจะช่วยให้เด็กพัฒนาทางด้านการคิด สติปัญญา และอารมณ์ได้เป็นอย่างดี

5.3 นิทานช่วยปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ นิทานที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์และมีตัวละครที่เป็นสัตว์ ต้นไม้ ก้อนหิน หยดน้ำ เมฆฝน ล่าธาร ฯลฯ จะช่วยสร้างสรรค์ความเมตตา กรุณา ความเอื้ออาทร และผูกพันกับธรรมชาติให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของเด็ก เด็กๆ จะมองธรรมชาติรอบตัวอย่างเป็นมิตรด้วยความรู้สึกที่ธรรมชาติเหล่านั้นเป็นหนึ่งเดียวกับตัวเขา

5.4 นิทานช่วยให้เด็กหายป่วยเร็วขึ้น การที่เด็กป่วยต้องนอนอยู่บนเตียงนานๆ ทำให้มีสภาพจิตใจเศร้าหมองเนื่องจากไม่ได้วิ่งเล่นหรือเคลื่อนไหวตามวัย นิทานจะทำให้จิตใจของเด็กสดชื่น ถึงแม้จะเคลื่อนไหวร่างกายไม่ได้ แต่การได้ฟังนิทานทำให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวทางความคิดและจินตนาการได้ เมื่อจิตใจสดชื่นย่อมส่งผลให้ร่างกายหายป่วยหรือทุเลาลงได้เร็วขึ้น

5.5 นิทานช่วยเปลี่ยนบรรยากาศการเรียน บรรยากาศการเรียนที่เด็กๆ กำลังเบื่อหน่าย วิชาการต่างๆ ครูผู้สอนสามารถนำนิทานเข้ามาสอดแทรกไปกับเนื้อหาเรื่องเรียนนั้นๆ ก็จะช่วยให้เด็กๆ กระตือรือร้นในการเรียนรู้ขึ้นมาได้

นอกจากนิทานจะมีประโยชน์ต่อผู้ฟังแล้ว นิทานยังมีประโยชน์ต่อผู้เล่าด้วย ตัวอย่าง เช่น

1. การเล่านิทานช่วยให้ผู้เล่าเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมกับเด็กทำให้คลายความเครียดจากการทำงานได้
2. การเล่านิทานช่วยให้ผู้เล่าสามารถเล่าเรื่องต่างๆ ได้อย่างอิสระ เป็นเรื่องที่ไม่ถูกล้อมกรอบด้วยระเบียบประเพณีที่เคร่งครัด หรือถ่ายทอดจินตนาการของตนเองให้ผู้ฟังได้
3. ผู้เล่านิทานได้ข้อคิดจากนิทาน ซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องที่ดีงาม สามารถนำมาปรับใช้หรือเป็นเรื่องเตือนใจในการใช้ชีวิตได้ นอกจากนี้ ยังช่วยย้ำคิดและเตือนใจให้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นได้ว่านิทานมีประโยชน์มากมายในด้านต่างๆ ทั้งต่อผู้ฟังและผู้เล่า ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถเติบโตได้ตามพัฒนาการและมีวุฒิภาวะเหมาะสมวัย

สรุป

นิทานเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาช้านาน เปรียบเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนทุกชาติทุกภาษา และทุกวัฒนธรรม เพราะ นิทานสะท้อนให้เห็นถึงความนึกคิดและสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นไปแล้วสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ และที่ยังเป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เป็นจินตนาการในนิทานเป็นสิ่งที่ทุกคนฟังได้แม้ว่าจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ได้ก็ตาม นอกจากนี้ นิทานยังเป็นตัวกลางในการถ่ายทอด เชื่อมโยงประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติให้แก่บรรพชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ สำหรับเด็กๆ แล้ว นิทานเปรียบเหมือนเพื่อนที่ดีและอบอุ่น อยากเข้าไปใกล้ชิดและสัมผัสอย่างไม่รู้เบื่อ เพราะ นิทานให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และช่วยเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กได้เป็นอย่างดี ผู้ใหญ่จึงควรให้ความสำคัญแก่นิทานและเลือกนิทานให้เหมาะสมกับวัยของเด็กเพื่อการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะที่ดีต่อไป

การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

นิทานมีความสำคัญสำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิทานช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินโดยแฝงคติธรรมให้เด็กได้เรียนรู้ นิทานจึงมีคุณประโยชน์มากมาย แต่ในขณะเดียวกันนิทานก็สามารถให้โทษแก่เด็กได้หากนิทานเรื่องนั้นมีเนื้อหาสาระที่ไม่เหมาะสม เช่น แฝงด้วยความโหดร้ายทารุณ มีภาพประกอบเรื่องที่ไม่น่าสนใจ หรือนิทานบางเรื่องที่สนุกแต่ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้เท่าที่ควร เนื่องจากมีเนื้อเรื่องที่ยาวเกินไป เป็นต้น ทั้งนี้ในปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ได้ผลิตหนังสือนิทานออกมามากมายเนื่องจากเห็นว่า นิทานสามารถช่วยส่งเสริมการอ่านและให้เด็กได้พัฒนาความพร้อมในด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง หรือใช้เป็นสื่อช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เมื่อมีผู้ผลิตนิทานออกมาอย่างหลากหลาย การตัดสินใจเลือกนิทานเล่มใดเล่มหนึ่งตามจุดประสงค์ที่ผู้เลือกต้องการจึงควรมีหลักเกณฑ์พิจารณาเพื่อช่วยให้การตัดสินใจในการเลือกนิทานได้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กเป็นสำคัญ

ลักษณะพัฒนาการของเด็ก

การเลือกนิทานที่เหมาะสมให้แก่เด็กจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการพื้นฐานของเด็กโดยทั่วไปเป็นเบื้องต้นเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กได้อย่างเหมาะสม การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงกิจกรรมการเล่นนิทานก็จำเป็นต้องคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากพัฒนาการและความสนใจของเด็กในแต่ละช่วงวัยมีความสัมพันธ์กับความสนใจในการฟังนิทานที่แตกต่างกัน จึงควรเข้าใจพัฒนาการของเด็กอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้สมพร สุทัศนีย์ (2547) ได้กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการของเด็กโดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย เด็กวัยนี้นับว่าเป็นเด็กวัยตอนต้นที่มีส่วนสูงและน้ำหนักเพิ่มขึ้น อย่างรวดเร็วแต่จะขยายออกทางส่วนสูงมากกว่าด้านข้างกล้ามเนื้อและกระดูกจะเริ่มแข็งแรงขึ้น แต่กล้ามเนื้อที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวยังเจริญไม่เต็มที่การประสานงานของอวัยวะต่าง ๆ ยังไม่ดีพอจากการศึกษาของGesell และคนอื่น ๆ เด็กอายุ 3-5 ขวบ มีพัฒนาการทางกายแตกต่างกัน บางคนสามารถทรงตัวได้ดี วิ่งได้เร็วขึ้น ควบคุมการเดิน วิ่งให้ช้าลงและเร็วได้ กระโดดไกล ๆ ได้ เต้นและกายบริหารได้ตามจังหวะดนตรี การประสานงานของกล้ามเนื้อดีขึ้น

ทั้งนี้ การเลือกนิทานสำหรับเด็กหากได้พิจารณาถึงเนื้อเรื่องของนิทานที่สามารถมีส่วนส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางร่างกายที่ดีขึ้น เช่น ในด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย การรู้จักดูแลสุขอนามัยที่ถูกต้องและมีสุขนิสัยที่ดี ก็จะเป็นประโยชน์แก่เด็กและทำให้เด็กสนุกสนานพร้อมๆกับการมีร่างกายที่แข็งแรงได้

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กปฐมวัย เด็กวัย 3-5 ขวบ มักจะเป็นเด็กเข้าอารมณ์และจะแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ออกมาอย่างเปิดเผยและมีอิสระเต็มที่ เด็กวัยนี้มักมีความกลัวอย่างสุดขีดจิตใจอย่างไม่มีเหตุผล โมโหร้าย การที่เด็กมีอารมณ์เช่นนี้อาจจะเป็นเพราะเด็กมีประสบการณ์กว้างขึ้นเพราะเงื่อนไขทางสังคมตั้งแต่สังคมภายในบ้านจนกระทั่งถึงสังคมภายนอกบ้านเด็กเคยได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่และผู้ใกล้ชิด เมื่อต้องพบกับคนนอกบ้านซึ่งไม่สามารถเอาใจใส่เด็กได้เท่าคนในบ้านและไม่สามารถที่จะเอาใจใส่ได้เหมือนเมื่อเด็กเล็ก ๆ อยู่เด็กจึงรู้สึกขัดใจเพราะคิดว่าตนเป็นคนที่มีความสามารถกว่าคนอื่น เด็กจะยกย่องบูชาตนเองและพยายามปรับตัวเพื่อต้องการให้เป็นที่รักและเป็นที่ยอมรับของบุคคลข้างเคียงในวัยนี้มักจะใช้คำพูดแสดงอารมณ์ต่างๆ แทนการรุกรานด้วยกำลังกายเพราะพัฒนาการทางร่างกายยังไม่โตเต็มที่ เด็กแต่ละคนมีอารมณ์ไม่เหมือนกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสุขภาพ การอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่และสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น เด็กที่เติบโตขึ้นจากสภาพแวดล้อมสงบเงียบได้รับความรักเอาใจใส่ และการตอบสนองความต้องการสม่ำเสมอพ่อแม่มีอารมณ์คงเส้นคงวาเด็กก็จะเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีความมั่นใจกว่า เด็กที่มีสภาพแวดล้อมที่ตรงกันข้าม เหล่านี้เป็นต้น

ทั้งนี้ นิทานส่วนใหญ่มักมีเนื้อหาที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กปฐมวัยซึ่งเด็กแต่ละคนอาจมีพัฒนาการในด้านดังกล่าวช้าเร็ว เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมแตกต่างกันได้ การพิจารณาเลือกนิทานที่มีเนื้อเรื่องส่งเสริมพัฒนาการในด้านดังกล่าวจึงควรให้ความสนใจและเลือกที่เหมาะสมกับเด็กโดยเฉพาะกับเด็กบางคนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น เด็กที่มีอารมณ์โกรธง่ายชอบรังแกคนอื่น ก็ควรใช้นิทานเป็นสื่อในการปรับพฤติกรรมดังกล่าว

3. พัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัย เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้เข้าใจและใช้ภาษาได้ดีขึ้น พ่อแม่และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดตลอดจนครูที่อยู่ในชั้นอนุบาลได้อบรมสั่งสอนเพื่อให้เด็กเข้าใจถึงวัฒนธรรมค่านิยมและศีลธรรมที่ละน้อย โดยเริ่มจากสิ่งที่ยาก เช่น การพูดจาสุภาพ การเคารพ กราบไหว้ ฯลฯ เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นเมื่อเด็กเข้าไปอยู่ในโรงเรียนอนุบาลจะรู้จักคบเพื่อนรู้จักการผ่อนปรน รู้จักอดทนในบางโอกาส รู้จักการให้และการรับ Piaget นักจิตวิทยาากลุ่มที่เน้นความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) กล่าวว่า เด็ก 3-5 ขวบ เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากเพื่อนในโรงเรียนอนุบาลหรือเพื่อนบ้านวัย

เดียวกันแต่เด็กวัยนี้ยังเข้าใจถึงความถูกต้องและความไม่ลึกซึ้งนักดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เด็กวัยนี้ได้พัฒนาในเรื่องการยอมรับการแยกตัวจากพ่อแม่ฝึกให้มีความเชื่อมั่นเมื่ออยู่กับคนอื่นให้เด็กเข้าใจระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ฝึกให้รู้จัก การแบ่งปันและการพลัดเปลี่ยนกันและรู้จักอดใจรอในโอกาสอันควร

ทั้งนี้ทานที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมมักมีเนื้อหาที่สอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัย

เด็กวัยนี้มีความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างดี เด็กจะเรียนรู้ศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉลี่ยเด็กอายุ 3 ขวบ จะรู้จักศัพท์ประมาณ 3,000 คำ และเด็กสามารถใช้คำ วลี และประโยคในการแสดงบทบาทตามแบบอย่างโทรทัศน์ได้ รู้จักใช้ท่าทางประกอบคำพูดเด็ก 4 ขวบช่างซักช่างถามมักจะมีคำถามว่า “ทำไม” “อย่างไร” แต่ก็ไม่สนใจคำตอบและคำอธิบายคำพูดของเด็กวัยนี้สามารถพูดประโยคยาว ๆ ที่ต่อเนื่องกันได้ สามารถ เล่านิทานสั้น ๆ ให้จบได้และมักจะเอาเรื่องจริงปนกับเรื่องสมมติ สำหรับเด็กวัย 5 ขวบ พัฒนาการทางภาษาสูงมาก เด็กสามารถตอบคำถามตรงเป้าหมาย ชัดเจนและสั้น การซักถามน้อยลงแต่จะสนใจเฉพาะเรื่องไป ควรจัดให้เด็กได้มีโอกาสพูดให้เพื่อนฟัง เพื่อนก็ต้องเป็นผู้ฟังที่ดีด้วย และควรหมั่นเวียนกันออกมาพูดทุกคนการเงินธนาคารและการสร้างเรื่องจะพบมากในเด็กวัยนี้ จึงเป็น โอกาสเหมาะที่ควรจะได้สนับสนุนและส่งเสริมจินตนาการของเด็กให้มากที่สุดแต่เด็กวัยนี้ ไม่มีพัฒนาการที่เกี่ยวกับการจัดประเภทของสิ่งของเป็นหมวดหมู่ ไม่มีพัฒนาการในเรื่องความคงตัว ในเรื่องขนาดน้ำหนักและปริมาตรทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่มีความเข้าใจ ยังไม่มีเหตุผลและประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ ตามที่เห็นด้วยตาเท่านั้นจะเห็นได้ว่าเด็กก่อนวัยเรียนนี้มีพัฒนาการทางร่างกายที่กำลังเจริญเติบโต ภาวะอารมณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และสังคมรอบด้านเริ่มมีสังคมมีการเรียนรู้สิ่งที่ไม่ควรทำฝึกรับรู้เป็นผู้ให้และผู้รับและมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ดีอยู่ในวัยที่อยากรู้ อยากรู้อยากเห็นอยากรู้อะไรเร็ว เป็นแนวทางที่ครูผู้สอนควรจะต้องสังเกต และเข้าใจในพฤติกรรมของเด็กก่อนจะดำเนินการสอนและให้ความรู้ต่าง ๆ กับเด็กก่อนวัยเรียนเหล่านี้

พัฒนาการกับความสนใจในการฟังนิทาน

การเลือกนิทานที่เหมาะสมให้แก่เด็กมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการและความต้องการของเด็กในแต่ละวัย โดยธรรมชาติของมนุษย์สามารถแบ่งความต้องการได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการทางด้านจิตใจ ซึ่งความต้องการดังกล่าวย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและวุฒิภาวะ ดังนั้น พัฒนาการของเด็กจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิจารณาเลือกนิทาน เนื่องจาก เด็กแต่ละวัยมีความสนใจที่แตกต่างกันทั้งในเรื่องเนื้อหาสาระ รูปเล่ม ความสั้นยาวของเนื้อเรื่องและ

ภาพประกอบ เป็นต้น จึงควรมีการศึกษาความต้องการตามธรรมชาติของเด็กแต่ละวัยว่าเด็กชอบอะไร ไม่ชอบอะไร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาเลือกนิทานให้เหมาะสมกับเด็กมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นที่มากกระตุ้นให้เด็กอยากฟังนิทาน เช่น ความเหงา ความอยากรู้อยากเห็น และความต้องการชัดเจนที่ขาดหายไป กุลวรา ชูพงษ์ไพโรจน์ (2545: 8) กล่าวว่า เด็กจะสนใจหนังสือตั้งแต่ยังอ่านไม่ออก ชอบดูภาพใดๆ สีสวยๆ เด็กจะสามารถเรียนรู้จากภาพและการฟังได้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการอ่าน ดังนั้น การเริ่มต้นสนใจนิทานของเด็กจึงเริ่มต้นตั้งแต่อยู่ในวัยทารกและจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าและแบ่งความสนใจของเด็กวัยต่างๆ พอสรุปได้ ดังนี้

1. วัยแรกเกิด – 3 เดือน

เด็กวัยนี้สามารถมองเห็นวัตถุได้ชัดเจนในระยะประมาณ 10 นิ้ว ชอบมองดูวัตถุหลายที่มีสีสันสะดุดตาและตัดกัน เช่น เด็กจะสนใจสิ่งของที่มีสีตัดกับสีขาวหรือสีดำมากกว่าสีชมพู นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้คือ นิทานที่มีรูปภาพใดๆ มีสีสันตัดกับพื้นภาพ มีรูปร่างเด่นชัด รายละเอียดของภาพน้อย และสีของตัวหนังสือไม่เด่นนัก

2. วัย 4 – 6 เดือน

ทารกวัยนี้สามารถเอื้อมมือหยิบของตัวเองได้และจะจับของด้วยนิ้วทั้งห้าหรือทั้งมือ ชอบจับของใส่ปาก หนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กทารกวัยนี้คือ หนังสือที่ทำด้วยผ้าเพราะเบาและจับได้ถนัดกว่าหนังสือที่ทำด้วยกระดาษ ไม่ชำรุดง่าย นอกจากนี้หนังสือผ้ายังสามารถซักและทำความสะอาดได้ง่าย นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้เหมือนกับเด็กวัยแรกเกิด – 3 เดือน แต่อาจเพิ่มรายละเอียดได้เล็กน้อย

3. วัย 7 – 8 เดือน

เด็กวัยนี้เริ่มคลานออกเสียงอ้อแอ้ซ้าๆ เช่น สามารถออกเสียงหม่า หม่า หม่า ในช่วงปลายของวัยนี้พัฒนาการทางด้านทักษะการใช้มือเริ่มดีขึ้น ทำให้สามารถเปิดหนังสือได้ หนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กทารกวัยนี้คือ หนังสือเล่มหนาแต่มีขนาดกระทัดรัดเหมือนแท่งสี่เหลี่ยม (Chubby Book) ทำด้วยกระดาษหนาและมีความทนทาน เด็กที่มีความพร้อมหรือสามารถใช้มือได้ดีจะสามารถจับหน้ากระดาษแล้วพลิกเปิดได้เอง เพราะความหนาของกระดาษจะช่วยทำให้เปิดหนังสือได้ง่ายขึ้น

4. วัย 9 – 12 เดือน

ทารกวัยนี้เริ่มหัดเดินสามารถออกเสียงเป็นคำได้เป็นครั้งแรกในวัยนี้ถือว่า เนื้อเรื่องมีความสำคัญมากกว่าลักษณะรูปเล่ม เนื้อเรื่องจะเริ่มดึงดูดความสนใจ ทารกเริ่มจำ เริ่มเข้าใจ รู้จักเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หนังสือที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้คือ หนังสือที่มีขนาดเล็กกระทัดรัด ทำด้วยกระดาษแข็งอบมันและเปิดเองได้ง่าย แต่ควรเลือกเนื้อเรื่องที่นำเสนอด้วยทารกบางคน

เลียนเสียงไปด้วยเมื่อเห็นภาพ เช่น เสียงนกจ๊อบๆ เสียงกาเสียงคำรามของเสือ และยังพยายามเรียกชื่อสั้นๆ ด้วย เช่น ไก่ หมา ลิง ฯลฯ

5. วัย 13 – 18 เดือน

พัฒนาการภาษาทารกวัยนี้เริ่มพัฒนาขึ้นมาก ทารกวัยนี้สนุกสนานกับการดูโทรทัศน์ ชอบโฆษณา ชอบฟังเพลง หนังสือที่ทารกวัยนี้ชอบคือ หนังสือที่มีเสียงเพลง ชอบหนังสือที่มีคำซ้ำ หนังสือที่ควรเลือกคือ หนังสือที่มีเนื้อเรื่องที่เป็นจริงเป็นเรื่องง่ายๆ และเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทารกได้ประสบมา หรือหนังสือที่มีเรื่องราวต่อเนื่องแต่มีรูปภาพใหญ่ และมีคำบรรยายเรื่องสั้นๆ หรือเป็นหนังสือภาพ เช่น หนังสือเกี่ยวกับสี ประเภทของรถ ผลไม้ ตัวเลข เป็นต้น เพื่อให้ทารกเรียกชื่อตามแบบง่ายๆ

6. วัย 19 – 30 เดือน

เด็กวัยนี้พูดเป็นประโยคได้ เด็กจะเริ่มใช้คำถามทำไมบ่อยขึ้นเพราะต้องการทราบเรื่องราวต่างๆ ที่ตนสนใจ หนังสือที่เด็กวัยนี้ชอบจึงเป็นเรื่องราวที่เหมือนจริงเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง เช่น แมว สุนัข ฯลฯ เกี่ยวกับการหลงทางและการช่วยตัวเอง เป็นต้น รูปภาพประกอบของเรื่องควรเป็นภาพที่มีความหมายอย่างชัดเจน เด็กวัยนี้ชอบดูรูปภาพในหนังสือนานๆ และชอบถามเกี่ยวกับรูปภาพด้วย หนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้ควรมีรูปภาพทุกหน้า และมีเนื้อเรื่องประกอบเพียงสั้นๆ อาจเป็นคำสัมผัสเป็นการใช้ภาษาซ้ำๆ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นหนังสือที่เด็กชอบจะค่อยๆ เปลี่ยนไปตามวัย

7. วัย 2 ½ – 5 ขวบ

ลักษณะหนังสือที่เด็กวัยนี้ชอบจะต้องมีภาพประกอบมาก มีขนาดใหญ่ลึกลับๆ เด็กวัยนี้ยังชอบฟังบทกล่อมเด็ก คำกลอนดอกสร้อยสุภายิต นิทาน นิทานคำกลอน ปริศนาคำกลอน โดยเฉพาะถ้ามีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสัตว์ที่พูดได้ กิดได้และมีการกระทำเหมือนมนุษย์ สังคมของสัตว์ที่ตนคุ้นเคยและการดำเนินชีวิตของครอบครัวสัตว์ การผจญภัยของสัตว์ต่างๆ เด็กจะชอบมาก

8. วัย 6 – 7 ขวบ

เด็กวัยนี้ชอบหนังสือนิยายผจญภัย นิทานพื้นบ้าน นิทานแต่งใหม่ มีตัวละครไม่มากนัก มีบทบาทและการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ เรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวันที่เขียนสนุกๆ เรื่องเกี่ยวกับของเล่น เครื่องยนต์กลไก เรื่องอวกาศ เรื่องที่สร้างจินตนาการ ความคิดฝันที่น่าตื่นเต้น เรื่องข้ามัน เป็นต้น

พัฒนาการกับความสนใจในการฟังนิทานจึงเป็นสิ่งที่ผู้เล่านิทานควรคำนึงถึงเพื่อนำมาพิจารณาในการเลือกเรื่องนิทานที่เหมาะสม ตรงกับความสนใจของเด็ก ทำให้บรรยากาศในการเล่านิทานมีความสนุกสนาน เกิดความพอใจ มีความหมายต่อตัวเด็ก และเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆต่อไป

หลักในการเลือกนิทานสำหรับเด็ก

การพิจารณาเลือกนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก นอกจากจะคำนึงถึงพัฒนาการและความสนใจของเด็กแต่ละวัยแล้วยังมีส่วนประกอบอื่นๆ ที่ควรพิจารณาเพิ่มเติม เพื่อที่ผู้เล่าจะได้นำสิ่งต่างๆ เหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการเลือกว่านิทานเล่มใดเหมาะสมแก่การเล่าให้เด็กฟัง ส่วนประกอบที่ควรพิจารณาดังกล่าว ได้แก่ เนื้อเรื่อง ภาพประกอบนิทาน ตัวอักษร รูปเล่ม และสื่อนิทานประเภทอื่นที่ไม่ใช่หนังสือ รายละเอียดของแต่ละส่วนที่ควรคำนึงถึงในการพิจารณาเลือกเรื่องนิทานที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมมี ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญของนิทาน เพราะเป็นตัวดำเนินเรื่องให้เด็กได้เข้าใจ และอยากติดตาม ลักษณะเนื้อเรื่องนิทานที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมที่ควรพิจารณาเลือกสรร สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ลักษณะของเนื้อเรื่องในนิทานที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในการเล่า

หัวข้อ	นิทานที่เหมาะสมแก่การเล่า	นิทานที่ไม่เหมาะสมแก่การเล่า
เนื้อเรื่อง	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเคลื่อนไหวของตัวละครที่สำคัญในเรื่องว่า ทำกิริยาอะไรบ้าง เพื่อให้เรื่องดำเนินไปอย่างสนุก - มีเนื้อเรื่องเร้าใจ ตื่นเต้น กระตุ้นจินตนาการ ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สลับกับความรู้สึกเศร้าได้บ้างเพื่อเร้าความสนใจของเด็ก - เป็นนิทานที่จบลงในตัว - เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กหรือเรื่องที่เด็กสามารถจินตนาการตามได้ - มีภาษาที่เข้าใจง่าย - มีคำซ้ำๆ ข้อความซ้ำๆ หรือคำคล้องจองที่จะช่วยให้เด็กจำได้ง่ายหรือพอคาคะเนเรื่องได้บ้าง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีเนื้อเรื่องโหดร้าย - มีเนื้อเรื่องที่ไม่สมเหตุสมผล ไม่ยุติธรรม เช่น คนดีแพ้คนไม่ดี - มีเนื้อเรื่องและภาษาที่เข้าใจยากหรือใช้ภาษาในการดำเนินคดีย่นคูลมึน - มีเนื้อเรื่องที่วกวน มีรายละเอียดเป็นความเรียงมาก - มีการสั่งสอนมากเกินไปจนทำให้เนื้อเรื่องไม่สนุกสนาน ตื่นเต้น

หัวข้อ	นิทานที่เหมาะสมแก่การเล่า	นิทานที่ไม่เหมาะสมแก่การเล่า
	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นเรื่องผีที่น่ากลัวเกินไป เช่น ผีที่คอยช่วยเหลือเด็กๆ - เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์กับเด็กเล็กๆ ที่มีความผูกพันช่วยเหลือกัน - เป็นเรื่องตลกขบขัน ทั้งความน่ารักและความโง่เขลา - เป็นตำนานพื้นเมืองที่กล่าวถึงที่มาของสิ่งต่างๆ เช่น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม - เทพนิยาย ผจญภัย - เป็นเรื่องจริงที่น่าสนใจและเชื่อถือได้ เช่น การเดินทางไปสำรวจดวงจันทร์ 	

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กมีหลายลักษณะทั้งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคน สัตว์ และธรรมชาติใกล้ตัว มีเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องต่างๆ มีการใช้ภาษาที่ง่ายๆ หรือใช้การสัมผัสคล้องจองกันเพื่อให้เกิดสุนทรียภาพทางภาษาเพิ่มมากขึ้นและดึงดูดความสนใจของเด็กได้เป็นอย่างดี ส่วนนิทานที่ไม่เหมาะสมมักจะมีเนื้อเรื่องที่ฟังแล้วทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี เสร้าเกินไป โหดร้ายเกินไป หรือมีเนื้อหาที่ยากเกินกว่าที่วัยของเด็กจะเข้าใจและสนใจ

2. ภาพประกอบนิทาน

นอกจากเนื้อเรื่องของนิทานที่ต้องสามารถโน้มน้าวความรู้สึกของเด็กๆ ให้มีส่วนร่วมด้วยแล้ว ภาพประกอบนิทานก็มีส่วนสำคัญซึ่งภาพที่สวยงาม น่ารักหรือใช้สีสวยงามสะดุดตาจะเป็นสิ่งที่เด็กๆ ชอบมากกว่าภาพขาวดำ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจเป็นความสนใจเพียงผิวเผินที่ไม่สามารถสร้างความประทับใจหรือความชอบอย่างยาวนานได้ เพราะสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่า คือ การผสมผสานและสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืนของเนื้อเรื่องและภาพประกอบที่สามารถเข้าถึงอารมณ์ของผู้อ่านได้มากที่สุด ในส่วนของภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กมีผู้ที่ให้ความสนใจและทำวิจัยเรื่องนี้อย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ รูปแบบการศึกษาที่สนใจกันมาก คือ ลักษณะของภาพที่เด็กชอบ แบบของภาพ สีของภาพ และขนาดของภาพ ซึ่งวิริยะ สิริสิงห์(2537: 26 - 29) ใ้รายละเอียดไว้ ดังนี้

2.1 ลักษณะภาพที่เด็กชอบ มีการวิจัยในเรื่องนี้ ดังนี้

- 2.1.1 เด็กชอบภาพที่มีลักษณะง่ายๆ ไม่ซับซ้อน อายุมากขึ้นจะชอบภาพซับซ้อนขึ้น
- 2.1.2 เด็กชอบภาพที่แสดงการกระทำและการผจญภัย
- 2.1.3 เด็กชอบเรื่องที่มีภาพประกอบมากกว่าเรื่องที่มีภาพประกอบน้อย ภาพใหญ่เด็กจะชอบมากกว่าภาพเล็ก และชอบภาพที่ตรงกับข้อความมากกว่าภาพที่ไม่ตรงกับข้อความ
- 2.1.4 ภาพสีน้ำช่วยให้เกิดจินตนาการได้มากกว่าภาพที่ใช้สีชนิดอื่น
- 2.1.5 เด็กชายและเด็กหญิงทั้งที่อ่านหนังสือเก่งและไม่เก่งชอบภาพลักษณะเดียวกัน
- 2.1.6 เด็กสนใจภาพที่อยู่ข้างขวามากกว่าภาพข้างซ้าย

2.2 แบบของภาพ ผลการวิจัยชี้ชัดว่าภาพการ์ตูนจะเป็นแบบที่ได้รับความนิยมจากเด็กมากที่สุด

2.3 สีของภาพ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเด็กจะไม่นิยมอ่านหนังสือสำหรับเด็กที่ไม่มีสีสันประกอบ เพราะสีทำให้เกิดภาพเหมือนจริง ช่วยให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงเรื่องราวได้ดีกว่าภาพขาวดำ ก่อให้เกิดอารมณ์ต่างๆ ได้ สีของภาพอาจเหมือนจริงหรือไม่เหมือนจริงก็ได้ ตัวอย่างสีที่แสดงถึงความรู้สึกต่างๆ เช่น

สีแดง	ให้ความรู้สึกร้อน มีภัย ความยิ่งใหญ่
สีน้ำเงิน	ให้ความรู้สึกเย็น เศร้า
สีเหลือง	ให้ความรู้สึกสว่างไสว
สีเขียว	ให้ความรู้สึกสดชื่น
สีดำ	ให้ความรู้สึกลึกลับ น่ากลัว

อย่างไรก็ดี การให้สีที่ไม่ถูกต้องจะช่วยส่งเสริมจินตนาการเด็กได้ดีกว่า

2.4 ขนาดของภาพ ผลการวิจัยพบว่า ภาพขนาดใหญ่จะได้รับความสนใจจากเด็กมากกว่าภาพขนาดเล็ก เด็กจะชอบภาพถ่าย ภาพที่เป็นลายเส้น และภาพเรขาคณิต ตามลำดับ

นอกจากผลการวิจัยดังกล่าวแล้ว วิริยะ สิริสิงห์ (2537: 23) ยังมีความเห็นว่า ชื่อเรื่องก็เป็นส่วนสำคัญของนิทานที่ทำให้เด็กๆ สนใจ หนังสือที่เด็กๆ ชื่นชอบส่วนใหญ่มักมีชื่อเรื่องที่เป็นสัตว์และมีคำว่า ลูก วิเศษ มหัศจรรย์ ฯลฯ รวมอยู่ด้วย เช่น ลูกไก่แสนสวย แปรงวิเศษ มหัศจรรย์วันหยุด เป็นต้น

จากข้อมูลลักษณะของภาพที่เด็กชอบ แบบของภาพ สีของภาพ และขนาดของภาพดังกล่าว ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ควรให้ความสนใจ เพราะภาพประกอบที่ให้ความรู้สึกเหมือนกับเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องอย่างกลมกลืน ไม่เล็กหรือใหญ่เกินไป เป็นภาพที่มีชีวิตสามารถอธิบายเรื่องได้จะช่วยเพิ่มสีสันของการฟังนิทานให้เกิดความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

3. ตัวอักษร

ตัวอักษรเป็นส่วนประกอบหนึ่งของนิทานที่มีความสำคัญ เพราะเป็นส่วนที่ทำให้การฟังและการอ่านนิทานมีความหมายสำหรับเด็กมากขึ้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการเลือกนิทานที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในส่วนของตัวอักษร มีรายละเอียดสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ลักษณะของตัวอักษรในนิทานที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในการเล่า

หัวข้อ	นิทานที่เหมาะสมแก่การเล่า	นิทานที่ไม่เหมาะสมแก่การเล่า
ตัวอักษร	<ul style="list-style-type: none"> - มีตัวอักษรที่ขนาดโต เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก - มีตัวอักษรที่มีรูปแบบง่ายต่อการอ่าน ชัดเจน ถูกต้องและเป็นแบบเดียวกัน - มีการเรียงบรรทัดตัวอักษรไม่มากเกินไป 	<ul style="list-style-type: none"> - มีตัวอักษรที่ขนาดเล็กเกินไป หรือมีความยาวของตัวอักษรมากกว่าภาพประกอบของเรื่อง - มีตัวอักษรรูปแบบประหลาดเป็นลวดลายศิลปะมากเกินไป - มีการพิมพ์ การเขียนที่ไม่ถูกต้อง - มีการใช้ตัวอักษรเรียงบรรทัดมาก และมีการตัดคำที่ไม่ถูกต้อง

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ตัวอักษรที่เหมาะสมแก่การเล่านิทานสำหรับเด็กควรมีลักษณะที่เป็นอักษรตัวโต อ่านง่าย ชัดเจน ไม่มากหรือน้อยเกินไปจนทำให้สับสน ควรมีตัวอักษรที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องโดยตรงและสัมพันธ์กับภาพประกอบ

4. รูปเล่ม

รูปเล่มของนิทานเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องพิจารณาในการเลือกนิทานที่เหมาะสมให้แก่เด็ก ทั้งนี้ รูปเล่มของนิทานอาจจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องมากนักในการทำให้เด็กสนใจหรือไม่สนใจเมื่อเทียบกับเนื้อหาและภาพประกอบที่มีอยู่ในเล่ม แต่รูปเล่มที่คงทน ใช้กระดาษที่หนาเพื่อให้ทนต่อการหยิบจับของเด็ก มีการเข้าเล่มที่แข็งแรงไม่หลุดขาดง่าย ก็จะช่วยให้เด็กสนใจหยิบอ่านนิทานมากขึ้น

5. สื่อนิทานประเภทอื่นที่ไม่ใช่หนังสือ

ปัจจุบันเด็กไม่ได้ฟังนิทานจากตัวบุคคลเพียงอย่างเดียว ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้มีผู้ผลิตนิทานออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น บทโทรทัศน์ วิทยุทัศน์ หรือฟังจากเทปคาสเซตในวิทยุ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้สนใจศึกษาว่า รูปแบบหรือสื่อประเภทต่างๆดังกล่าวมีผลต่อการฟังนิทานของเด็กหรือไม่อย่างไร จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการฟังนิทานที่ช่วยส่งเสริมจินตนาการของเด็กได้ดีที่สุด คือ การฟังเรื่องจากที่มีคนเล่าให้ฟังไม่ใช่การฟังจากสื่อโทรทัศน์หรือวิทยุ เพราะสื่อทั้งสองแบบมักมีกรอบความคิดให้เด็กไว้แล้ว ข้อแตกต่างดังกล่าวสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.4 การเปรียบเทียบสิ่งที่เด็กได้รับการฟังนิทานจากสื่อต่างๆ

สื่อการเล่านิทาน	สิ่งที่เด็กได้รับ	
	ด้านบวก	ด้านลบ
ฟังจากบุคคลเล่าให้ฟัง ผู้เล่าต้องมีบุคลิกภาพ มีการเตรียมตัว และมี ปฏิสัมพันธ์ที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็น การสื่อสารสองทาง - ช่วยส่งเสริมจินตนาการ - ได้รับคำตอบจากคำถามที่สงสัย - ได้รับความรู้เพิ่มเติมจาก การสนทนาร่วมกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ประทับใจเรื่องที่ฟังถ้า ผู้เล่าเรื่องที่ไม่ตรงกับ ความสนใจ หรือไม่มี เทคนิคการเล่าที่ดีพอ
ฟังจากโทรทัศน์/วีดิทัศน์	เห็นภาพและเสียงประกอบทำให้ เกิดความเข้าใจได้ดี	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ส่งเสริมจินตนาการ เพราะได้มีการสร้าง รูปแบบที่ตายตัวไว้แล้ว - ขาดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อ ผู้อื่น - ไม่ได้รับคำตอบจากคำถาม ที่สงสัย - อาจมีผลเสียต่อสายตาถ้าดู นานเกินไป
ฟังจากวิทยุ	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังน้ำเสียงและมีดนตรีประกอบ ทำให้เกิดความคล้อยตาม - ส่งเสริมจินตนาการบ้างแต่ไม่ เท่ากับฟังจากบุคคลเล่าให้ฟัง 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น - ไม่ได้รับคำตอบจากคำถาม ที่สงสัย

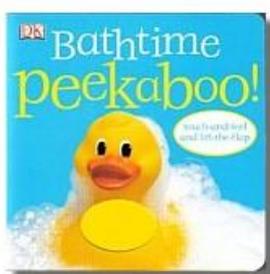
จากตารางดังกล่าวจะเห็นว่า สื่อรูปแบบต่างๆมีทั้งในส่วนที่ดีและด้อยในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตามมีความคิดเห็นที่ไม่สนับสนุนให้เด็กดูหรือฟังนิทานจากสื่อมัลติมีเดีย เช่น โทรทัศน์ วีดิทัศน์ หรือวิทยุมากนัก โดยให้เหตุผลว่า สื่อดังกล่าวมีเรื่องราวที่ไ้ห้กรอบทางความคิดของเด็กและมี ภาพเคลื่อนไหวที่กระตุ้นเด็กมากเกินไปจนทำให้เด็กไม่มีสมาธิ เด็กๆควรอยู่ในบรรยากาศที่สงบ ได้ฟัง เสียงจากคนที่เขาผูกพันและซึมซับในสิ่งที่อ่อนโยนซึ่งจะทำให้เด็กประทับใจได้ดีกว่า ดังนั้น การเลือก นิทานจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดให้เด็กฟังด้วย เนื่องจากมีผลกระทบต่อพัฒนาการทาง ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กโดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและบ่มเพาะจินตนาการในวัยเด็ก

เนื่องจาก ในวัยนี้จินตนาการเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเด็กทุกคนล้วนมีจินตนาการอยู่ในจิตใจ เนื่องจากเด็ก ๆ ยังมีประสบการณ์น้อยในการพบเห็นสิ่งต่างๆ ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่มีความสนใจใคร่รู้สิ่งต่างๆ รอบตัว การคิดจึงเกิดอยู่ในจิตใจโดยธรรมชาติ เป็นความคิดที่ไร้กรอบขวางกั้นและเกิดได้ตลอดเวลา โดยสื่อผ่านทางคำพูด การแสดงความคิดเห็น และการวาดรูป ดังนั้น จินตนาการกับนิทานจึงเกี่ยวข้องกัน เพราะนิทานเป็นสิ่งที่เติมความฝันให้กับเด็กๆ การเล่านิทานให้แก่เด็กๆ ฟังอย่างสม่ำเสมอจะช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การแก้ปัญหา และช่วยทำให้เกิดการผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กสามารถจดจำเรื่องราวได้ต่างๆ ที่นิทานเป็นเพียงหนังสือเล่มหนึ่งที่เป็นการเล่นตัวอักษรและภาพประกอบเท่านั้น แต่เด็ก ๆ ก็ยังชอบและติดตามไปกับเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างไม่รู้เบื่อ เด็กที่มีความผูกพันกับนิทานจึงมีจินตนาการที่ดี เป็นเด็กที่ชอบจดจำ มีความรู้รอบตัวดีและที่สำคัญมีความฉลาดทางอารมณ์ที่สามารถเรียนรู้ และปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ แม้ว่าการฟังนิทานบางเรื่องจะช่วยส่งเสริมจินตนาการ แต่สิ่งที่ควรคำนึงถึงควบคู่กันไป คือ รูปแบบหรือสื่อที่เป็นตัวถ่ายทอดนิทานไปสู่เด็กในรูปแบบใดจึงจะเกิดผลดีต่อเด็กมากที่สุด ดังนั้นสิ่งที่ควรพิจารณา คือ การเล่านิทานอาจใช้ได้หลายวิธีแต่ไม่ควรยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ การเปลี่ยนรูปแบบการเล่านิทานจะช่วยให้ผู้ฟังเกิดความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการฟังมากขึ้น ทั้งนี้ หากใช้สื่อถ่ายทอดนิทานโดยผ่านการเล่าจากโทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่ออื่นๆ ที่ไม่ใช่ตัวบุคคล ผู้เล่าต้องพิจารณาเลือกเนื้อหาและเวลาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ

ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละวัย

ปัจจุบันผู้ผลิตหนังสือเกือบทุกสำนักพิมพ์ ได้เล็งเห็นถึงความเหมาะสมระหว่างอายุของเด็กกับความสนใจในหนังสือนิทาน จึงได้มีการผลิตหนังสือโดยแบ่งประเภทของหนังสือตามระดับอายุที่เด็กสนใจ เพื่อให้ง่ายแก่การพิจารณาก่อนตัดสินใจซื้อ ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยต่างๆ เช่น

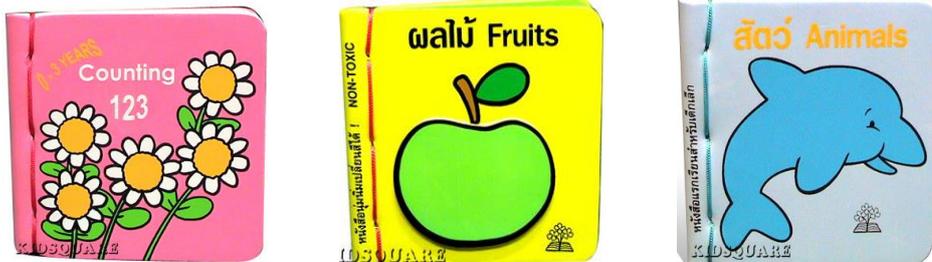
1. เด็กอายุ 0 – 3 ปี

ภาพ ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 0 – 2 ปี

ที่มา : Susan Calver et.al. , 2005.

หนังสือภาพพลิกจ๊ะเอ๋ประเภทนี้เหมาะสำหรับเด็กวัย 0 -2 ปี เพราะมีรูปและสีสันสดใส มองเห็นชัดเจน และสามารถเล่นเป็นเกมจ๊ะเอ๋ได้ โดยหาของที่ซ่อนอยู่หลังสิ่งของที่บังไว้ เช่น หากบที่ซ่อนอยู่หลังฟองน้ำ หากปลาที่ซ่อนอยู่หลังเรือ เนื้อกระดาษมีความหนาและแข็งแรง นอกจากนี้สิ่งของต่างๆ ยังมีผิวสัมผัสที่แตกต่างกันช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

ภาพ ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 0 – 3 ปี
ที่มา : คิตส์สแควร์ , 2550.

หนังสือเล่มนี้มสองภาษา(ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ลักษณะนี้ ปัจจุบันเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น เนื่องจากกระแสความนิยมของผู้ปกครองและการจัดการศึกษาที่让孩子เริ่มเรียนภาษาที่สองตั้งแต่วัยอนุบาล สำหรับนิทานชุดนี้เป็นหนังสือที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้คำศัพท์อย่างง่าย ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยภาพที่น่ารัก ควบคู่กับคำศัพท์ตัวใหญ่ หนังสือมีน้ำหนักเบา ทนทาน เด็กสามารถจับ พับได้เพราะผลิตจากวัสดุยางฟองน้ำลอยน้ำและล้างทำความสะอาดได้ง่าย

2. เด็กอายุ 1 – 3 ปี

ภาพ ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 1 – 3 ปี
ที่มา : ชิงโอะ วาทานาเบะ, 2545.

หนังสือเรื่องนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับน้องหมีที่เรียนรู้การทักทายโดยใช้คำว่า “สวัสดี” กับทุกสิ่งทุกอย่างที่พบเห็น เช่น สวัสดีคุณดอกไม้ สวัสดีคุณนก สวัสดีคุณแมว สวัสดีคุณหมา สวัสดีคุณแพะ สวัสดีคุณฮิปโป และสวัสดีคุณพ่อคุณแม่ ทำให้เด็กๆ เรียนรู้การใช้คำทักทาย รู้จักคำศัพท์เพิ่มมากขึ้น

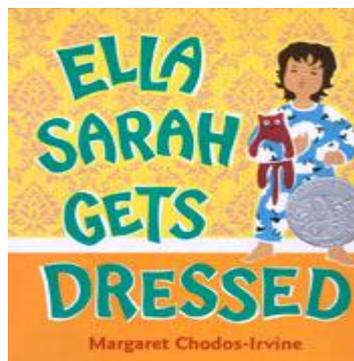
3. เด็กอายุ 4-6 ปี

ภาพ ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 4 – 6 ปี

ที่มา : มินามิ นิชิอุจิ, 2546.

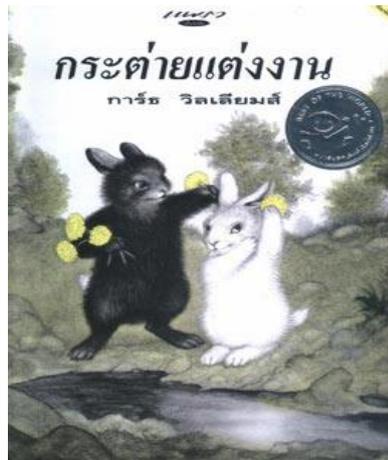
หนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องราวของช้างตัวใหญ่ชื่อเบิ้ม ซึ่งไม่มีใครอยากคบเป็นเพื่อนเพราะมีกลิ่นตัวเหม็น เพื่อนช้างจึงช่วยกันอาบน้ำให้และให้ช้างเบิ้มไปทำงานเพื่อฝึกให้โตเป็นผู้ใหญ่ ช้างเบิ้มได้ทำงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ทำขนมปังกรอบ ทำงาน รongเท้า เปียโน รถยนต์ แต่สิ่งที่ช้างเบิ้มทำออกมามีชิ้นใหญ่เกินไป ทำให้มันถูกไล่ออก ต่อมาช้างเบิ้มเดินทางมาพบกับแม่ที่มีลูก 12 คน ช้างเบิ้มจึงช่วยคุณแม่เลี้ยงลูกและเปิดอนุบาลช้างเบิ้ม หลังจากนั้นช้างเบิ้มจึงไม่เหงาอีกต่อไป

ภาพ ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 4 – 6 ปี

ที่มา: Irvine, 2004.

หนังสือนิทานภาพเรื่อง Ella Sarah Gets Dressed นี้ได้รับรางวัลหนังสือประกอบภาพดีเด่น หรือรางวัลคัลด์คอต (Caldecott) ในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งเป็นรางวัลที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ แรนดอล์ฟ คัลด์คอต (Randolph Caldecott) นักวาดภาพประกอบชาวอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ผู้แต่งนิทานคือ Margaret Chodos – Irvine มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กหญิงคนหนึ่งยื่นเลือกซื้อเสื้อผ้าอยู่ที่หน้าตู้เสื้อผ้าของเธอ เพื่อที่จะสร้างแฟชั่นในแนวของตัวเอง รูปแบบของหนังสือเรียบง่ายแต่แฝงด้วยความสง่างาม หนังสือภาพที่สมบูรณ์แบบนี้ ใช้เทคนิคการพิมพ์ที่หลากหลาย ตัวอักษรมีสีสันสดใสและชัดเจน มีการตัดเส้นด้วยสีขาวเน้นความเป็นอิสระและความเชื่อมั่นในตนเองของตัวละครเอกในเรื่อง

ภาพ ตัวอย่างหนังสือนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 4 – 6 ปี

ที่มา : การ์ธ วิลเลียมส์, 2547.

เรื่องกระต่ายแต่งงาน (Rabbit's Wedding) แต่งโดย การ์ธ วิลเลียมส์ ผู้แปลคือ ระพีพรรณ พัฒนาเวช จากสำนักพิมพ์ แพรวเพื่อนเด็ก เป็นนิทานเรื่องหนึ่งจาก "ชุดคลาสสิก" ซึ่งมี 3 เล่มด้วยกัน คือ กระต่ายน้อยปีเตอร์ (The Tale of Peter Rabbit) มาเล่นด้วยกันนะ (Play with me) และกระต่ายแต่งงาน ซึ่งเป็นเรื่องราวของกระต่ายขาวและกระต่ายดำที่เป็นเพื่อนเล่นกันมาตลอด ทั้งคู่เป็นเพื่อนเล่นด้วยกันมานาน จนกระทั่งวันหนึ่ง กระต่ายดำมีท่าทีเศร้าสร้อยลงทุกครั้งในการเล่นด้วยกัน เมื่อกระต่ายขาวเอ่ยถาม กระต่ายดำก็บอกแต่เพียงว่า “ไม่เป็นอะไรจ๊ะ” แต่ในที่สุดกระต่ายดำก็ตัดสินใจบอกว่า อยากให้เราอยู่ด้วยกันตลอดไป กระต่ายขาวจึงตอบตกลงว่า “เราจะอยู่ด้วยกันตลอดไปนานแสนนาน” สุดท้ายทั้งคู่จึงได้แต่งงานและใช้ชีวิตร่วมกัน เรื่องนี้เป็นหนังสือภาพ

สำหรับเด็กที่ได้รับการยกย่องจากทั่วโลกว่า เป็นหนังสือภาพระดับคลาสสิกเล่มหนึ่ง ได้รับการกำหนดให้เป็นหนังสือประจำห้องสมุด และได้รับคำชมเชยว่าเป็นหนังสือที่อธิบายความรู้สึกตามธรรมชาติที่กล่าวถึงความรักได้อย่างดีเยี่ยม

ปัจจุบันมีหนังสือนิทานให้ผู้ปกครองและผู้สนใจได้เลือกมากขึ้น ทั้งที่ผลิตจากสำนักพิมพ์ในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนิทานที่มีคุณภาพทั้งในด้านเนื้อหา และวัสดุที่ใช้ในการผลิต มีการแบ่งประเภทของนิทานตามช่วงอายุที่เหมาะสมของเด็ก ราคาของหนังสือนิทานมักขึ้นอยู่กับวัสดุที่ผลิตนิทานเล่มใดใช้วัสดุที่ดีแข็งแรงทนทานจะมีราคาแพง ซึ่งการเลือกสรรนิทานที่ดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนังสือที่มีราคาแพง หลักการในการพิจารณาก่อนเลือกซื้อควรคำนึงถึงพัฒนาการและความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ยังมีสมาคม ชมรม และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหนังสือและส่งเสริมการอ่านที่ช่วยกันรณรงค์ให้เด็กไทยหันมาสนใจการอ่านมากขึ้นเพราะเห็นประโยชน์ของการอ่านว่าสามารถวางรากฐานการเรียนรู้ และใฝ่รู้ด้วยตนเองได้ จากความคิดเห็นที่สอดคล้องในเรื่องของเด็ก ประโยชน์และการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านตั้งแต่วัยเด็กนี้เองจึงได้เกิด “โครงการ คัดสรรหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน” ขึ้น โดยสมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน (สมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน, 2542: 30 - 31) ได้ร่วมกันคัดสรรหนังสือในท้องตลาดที่เหมาะสมกับระดับอายุต่างๆ ของเด็ก โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 0 – 8 ปี 9 – 15 ปี และ 15 – 18 ปี ในส่วนของกลุ่มอายุ 0 – 8 ปี มีเกณฑ์การพิจารณาคัดสรรหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน ดังนี้

หลักเกณฑ์ในการคัดสรร

1. คุณค่าด้านเนื้อหา (เน้นความเหมาะสม/สอดคล้องกับวัยของเด็ก)

- 1.1 สนุก น่าอ่าน ชวนติดตาม
- 1.2 เรื่องราวเหมาะสมกับความรู้ของเด็ก สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ของเด็ก
- 1.3 ส่งเสริม/กระตุ้นจินตนาการ
- 1.4 ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านองค์รวม (ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา) และเหมาะสมกับวัย
- 1.5 ส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ และอารมณ์
- 1.6 ส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กไทย
- 1.7 เด็กได้ความรู้และความเข้าใจจากเรื่องนั้นในระดับที่เหมาะสม
- 1.8 เนื้อหาไม่มีความหลากหลายสอดคล้องกับยุคสมัย
- 1.9 เนื้อหาไม่มีความถูกต้องชัดเจน

2. คุณค่าด้านภาษา (พิจารณาร่วมกับความเหมาะสมกับวัยของเด็ก)

- 2.1 ภาษาง่าย เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่เหมาะสมกับการสื่อสารของเด็ก
- 2.2 ภาษามีความสละสลวย อ่านหรือฟังแล้วรื่นหู ไม่สะดุด ติดขัด

- 2.3 มีคำคล้องจอง คำซ้ำ ชวนให้เด็กติดตาม
- 2.4 จังหวะ วรรคตอนของภาษาสั้นกระชับ ถูกต้อง เข้าใจง่าย
- 2.5 ภาษาและภาพนำเสนอได้สอดคล้องเข้ากันได้ดี
- 2.6 ภาษาสร้างความสนใจให้เด็กสนใจติดตามเรื่องลำดับถัดไป
- 2.7 ลักษณะและขนาดของตัวอักษรมีขนาดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก อ่านแล้ว

สบายตา

3. คุณค่าด้านแนวการเขียนและวรรณศิลป์อื่นๆ

- 3.1 แนวการเขียน วิธีการนำเสนอน่าสนใจ ชวนติดตาม
- 3.2 การเขียนมีลีลาสนุก ใ้ให้อ่าน มีลูกเล่นและแนวการเขียนที่เด็กพอใจ
- 3.3 แต่งอารมณ์ขัน สร้างความตื่นเต้นให้ความประทับใจ
- 3.4 มีความแปลกใหม่ในการนำเสนอ เช่น การยกตัวอย่าง แนวการเขียนไม่นิ่ง หรือไม่

ซ้ำซากเกินไป

- 3.5 มีความคิดสร้างสรรค์
- 3.6 แนวการเขียนชวนให้เด็กรู้จักตั้งคำถาม หรือสนใจคิดค้นต่อเนื่อง

4. คุณค่าด้านภาพและรูปเล่ม

- 4.1 ออกแบบจัดวางส่วนประกอบต่างๆ ลงในหน้าหนังสือได้ดี ช่วยเสริมจินตนาการของเด็ก
- 4.2 ภาพมีขนาดใหญ่ สวยงาม ดึงดูดใจให้อ่าน
- 4.3 สัดส่วนภาพมากกว่าครึ่งของรูปเล่มหรือเนื้อเรื่อง
- 4.4 คำอธิบายมีน้อย หรืออาจไม่มีเลย แต่สื่อความได้เหมาะสม

เด็ก

5. เกณฑ์ทั่วไป

- 5.1 ภาพวาดสวยงาม ลายเส้นไม่ซับซ้อนจนยากแก่ความเข้าใจ
- 5.2 ภาพสวยงามเหมาะสมกับวัยของเด็ก
- 5.3 การให้สี มีความคงทน การเข้าเล่มแข็งแรง
- 5.4 รูปเล่มมีความคงทน การเข้าเล่มแข็งแรง
- 5.5 ขนาดมีความเหมาะสมกับการใช้งาน
- 5.6 มีความปลอดภัย เช่น กระดาษไม่บางหรือคมจนอาจบาดมือเด็ก
- 5.7 มีเทคนิคพิเศษ ชวนให้เด็กรักการอ่านมากขึ้น
- 5.8 การพิมพ์ชัดเจน กระจ่างตา อ่านง่าย
- 5.9 การเข้าเล่ม เมื่อกางหนังสือออกแล้วอ่านง่ายไม่ติดขัด
- 5.10 ราคาเหมาะสมกับรูปเล่ม เนื้อหา

จากหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังกล่าว อาจเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่ผู้แตงนิทานสำหรับเด็กสามารถนำมาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการแตงนิทานของตนเองได้เพราะครอบคลุมหลักเกณฑ์ การแตงนิทานที่ถูกต้อง และจำเป็นที่ต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญด้วย นอกจากนี้ประโยชน์ที่จะได้แก่นักแตงนิทานแล้ว ข้อมูลดังกล่าวยังมีประโยชน์ต่อผู้แตงนิทานในการใช้เป็นเกณฑ์เพื่อเลือกสรรนิทานที่มีคุณภาพในการนำมาเล่าให้แก่เด็กๆ ฟังอีกด้วย

สรุป

เด็กจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการฟังนิทาน ต่อเมื่อผู้ใหญ่เลือกสรรนิทานที่เหมาะสมให้ฟัง ซึ่งต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการและความสนใจของเด็กแต่ละวัยเป็นสำคัญ เนื่องจาก เด็กแต่ละวัยมีความชอบและความสนใจที่แตกต่างกัน นิทานที่ดีต้องช่วยส่งเสริมจินตนาการที่เกิดขึ้นในใจเด็กและสามารถเติมเต็มสิ่งที่เด็กคิด สิ่งที่เด็กอยากรู้อยากเห็น และเห็นทางออกในการแก้ปัญหาสำหรับประสบการณ์ที่เขายังไม่เคยพบได้ สิ่งนี้จะช่วยทำให้เด็กคลายความวิตกกังวลซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องไม่ควรละเลย นอกจากนี้จะคำนึงถึงเนื้อหาในนิทานแล้วควรพิจารณาดูสิ่งอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ต้องมีภาพประกอบที่เหมาะสมและสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องอย่างกลมกลืน มีรูปเล่มที่ทนทานไม่ขาดง่าย เป็นต้น ถ้าหากได้มีการเลือกสรรนิทานจากการพิจารณาที่เหมาะสมแล้วนิทานเพียงหนึ่งเล่ม กระดาษเพียงไม่กี่หน้า ก็ สามารถสร้างรอยยิ้มและส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กได้อย่างคุ้มค่า

การทำหนังสือนิทานสำหรับเด็ก

การทำหนังสือนิทานสำหรับเด็กที่มีคุณภาพและน่าสนใจ เป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องฝึกฝน และศึกษาว่ามีหลักและขั้นตอนในการแต่งหรือทำหนังสือนิทานอย่างไรจึงจะประทับใจผู้ฟังหรือผู้อ่านและชวนให้ติดตามตลอดทั้งเรื่อง หรือสามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่ตนเองประทับใจให้ผู้อื่นฟังได้ ความสำเร็จดังกล่าวมีพื้นฐานที่สำคัญอยู่หลายประการ เช่น นักแต่งนิทานต้องเป็นผู้ที่รักการอ่านเพราะประสบการณ์จากการอ่านจะทำให้มีความรู้กว้างขวาง และได้ซึมซับวิธีการเสนอเรื่องราวโดยไม่รู้ตัว สำหรับนักแต่งนิทานสำหรับเด็กต้องเป็นผู้ที่เข้าใจเด็กและสามารถเข้าไปอยู่ในความนึกคิดของเด็กได้ รู้ว่าเด็กแต่ละวัยชอบและสนใจอะไร จึงจะสามารถแต่งนิทานได้ดี หรือควรเป็นผู้ที่มีใจรักและมีความตั้งใจในการผลิตชิ้นงานของตนเอง เนื้อเรื่องของนิทานควรมีสาระที่ส่งเสริมพัฒนาการ โดยเฉพาะในด้านจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสามารถถ่ายทอดสิ่งดังกล่าวออกมาเป็นภาษาเขียนที่ผสมผสานกับแนวคิดของตนได้ รวมทั้งมีการจัดทำรูปเล่มนิทานที่น่าสนใจ ซึ่งสิ่งต่างๆที่ประกอบเป็นหนังสือนิทานนี้ ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆที่ดึงดูดให้ผู้อ่านสนใจได้เป็นอย่างดี

หลักการแต่งนิทานสำหรับเด็ก

การแต่งนิทานสำหรับเด็กควรมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาจิตวิทยาและคุณลักษณะของเด็กแต่ละวัย

เด็กแต่ละวัยมีความสนใจที่แตกต่างกัน การศึกษาจิตวิทยาเด็กหรือสอบถามผู้ใกล้ชิดกับเด็ก เพื่อศึกษาว่า เด็กมีความสนใจ ฟังพอใจ อยากรู้อยากเห็นหรือมีความต้องการใฝ่รู้ในเรื่องใดเป็นพิเศษ เพื่อจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเค้าโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องได้เหมาะสมกับผู้อ่าน ส่งผลต่อความสนใจของเด็ก ทำให้เด็กรักหนังสืออยากอ่านหนังสือด้วยความสนใจโดยที่ไม่ต้องถูกบังคับ และมีอิทธิพลต่อผู้แต่งทำให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตงานครั้งต่อไป

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับโครงเรื่องของการแต่งนิทาน

การแต่งนิทานสำหรับเด็กควรกำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับโครงเรื่องของการแต่งนิทานและเรื่องราวให้ชัดเจนเพียงเรื่องเดียว เช่น เป็นเรื่องเกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งมหัศจรรย์ สถานที่ มุ่งให้ความเพลิดเพลิน ส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ส่งเสริมจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ ให้แง่คิด คุณธรรม จริยธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งในวัยเด็กนี้ เด็กต้องการเรื่องที่ชัดเจนไม่วกไปวนมาหรือมีเรื่องราวที่ซับซ้อนอยู่ในเรื่องเดียวกัน

3. ความยากง่ายของเนื้อเรื่องนิทานที่เหมาะสมกับวัย

เนื้อเรื่องของหนังสือนิทานควรมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย ในวัยเด็กเล็กหนังสือนิทานควรมีบทบรรยายน้อยๆ มีตัวอักษรประกอบค่อนข้างใหญ่ เพราะเด็กสนใจเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวจากภาพประกอบของนิทานมากกว่าคำบรรยาย ตัวละครมีการเคลื่อนไหวดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็วโดยใช้ตัวละครไม่มาก เนื้อหาต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความสนใจของเด็กตามอายุ เช่น ไม่ควรเล่าเรื่องผีที่น่ากลัวกับเด็กอายุ 3 ขวบ เป็นต้น

4. การแตงนิทานเป็นร้อยแก้ว ร้อยกรอง หรือนิทานภาพ

การแตงนิทานสามารถแตงเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองก็ได้ การเขียนแบบร้อยแก้วอาจเขียนเป็นคำเขียน เป็นประโยคสั้นๆ เขียนแบบบรรยายโวหาร หรืออาจใช้สลับกันไปตามความเหมาะสม คำทุกคำจะต้องมีความหมาย เขียนสั้นแต่เข้าใจง่าย ไม่เขียนวกวน เพื่อให้เด็กที่สามารถอ่านเองได้เข้าใจเรื่องได้ดี ในย่อหน้าหนึ่งๆควรมีใจความสำคัญเพียงเรื่องเดียวส่วนการเขียนร้อยกรองเป็นรูปแบบการเขียนที่เป็นคำคล้องจอง มีเสียงสัมผัสที่อ่านแล้วเกิดความไพเราะชวนให้ติดตาม มักเป็นที่ชื่นชอบของเด็กๆ ทั้งนี้ต้องมีเนื้อหาที่อ่านเข้าใจง่ายเช่นเดียวกับการเขียนแบบร้อยแก้ว ปัจจุบันมีการแตงนิทานบางเล่มที่ปรากฏแต่รูปภาพ หรือเรียกว่านิทานภาพ เป็นสื่อให้เด็กเกิดจินตนาการในการเล่าเรื่องเองโดยที่ไม่ปรากฏคำบรรยายใดๆ

5. การคิดถึงเรื่องที่เคยประทับใจในวัยเด็ก

การแตงนิทานอาจคิดถึงเรื่องที่เคยได้อ่านหรือฟังแล้วชื่นชอบประทับใจในวัยเด็ก โดยมีการดัดแปลงปรับเปลี่ยนในด้านแนวคิด ตัวละคร ฉาก สถานที่หรือรายละเอียดอื่นๆ ให้เหมาะสมกับยุคสมัยมากขึ้น ซึ่งลักษณะการแตงนิทานดังกล่าวเป็นวิธีการเดียวกับการนำเสนอนิทานของนักแตงนิทานที่มีชื่อเสียงของโลก เช่น ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน (Hans Christian Andersen)

6. การเสนอแนวคิดและวิธีการใหม่ๆในการแตงนิทาน

การแตงนิทานที่ผู้แตงมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำเสนอสิ่งใหม่ๆ จะช่วยดึงดูดให้มีผู้สนใจอ่านนิทานมากยิ่งขึ้น เช่น ผลิตนิทานเป็นหนังสือสามมิติ มีการผสมผสานวัฒนธรรมชาติหรือของจริงที่สอดคล้องกับเนื้อหาในเล่ม มีการเพิ่มหรือแนะนำกิจกรรมให้ทำท้ายเล่ม มีที่กดปุ่มเพื่อให้เกิดเสียงพูดบรรยายหรือเสียงดนตรีประกอบเนื้อเรื่อง หรือใช้คำบรรยายเป็นภาษาสองภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในการบรรยายภาพและนำเสนอเรื่องราว เป็นต้น

7. การถ่ายทอดเรื่องราวจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

การแต่งนิทานอาจมีเนื้อเรื่องที่เกิดจากแรงบันดาลใจจากการที่รู้จักสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้มีแนวทางในการเขียนเรื่องและฉาก เช่น การสังเกตพฤติกรรมของสัตว์เลื้อย การเติบโตของต้นไม้ใบหญ้า สายลม การเดินทางของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว รุ้งกินน้ำ ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยส่งเสริมจินตนาการได้ดี

ตัวอย่าง แรงบันดาลใจในการเขียนเรื่อง “ต้นไม้ในสวน” ผู้แต่งคือ ชีวัน วิสาสะ จากสำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก

ภาพ ตัวอย่างหนังสือเรื่อง ต้นไม้ในสวน

ที่มา: ชีวัน วิสาสะ, 2543.

หนังสือเล่มนี้ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องต้นไม้ในสวน เช่น มะนาว มะกรูด น้อยหน่า ฝรั่งจีนก เป็นต้น พร้อมทั้งสอดแทรกความรู้เรื่องประโยชน์ของต้นไม้ชนิดต่างๆ โดยแต่งเป็นคำกลอนประกอบในแต่ละหน้า

ตัวอย่าง แรงบันดาลใจในการเขียนเรื่อง “พระจันทร์อยากมีเพื่อน” ผู้แต่งคือ ปรีดา ปัญญาจันทร์ จากสำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก

ภาพ ตัวอย่างหนังสือเรื่อง พระจันทร์อยากมีเพื่อน

ที่มา: ปรีดา ปัญญาจันทร์, 2545.

พระจันทร์อยากมีเพื่อนเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระจันทร์และดวงดาวบนท้องฟ้าที่เกิดจากจินตนาการของผู้แต่ง เรื่องเริ่มต้นที่ พระจันทร์อยากมีเพื่อนจึงขยับยานอวกาศมาที่โลกเพื่อหาเพื่อนแต่พระจันทร์ไปปลุกสัตว์ที่กำลังหลับจึงไม่มีใครยอมเป็นเพื่อนกับพระจันทร์ และยังทำให้พระจันทร์แหงนไปเสียอีก จนพระจันทร์ลงไปหาเพื่อนในน้ำก็ถูกฝูงปลาปักเป้าแทะจนแหงนเป็นรูปดาว ปลาดาวจึงคิดว่าพระจันทร์เป็นเพื่อนและเข้ามาเล่นกับพระจันทร์ พระจันทร์จึงชวนปลาดาวไปอยู่บนฟ้าด้วยกัน นับแต่นั้นพระจันทร์ก็ไม่เหงาอีกเลย ซึ่งเนื้อเรื่องดังกล่าวทำให้เด็กๆ คลาย ความสงสัยว่า ทำไมบางวันพระจันทร์จึงไม่เต็มดวง และทำไมบนท้องฟ้าจึงมีดวงดาว แม้ว่าจะไม่ใช่เรื่องจริงแต่ก็ทำให้เด็กคลายความสงสัยลงได้จนกว่าเขาจะเติบโตจนถึงวัยที่ทราบเรื่องราว ที่เป็นจริง

ขั้นตอนการแตงนิทานและทำหนังสือนิทาน

นิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่แตงขึ้น นอกจากจะต้องรู้หลักของการแตงนิทานที่ดีแล้ว ควรศึกษาถึงขั้นตอนการแตงนิทานหรือการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก รวมถึงการเลือกรูปเล่มของหนังสือด้วย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเขียนนิทานอย่างมีหลักเกณฑ์และง่ายต่อการผลิตรูปเล่มนิทานมากยิ่งขึ้น ซึ่งอภิธรรม วีระสมิทธิ์ (2544: 22-26) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับเรื่องนี้ไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเขียนเรื่อง ภาพประกอบ การจัดรูปเล่ม และการเย็บเล่มหนังสือ รายละเอียดของแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

1. การเขียนเรื่อง

การเขียนเรื่องเป็นหัวใจของการสร้างหนังสือ เรื่องที่เด่น สนุกสนาน น่าสนใจ จะทำให้ผู้อ่านประทับใจ ถึงแม้ว่ารูปเล่มจะแปลกตา ภาพประกอบสวยงาม แต่ถ้าเรื่องไม่สนุก หนังสือเล่มนั้นก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การเขียนเรื่องจึงต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างตั้งใจ มีความพยายาม และมีความรอบคอบในการทำงานซึ่งจินตนา ไบกาซูยี (2534 : 85-99) ได้กล่าวถึงเทคนิคการเขียนเรื่องสำหรับเด็ก ดังนี้

1.1 ไม่สอนโดยตรง เด็กๆ ไม่ชอบสั่งสอนโดยตรงเพราะเบื่อหน่ายจากการสอนของพ่อแม่และครูในโรงเรียนแต่เด็กต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน ดังนั้นคติสอนใจควรเขียนในรูปแบบแฝงแทรกอยู่ในความสนุกสนาน

1.2 มีจุดประสงค์ของเรื่องที่ชัดเจน ผู้เขียนต้องมั่นใจว่าตนได้วางจุดประสงค์ไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้อ่านได้รับสิ่งใดจากการอ่าน

1.3 มีคุณค่าของเรื่อง หนังสือมีคุณค่าจะต้องมีแก่นของเรื่อง (theme) หรือความคิดหลักของเรื่องที่น่าอ่านและชัดเจน มีโครงเรื่อง (plot) หรือการดำเนินเรื่อง (story) ที่น่าติดตาม ใช้สำนวนภาษาที่เหมาะสมกับวัยผู้อ่าน

1.4 มีเนื้อเรื่องที่ตรงกับความต้องการในแต่ละวัยของผู้อ่าน เนื้อเรื่องอาจมีเรื่องราวเกี่ยวกับ นาฬิกา เทวดา แม่มด การผจญภัย มีตัวละครที่เป็นสิ่งมีชีวิต เคลื่อนไหวได้ พูดได้ เป็นเรื่อง การต่อสู้ ผจญภัย เรื่องลึกลับ ขบขัน ฯลฯ ส่วนเรื่องที่ควรหลีกเลี่ยงได้แก่ เรื่องตลกกลามก เรื่องหยาบคาย ความรุนแรง ล้อเลียนผู้อ่อนแอ และคนพิการ เป็นต้น

1.5 มีเนื้อเรื่องที่มีชีวิตชีวา น่าสนใจ ผู้เขียนต้องเลือกเนื้อเรื่องที่เหมาะสมกับเรื่องราว เช่น เรื่องเกี่ยวกับความรัก การผจญภัย เรื่องที่น่าหวาดเสียว มีการใช้การคิดแก้ปัญหาเพื่อให้เรื่องราวดำเนินต่อไปได้ และควรจบเรื่องอย่างมีความสุขโดยไม่ควรเพิ่ม “นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า.....” ในตอนจบของหนังสือสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะความคิดและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้อ่านหรือฟังโดยที่ไม่มีสิ่งชี้นำ

1.6 ตัวละคร การสร้างตัวละคร บุคลิก และลักษณะนิสัยใจคอของตัวละครจะต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้นเรื่องและเปลี่ยนแปลงไปด้วยวิธีการอย่างไรจนจบเรื่อง โดยให้มีความสอดคล้องมีเหตุผลเหมาะสมกับเนื้อหา ตัวละครต้องมีพัฒนาการนิสัยไปในด้านดี การใช้คำพูดต้องให้สมจริงเหมาะสมกับระดับอายุ

1.7 การตั้งชื่อเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ชื่อเรื่องต้องเร้าใจตรงกับ ความสนใจของผู้อ่านและไม่ควรยาวมาก ชื่อเรื่องควรมีความหมายสั้นและสมบูรณ์ในตัวเอง เช่น ไดโน ผจญภัย เม่นหลบฝน ลูกสัตว์แต่งตัว เป็นต้น

นอกจากนี้ นักเขียนมือใหม่ควรได้พิจารณาวางแผนการเขียนเรื่องสำหรับเด็กตามขั้นตอน 3 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นแรก

1.1 กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนว่าจะเขียนเรื่องในรูปแบบใด โดยเน้น ความบันเทิง หรือสาระความรู้ หรือคติสอนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง กำหนดให้แน่นอนและบันทึกไว้

1.2 วางแกนเรื่อง (Theme) อย่างชัดเจนเพียงเรื่องเดียว

1.3 สร้างโครงเรื่อง(plot)ให้มีเหตุการณ์ที่น่าสนใจโดยมีบทนำเรื่องตอนกลางเรื่องและตอนจบ ทั้งนี้เหตุการณ์ต่างๆ จะต้องกำหนดจุดที่เร้าใจที่สุด หรือเหตุการณ์ที่ น่าตื่นเต้น ซึ่งเป็นจุดสุดยอดของเรื่องที่จะคลี่คลายปัญหาทุกอย่างอันจะนำไปสู่ตอนจบ (โดยเรื่องจะต้องเป็นเรื่องของเด็กไม่ใช่ของผู้ใหญ่) ทบทวนโครงเรื่องในใจให้แม่นยำ

1.4 เขียนโครงเรื่องย่อๆ ในกระดาษ อ่านทบทวนดูว่าโครงเรื่องถูกใจผู้เขียนหรือไม่

1.5 กำหนดการเขียนบทนำหรือการขึ้นต้นเรื่อง การดำเนินเรื่องตอนกลาง และตอนจบอย่างละเอียด โดยดูว่าสนองความพอใจผู้เขียนหรือไม่

1.6 สร้างตัวละครและอุปนิสัยที่ชัดเจน โดยเฉพาะตัวละครตัวเอก เช่น กำหนดอายุ รูปร่าง นิสัย เป็นต้น

1.7 สร้างรายละเอียดจาก ซึ่งได้แก่ บ้าน สถานที่ ถนนหนทาง บริเวณที่เรื่องราวเกิดขึ้น กำหนดยุคสมัยระยะเวลาและฤดูกาลให้ถูกต้อง รวมทั้งเสื้อผ้าที่ตัวละครแต่งให้ถูกต้องตามยุคสมัยด้วย เพราะเรื่องสำหรับเด็กส่วนใหญ่ใช้ภาษาและแสดงรายละเอียดข้อปลีกย่อยเหล่านี้

1.8 ทบทวนดูว่าโครงเรื่องยังสนุกเป็นที่น่าสนใจของผู้เขียนหรือไม่ แล้วนำไปเล่าให้เด็ก 2 – 3 คนฟัง เพื่อดูว่าเด็กสนุกในการฟังหรือไม่

1.9 ตรวจสอบดูว่าแก่นเรื่องที่แทรก พรรณณะ หรือคุณธรรมตามที่กำหนดไว้ยังคงอยู่ในเรื่องชัดเจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจหรือไม่ มีลักษณะแอบแฝงอยู่ในเรื่องอย่างแนบเนียนหรือแยกออกเป็นคำสอนชัดเจนต่างหากจนดูเป็นคำสอนตอนจบหรือไม่ ปรับปรุงแก้ไขให้ดี

1.10 สำรวจดูว่าเรื่องมีการเคลื่อนไหวดีหรือไม่ ตัวละครสำคัญเป็นผู้ดำเนินเรื่องอย่างไรราบรื่นหรือไม่ เหตุการณ์ต่างๆ สอดคล้องรับกันดี มีเหตุผลดีหรือไม่

1.11 กำหนดความยาวของเรื่องว่าจะใช้ประมาณกี่หน้า

2. ขั้นที่สอง

2.1 ลงมือเขียนเรื่องอย่างละเอียดตามที่กำหนดไว้ในขั้นแรก ตั้งชื่อเรื่อง

2.2 ทบทวนสิ่งต่อไปนี้ ชื่อเรื่องเหมาะสมกับเรื่องหรือไม่ เนื้อเรื่องน่าเชื่อถือหรือไม่ เรื่องค่อยๆ ดำเนินไปอย่างเหมาะสมหรือไม่ตั้งแต่ตอนต้น ตอนกลางเรื่อง และตอนจบเรื่องทั้งหมดมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันหรือไม่ แก่นเรื่องที่เน้นมีอยู่ตลอดเรื่องอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ ดูเรื่องว่าการขึ้นต้นอย่างเฉียบขาดถึงความสนใจได้หรือไม่ ปัญหาของตัวละครสำคัญได้รับการแก้ไขอย่างมีเหตุผลและสนุกเร้าความสนใจของผู้อ่านหรือไม่ เรื่องมีความเคลื่อนไหวและความตื่นเต้นเหมาะสมกับสถานการณ์หรือไม่ อุปนิสัยและความประพฤติของตัวละครเป็นธรรมชาติเหมือนคนธรรมดาหรือไม่ ภาษาสำนวนและคำพูดโต้ตอบเป็นภาษาที่ใช้จริงของเด็กหรือไม่ น่าสนใจหรือไม่ เนื้อเรื่องดำเนินไปเพราะคำพูด หรือเหตุการณ์ รายละเอียดที่แทรกอยู่ในเรื่องมีมากเกินไปจนเกิดความต้องการหรือไม่และเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องหรือไม่ เรื่องเหล่านี้จะต้องทบทวนให้ดีและปรับปรุงแก้ไขให้เรื่องมีลักษณะที่ดี

2.3 เขียนเรื่องด้วยลายมืออ่านง่าย และเก็บเอาไว้สักระยะหนึ่งนำมาอ่านใหม่จนกว่าจะพอใจโดยไม่ปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปให้เพื่อนที่สนิทอ่านเพื่อฟังความคิดเห็น จากนั้นนำไปให้เด็กอ่าน 2 – 3 คน เพื่อดูว่าอ่านเข้าใจเรื่องโดยตลอด มีคำยากที่ไม่เข้าใจ ชอบเรื่อง และสรุปเรื่องในตอนจบได้หรือไม่ แล้วปรับปรุงจนพอใจ

3. ขั้นที่สาม

3.1 อ่านทบทวนตลอดเรื่องอีกครั้งหนึ่งเพื่อตรวจดูสำนวนภาษาที่ใช้ และความกลมกลื่นของเรื่อง

3.2 ลงมือเขียน (หรือพิมพ์) ใส่กระดาษด้วยลายมือที่ชัดเจน

3.3 การทำต้นฉบับที่เป็นหนังสือการ์ตูน จะต้องจัดทำเป็นบทเขียนละคร มีคำพูดโต้ตอบและคำบรรยายเรื่อง นำมาลองจัดภาพคร่าวๆ ดูให้เหมาะสมกับคำบรรยายเรื่องและคำพูด

3.4 การจัดทำต้นฉบับ ซึ่งมีรูปภาพประกอบทุกหน้า ควรจัดทำต้นฉบับเป็นรูปเล่มจำลอง (คล้ายเล่มที่จัดพิมพ์) กำหนดเนื้อเรื่องลงในแต่ละหน้าพร้อมเลขหน้า ถ้าเป็นไปได้กำหนดรายละเอียดภาพลงไปด้วย อาจเป็นภาพหยาบๆหรือเว้นที่ไว้สำหรับใส่ภาพจะช่วยให้เรื่องกับภาพในแต่ละหน้าผสมกลมกลืนอ่านราบรื่นโดยตลอดและควรกำหนดเลขหน้า(ไว้ในบริเวณด้านซ้ายมือ) ของเนื้อหาที่จะบรรจุลงในแต่ละหน้าไว้ด้วย

3.5 เมื่อจัดทำต้นฉบับเรียบร้อยแล้วอ่านทบทวนต้นฉบับอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งสุดท้ายเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยของทุกอย่างในต้นฉบับโดยเฉพาะการสะกดตัวและวรรคตอน

จากขั้นตอนการเขียนเรื่องสำหรับเด็ก 3 ขั้นตอนของนักเขียนมือใหม่ดังกล่าว จะช่วยทำให้นักเขียนมีแนวทางหรือมอภาพรวมของการทำงาน ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนเพื่อพัฒนาผลงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป

2. ภาพประกอบ

หนังสือนิทานทุกเล่มต้องมีภาพประกอบ ดังนั้น ภาพประกอบจึงเป็นส่วนสำคัญและจำเป็นสำหรับหนังสือนิทาน เป็นปัจจัยในอันดับแรกที่จะทำให้เด็กชอบหรือไม่ชอบเรื่องนั้นๆ ภาพประกอบที่ดีต้องสามารถเป็นสื่อในการเล่าเรื่องได้โดยที่ยังไม่ได้อ่านคำบรรยาย นิทานบางเล่มอาจมีภาพมากจนจัดเป็นหนังสือภาพได้ หรือบางเล่มมีแต่ภาพประกอบไม่มีคำบรรยายภาพเลย เช่น เรื่อง “The Magic Balloon” แต่งโดยมารี อีลา (Mari Iela) เป็นหนังสือที่ไม่มีตัวอักษรมีแต่ภาพหลายแสนๆ ไม่ซับซ้อน เกริก ยูนพันธ์ (2543: 25 - 28) ได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์ภาพประกอบที่ดีมีสิ่งๆ ที่ควรศึกษา 3 ประการ คือ ความสำคัญของภาพประกอบ ลักษณะของภาพประกอบ และแหล่งที่มาของภาพประกอบ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความสำคัญของภาพประกอบ เกริก ยูนพันธ์ ได้กล่าวถึง ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กว่ามีความสำคัญ ดังนี้

2.1.1 เพื่ออธิบายและเสริมเนื้อหาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนจริงก็ได้ แต่ต้องสอดคล้องหรือมีความสัมพันธ์กับเรื่องหรือเนื้อหา

2.2.2 เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจของเด็ก เพราะเป็นสิ่งที่เด็กได้เห็นจากภาพปกหนังสือ

2.2.3 เพื่อประกอบเนื้อหาของเรื่องในนิทาน ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเรื่องราวที่ผู้แต่งต้องการสื่อให้รู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.2.4 เพื่อสร้างจินตนาการสำหรับเด็ก เพราะมีรายละเอียดอื่นในภาพนอกเหนือจากส่วนที่ช่วยอธิบายให้เรื่องนั้นชัดเจน รายละเอียดดังกล่าวจะทำให้เด็กเกิดความคิดและจินตนาการอย่างต่อเนื่องได้

2.2.5 ทำให้เด็กรักในสิ่งที่สวยงามมีผลต่อความละเอียดและความประณีต เพราะความสวยงามสีสันสะอาดสดใสของภาพประกอบที่ถูกจัดกระทำอย่างประณีต จะทำให้เด็กเกิดความประทับใจและรักในความงดงามอย่างมีรสนิยมในเชิงศิลปะ

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก หนังสือบางเล่มอาจขาดคำบรรยายเป็นตัวอักษรได้แต่ขาดภาพประกอบไม่ได้ เพราะในวัยเด็กนั้นภาพเพียง 1 ภาพ สามารถสื่อสารให้เด็กได้เข้าใจเรื่องราวได้มากกว่าตัวอักษรหรือประโยคตลอดทั้งเล่ม

2.2 ลักษณะของภาพประกอบ เรื่องภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กมีผู้สนใจทำวิจัยอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่วิจัยกันมาก คือ ลักษณะของภาพที่เด็กชอบ แบบของภาพสีของภาพ และขนาดของภาพ วิริยะ สิริสิงหะ (2537:26 - 29) ได้กล่าวถึงลักษณะของภาพประกอบที่เด็กชอบควรมีลักษณะ ดังนี้

2.2.1 เด็กเล็กชอบภาพประกอบลายเส้นที่ไม่ซับซ้อน เมื่อเด็กโตขึ้นภาพประกอบที่เด็กชอบจะมีลักษณะของภาพที่ซับซ้อนมากขึ้น เด็กยังชอบภาพลูกสัตว์เกือบทุกชนิด ยกเว้นสัตว์เลื้อยคลานจำพวก หนอน งู ไข่เดือน

2.2.2 เด็กชอบภาพประกอบที่มีสีสันสดใสมากกว่าภาพขาวดำ ชอบภาพสวยงามที่ดูเหมือนมีชีวิตจริงแต่ไม่ใช่ภาพสมจริง แต่ก็มีหนังสือนิทานที่มีชื่อเสียงระดับโลกหลายเล่มที่เป็นภาพขาวดำหรือภาพสีตุ๋นๆ เพียง 3 สี ที่ทำให้เด็กๆ สนใจได้ เพราะมีภาพประกอบและเรื่องที่สอดคล้องประสานกันอย่างเหมาะสม (พรอนงค์ นิยมคำ, 2537: 28)

2.2.3 เด็กชอบภาพประกอบที่มีขนาดใหญ่มากกว่าภาพประกอบที่มีขนาดเล็ก

2.2.4 เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงชอบภาพประกอบในหนังสือที่แตกต่างกัน

2.2.5 ภาพวาดด้วยสีน้ำและสีหมึกที่มีสีสันสดใสส่งผลให้เกิดจินตนาการได้ดี

ผลงานวิจัย พบว่า แบบของภาพที่เด็กๆ ให้ความสนใจและนิยมมากที่สุด คือ ภาพการ์ตูน และเด็กชอบภาพถ่ายหลายสีที่เป็นธรรมชาติเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ภาพถ่ายขาว ดำ และชอบภาพสีเดียวที่ไม่ใช่สีดำเป็นอันดับสุดท้าย และในส่วนของงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้สีประกอบการวาดภาพ ยังพบด้วยว่า ภาพสีเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศว่ามีอิทธิพลต่อความชอบและความสนใจของเด็ก หนังสือสำหรับเด็กที่ไม่ออกแบบภาพให้มีสีจะไม่ได้ได้รับความนิยม จินตนา ไบกาชุย (2534: 66) กล่าวว่า สีที่ใช้ควรเป็นสีที่ดูฉลาด ประเภทสีแม่สี เช่น สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน เพราะจะสะดุดตาและเรียกความสนใจจากเด็กได้ดีกว่า อย่างไรก็ตาม ข้อที่ควรระมัดระวัง คือ ภาพจะต้องชัดเจนไม่มีดมัว หรือมีรายละเอียดมากเกินไป เพราะเด็กจะดูไม่รู้เรื่องและไม่เข้าใจความหมายของภาพ ทั้งนี้ ภาพขนาดใหญ่จะได้รับความสนใจจากเด็กมากกว่าภาพขนาดเล็ก และระหว่างภาพเต็มหน้ากับภาพครึ่งหน้าพบว่า เด็กจะชอบพอๆ กัน

จากลักษณะของภาพประกอบหนังสือเด็กดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า การวาดภาพประกอบเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในหนังสือนิทาน หากนักเขียนหนังสือเด็กคนใดสามารถเขียนเรื่องราว

และวาดภาพได้ด้วย จะทำให้ได้หนังสือเด็กที่ตรงกับความต้องการ สำหรับประเทศไทยมีนักเขียนหนังสือสำหรับเด็กที่สามารถวาดภาพประกอบได้ด้วย เช่น เกริก ชุ่นพันธ์ ชีวัน วิสาสะ ปรีดา ปัญญาจันทร์ เป็นต้น

2.3 แหล่งที่มาของภาพประกอบ สำหรับผู้ที่กำลังจะเริ่มต้นในการวาดภาพประกอบนิทานด้วยตนเอง หรือไม่ถนัดในการวาดภาพ อาจใช้วิธีการอื่นๆที่สามารถสื่อเรื่องราวให้เด็กได้เข้าใจมากขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

2.3.1 ภาพวาด ภาพวาดเป็นส่วนประกอบสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากผู้แต่งมีฝีมือในการวาดอาจทดลองวาดภาพประกอบเรื่องราว แล้วแต่งแต้มสีลงในห้องตามหรือถ้าจะให้เด็กๆเป็นผู้วาดก็จะได้ภาพตามบุคลิกภาพของเด็ก ซึ่งเด็กๆเองสามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถทางการวาดภาพ ช่วยส่งเสริมจินตนาการและช่วยให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองด้วย

2.3.2 ภาพถ่าย การใช้ภาพถ่ายประกอบหนังสือสำหรับเด็กก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง หากผู้แต่งไม่ถนัดในการวาดภาพแต่สามารถถ่ายภาพได้ ก็สามารถสร้างภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กได้ ซึ่งภาพที่เหมือนจริงสามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวได้ตรงกับธรรมชาติได้ใกล้เคียงที่สุด

2.3.3 สร้างภาพจากเศษผ้า เศษผ้าสีลวดลายต่างๆ สามารถนำมาสร้างเป็นภาพประกอบหนังสือเด็กได้ โดยนำเศษผ้ามาตกแต่งเป็นเสื้อผ้าของตัวละครที่เป็นคนและสัตว์

2.3.4 สร้างภาพจากใบไม้ ใบไม้แต่ละชนิดจะมีรูปร่างและสีแตกต่างกัน เราสามารถนำใบไม้หลายๆ ชนิดมาตกแต่งเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ตลอดจนตกแต่งภาพประกอบหนังสือได้ โดยการนำใบไม้มาอัดแห้งหรือใช้เทรริตรีค เมื่อนำใบไม้มาแล้วใช้ฟ้ายรองทั้งด้านบนและด้านล่างของใบไม้ วางเทรริคบนผ้า ความร้อนของของเทรริคจะดูดความชื้นออกจากใบไม้ จากนั้นนำมาตัดแต่งทากาวลงบนใบไม้แล้วนำมาติดบนกระดาษ สำหรับการสร้างภาพจากใบไม้ถ้าจะให้คงทนไม่หลุดง่ายและเหมาะแก่การจับต้องของเด็กๆ หลังจากที่นำมาประกอบเป็นเรื่องราวต่างๆแล้ว ควรถ่ายภาพไว้แล้วนำภาพถ่ายนั้นมาประกอบกับเรื่องราวต่างๆจะเหมาะสมกว่า

2.3.5 สร้างภาพจากเศษวัสดุ เศษวัสดุต่างๆ เช่น ตั๋วรถเมล์ กระดาษห่อทอफी เศษกระดาษห่อของขวัญ เชือก ด้าย ไหมพรม ไม้จิ้มฟัน กิ่งไม้แห้ง ไม้กวาด ดอกหญ้า ฯลฯ เราสามารถนำเศษวัสดุเหลือใช้เหล่านี้มาตกแต่งภาพทากาวติด ซึ่งภาพเหล่านี้จะทนทานตามสมควร

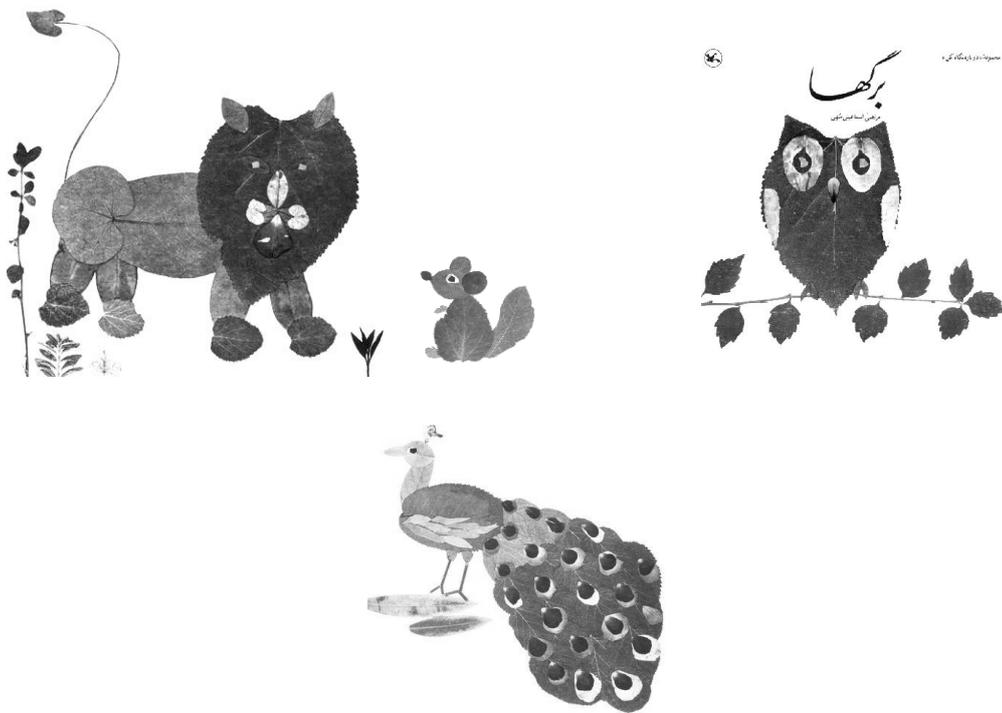
ตัวอย่าง การนำส่วนประกอบต่างๆของต้นไม้มาประดิษฐ์เป็นภาพเพื่อใช้ประกอบหนังสือนิทาน เช่น เรื่อง “ของเล่นเดินทาง” ของสำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก แต่งและออกแบบโดยเทพศิริ สุขโสภา ที่ถ่ายทอดเรื่องราวจากกิ่งไม้ และท่อนไม้ เป็นของเล่น มีเนื้อหาแสดงให้เด็กๆ เห็นว่า กิ่งก้านเล็กๆของต้นไม้ก็สามารถสร้างเป็นของเล่นได้ หนังสือของเล่นเดินทางนี้ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทหนังสือสวยงาม ประจำปี 2532 จากการประกวดหนังสือดีเด่น กรมวิชาการ และยังได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ใน

หนังสือ 500 เล่ม ที่เป็นหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน ของสมาพันธ์องค์การเพื่อการพัฒนาหนังสือและการอ่านด้วย

ภาพ ภาพหน้าปกหนังสือเรื่อง ของเล่นเดินทาง
ที่มา : เทพศิริ สุทธิรักษ์, 2552.

นอกจากนี้ ในต่างประเทศก็มีลักษณะการนำเสนอภาพประกอบเรื่องราวจาก การนำธรรมชาติมาสร้างสรรค์เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เรื่อง Leaves งานของ Persian Illustrator

ภาพ ภาพประกอบหนังสือเรื่อง Leaves
ที่มา : Childrenslibrary, 2009.

2.3.6 การสร้างภาพจากงานพับกระดาษ การสร้างภาพจากงานพับกระดาษเป็นรูปคน สัตว์ ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ตลอดจนสิ่งของต่างๆ สามารถนำมาตกแต่งเป็นภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กได้ วิธีการพับกระดาษนั้นมีหนังสือประเภทนี้มากมายในท้องตลาด ทั้งหนังสืองานพับกระดาษของญี่ปุ่น จีน และไทย เราสามารถนำงานพับมาสร้างภาพประกอบหนังสือเด็กได้

2.3.7 สร้างภาพจากนิ้วมือ การสร้างภาพจากนิ้วมือเป็นศิลปะอีกวิธีหนึ่งที่จะได้ภาพทั้งรูปคน สัตว์ สิ่งของ ต้นไม้ ดอกไม้ มีวิธีการง่ายๆ โดยใช้นิ้วโป้ง นิ้วกลาง นิ้วก้อย ประทับหมึกจากแท่นหมึก แล้วประทับลงบนกระดาษ ตกแต่งลายเส้นด้วยปากกา เดิมตา หู จมูก ฯลฯ ก็จะได้ภาพน่ารักนำมาแต่งเป็นเรื่องราว แต่ภาพที่สร้างจากนิ้วมือนั้นมีขนาดเล็กจึงเหมาะแก่ การทำภาพประกอบหนังสือเล่มเล็ก

2.3.8 สร้างภาพจากการฉีกกระดาษ การสร้างภาพจากการฉีกกระดาษจะช่วยให้ได้ภาพที่มีสีสันตามกระดาษที่เราต้องการ ช่วยประหยัดสี เพราะเราสามารถเลือกกระดาษสี และลวดลายต่างๆ มาฉีกปะได้ตามใจชอบ จะทำให้ได้ภาพสวยและแปลกตา

2.3.9 สร้างภาพสามมิติ การสร้างภาพสามมิติอย่างง่ายๆ สามารถทำได้โดยการตัดกระดาษ ดันให้ตั้งขึ้นแล้วนำภาพต่างๆ มาติดทำให้ภาพนั้นนูนขึ้นมาดูแล้วภาพจะมีความลึก มีมิติ ทำให้ภาพดูมีชีวิตชีวามากขึ้น

2.3.10 สร้างภาพหมุน การสร้างภาพหมุนเป็นการสร้างภาพให้เคลื่อนไหวได้บนหน้าหนังสือเด็ก วิธีทำ คือ การสร้างแกนและวงล้อซ้อนไว้พร้อมทำรอยหยักเพื่อจะเคลื่อนไหวภาพได้

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การวาดภาพประกอบนิทานสามารถทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับประสบการณ์และจุดประสงค์ของผู้ทำ ทั้งนี้ไม่ว่าจะสร้างสรรค์งานด้วยวิธีใดภาพต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีความสำคัญที่สามารถช่วยส่งเสริมจินตนาการของเด็กและทำให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินระหว่างการฟังนิทานได้เช่นเดียวกัน

3. การจัดรูปเล่ม

การจัดรูปเล่มของหนังสือนิทานมีส่วนช่วยทำให้หนังสือเล่มนั้นมีความน่าสนใจมากขึ้น ผู้เขียนหนังสือควรมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าหนังสือนิทานที่เสร็จสมบูรณ์แล้วจะมีลักษณะรูปเล่มอย่างไร ทั้งนี้เราไม่สามารถกำหนดขนาดรูปเล่มของหนังสือเด็กได้อย่างตายตัวได้ เพื่อไม่ให้เป็นการซ้ำหรือมีเฉพาะเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

ชุดิมา สัจจานนท์ (อ้างถึงใน กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์, 2545: 64) กล่าวถึงลักษณะรูปเล่มของหนังสือเด็กไว้ว่า รูปเล่มจะมีขนาดหรือรูปแบบใดก็ตาม อาจจะเป็นรูปสัตว์ วัตถุสิ่งของที่ตรงกับเนื้อเรื่อง แต่จะต้องมีสิ่งที่ควรพิจารณา ดังนี้

1. รูปเล่มเหมาะกับผู้อ่าน(เด็ก) หยิบได้สะดวก
2. กระดาษใช้กระดาษสี

3. การพิมพ์ชัดเจน สวยงามและถูกต้อง
4. ตัวอักษรมีขนาดโต เหมาะแก่การอ่านของเด็กแต่ละวัย
5. การจัดหน้าประณีตมีศิลปะ
6. การเข้าเล่มและเย็บเล่มแข็งแรงทนทานต่อการใช้

อภิวรรณ วีระสมิทธิ์ (2544 : 25) กล่าวถึง ลักษณะรูปเล่มของหนังสือนิทาน โดยทั่วไป แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. รูปเล่มแนวตั้ง คือ รูปเล่มสี่เหลี่ยมที่มีส่วนสูงมากกว่าส่วนกว้าง
2. รูปเล่มแนวนอน คือ รูปเล่มสี่เหลี่ยมที่สี่ส่วนกว้างมากกว่าส่วนสูง
3. รูปเล่มที่มีลักษณะพิเศษ คือ รูปเล่มที่มีลักษณะสอดคล้องกับเนื้อเรื่องภายในเล่ม ทำให้เพิ่มความน่าสนใจ เพราะมีขนาดและรูปแบบที่แปลกๆ การออกแบบรูปเล่มดังกล่าวอาจมีลักษณะต่างๆ กัน ดังนี้

3.1 หนังสือผ้าสำหรับเด็ก หนังสือผ้า คือ หนังสือที่ออกแบบตัดเย็บโดยใช้ผ้าบุฟองน้ำชนิดบางด้านในเพื่อให้หนังสือผ้าแต่ละหน้ามีรูปทรงคงที่ นุ่ม และเบา เหมาะสำหรับการสัมผัส หรือ บางรูปแบบจะใช้ผ้าสำลีเย็บสองชั้น เพื่อให้หนังสือแต่ละหน้าคงรูป โดยทั่วไปจะใช้ผ้าสีน้ำเงินเข้มหรือไม้กีสีขาวครีม (ผ้าไมฟอกสี) นำมาเย็บเป็นตัวเล่ม ส่วนภาพจะใช้ผ้าสีสันต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก ในประเทศญี่ปุ่นมีการผลิตหนังสือภาพที่มีการตัดเย็บด้วยมือด้วยความประณีตสวยงาม โดยการรวมกลุ่มของแม่บ้าน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการอ่าน และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กเล็กๆ ให้สามารถแต่งตัวเอง เช่น การคิดกระดุม รูดซิพ ผูกริบบิ้น ผูกเชือกกรองเท้า ใส่เข็มขัด ดัดรองเท้า ฯลฯ การฝึกให้เด็กมีความพร้อมโดยใช้หนังสือผ้าเป็นสิ่งจะช่วยให้เด็กสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมกับได้ฝึกทักษะต่างๆ ในร่างกายโดยเด็กไม่รู้ตัวว่าเป็นการสอนของผู้ใหญ่

ตัวอย่าง หนังสือผ้าเรื่อง “ไปซูเปอร์มาร์เก็ตกันเถอะ” จากสำนักพิมพ์แฮปปี้คิดส์

ภาพ ตัวอย่างหนังสือผ้าเรื่อง “ไปซูเปอร์มาร์เก็ตกันเถอะ”

ที่มา : สำนักพิมพ์แฮปปี้คิดส์, 2548.

3.2 หนังสือเล่มใหญ่ หนังสือเล่มใหญ่เป็นลักษณะของหนังสือที่มีการจัดรูปเล่มพิเศษ คือ การทำหนังสือขึ้นเองด้วยกระดาษขนาดใหญ่กว่าหนังสือสำหรับเด็กทั่วไป หนังสือเล่มใหญ่เหมาะอย่างยิ่งสำหรับใช้อ่านเป็นกลุ่มยิ่งถ้าเด็กๆ ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแล้วนำมาใช้เป็นอุปกรณ์การสอนในห้องเรียนด้วยแล้ว เด็กๆ จะรู้สึกภาคภูมิใจและสนใจกิจกรรมต่างๆ จากหนังสือเล่มใหญ่ยิ่งขึ้น

เนื้อหาของหนังสือเล่มใหญ่อาจจะเป็นเรื่องที่แต่งเอง หรือดัดแปลงจากนิทานพื้นบ้าน ตำนานต่างๆ นิทานอีสป เนื้อหาถ้อยคำจะเป็นที่คุ้นเคยของเด็ก การมีส่วนร่วมในการผลิตหนังสือร่วมกันจะทำให้เด็กสามารถเข้าใจเนื้อหาในหนังสือเป็นอย่างดี ยิ่งกว่านั้นกระบวนการทำหนังสือใหญ่ในห้องเรียนจะทำให้เด็กได้ใช้ภาษาทุกด้าน คือ ฟัง พูด เขียน อ่าน

วิธีทำหนังสือเล่มใหญ่ คือ คุณครูและเด็กๆ ช่วยกันตั้งหัวข้อเรื่อง พูดคุยเกี่ยวกับเนื้อเรื่องนั้นๆ ให้เด็กๆ เป็นรายบุคคลหรือ 2-3 คน ช่วยกันถ่ายทอดสิ่งที่เรียนรู้โดยการวาดภาพลงในกระดาษแผ่นใหญ่ที่คุณครูแจกให้ตามที่ตกลงกันไว้และเขียนอธิบายภาพ สิ่งที่ไม่ควรลืม คือ เขียนชื่อตนเองลงในผลงานที่ทำด้วย จากนั้นรวบรวมแผ่นงานทั้งหมดเย็บเล่มเป็นผลงานของห้อง

ตัวอย่าง หนังสือเล่มใหญ่ที่ทำจากฝีมือเด็กๆ

ภาพ ภาพเด็กๆ กำลังอ่านหนังสือเล่มใหญ่ที่ช่วยกันทำ

ที่มา : หนังสือเล่มใหญ่, 2547.

3.3 หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มเล็กเป็นลักษณะการจัดรูปเล่มที่มีลักษณะพิเศษ คือ จะมีขนาดเล็กพอเหมาะกับมือของเด็กในการหยิบจับ ควรทำด้วยกระดาษแข็งแต่มิฉะนั้นนักเบาะเด็กๆ สามารถทำไว้อ่านเองได้ หรือพ่อแม่อาจจะทำหนังสือเล่มเล็กไว้อ่านในครอบครัว ครู อาจารย์ อาจจะให้นักเรียนทำหนังสือเล่มเล็กไว้อ่านกันในโรงเรียน ปัจจุบันมีสำนักพิมพ์ต่างๆ ที่ผลิตหนังสือเล่มเล็กมากมาย มีให้เลือกหลายเรื่อง หลายรูปแบบ

ตัวอย่างหนังสือเล่มเล็กเรื่อง “เที่ยวชายหาด” จากชุดวันแสนสุขของสำนักพิมพ์ แสบปี
คิดส์ แต่งโดย น้านกฮูก

ภาพ ตัวอย่างหนังสือเล่มเล็ก ชุดวันแสนสุข เรื่อง “เที่ยวชายหาด”

ที่มา : สำนักพิมพ์แสบปีคิดส์, 2545.

3.4 หนังสือยึด หนังสือยึด เป็นหนังสืออีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถยึดตัวเล่มหนังสือออกได้ และสามารถพับให้เป็นหนังสือธรรมดาได้ เมื่อกางหนังสือยึดออกหนังสือจะตั้งได้ ใช้วางบนชั้นหนังสือหรือเด็กๆ จะเล่นเป็นขบวนรถไฟ ตัวหนอน ยึดหดได้ จะสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินในการอ่านด้วย

ตัวอย่าง หนังสือยึดเรื่อง “พับ พลิก พับ ศัพท์แรกของฉัน” (1 ชุด มี 3 เล่ม)

ภาพ ตัวอย่างหนังสือยึด เรื่อง “พับ พลิก พับ ศัพท์แรกของฉัน”

ที่มา : สำนักพิมพ์เอ็ก อี เอ็ก, 2547.

4. การเย็บเล่มหนังสือ

การเข้าเล่มแบบง่ายๆ ที่นิยมทำกันภายในโรงเรียน คือ การเย็บซิดขอบซ้ายมือ แล้วเข้าเล่มทำปกใส่สันด้วยเทปสีต่างๆ หรืออีกวิธีหนึ่ง คือ การเย็บอกมุงหลังคา ซึ่งวิธีนี้จำนวนหน้าจะต้องไม่หนามากนัก หนังสือภาพทั่วไปที่พิมพ์จำหน่ายก็ใช้วิธีนี้เช่นกัน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ ได้กล่าวสรุปว่าการเย็บเล่มเข้าปกมี 2 ชนิด คือ หนังสือปกอ่อน และหนังสือปกแข็ง ส่วนการเย็บนั้นมีหลายวิธี ได้แก่

1. การเย็บนอกหรือการเย็บมุมหลังคา วิธีการเย็บใช้เข็มร้อยเชือกแทงจากตรงกึ่งกลางของสันหนังสือออกไป ประมาณ 3 – 4 รู การเย็บวิธีนี้เหมาะสำหรับหนังสือจำนวนหน้าไม่มากนัก และหนังสือสำหรับเด็กเล็กที่มีรูปภาพสวยๆ เต็มหน้าหรือสองหน้าติดกัน

2. การเย็บสัน การเย็บแบบนี้เป็นการเย็บสำหรับหนังสือที่มีจำนวนหลายร้อยหน้า วิธีการเย็บใช้สวนไฟฟ้า เจาะนำก่อน 3 – 4 รู หรือมากกว่านั้นแล้วจึงใช้เข็มร้อยเชือกเย็บ ถ้าหนังสือหนาไม่มากอาจใช้ลวดเย็บแทนเข็มร้อยเชือกก็ได้ หรือจะใช้เย็บจักรแทนก็ได้

3. การเย็บกึ่งและการเย็บโดยใช้เครื่อง ในการเย็บกึ่งใช้ได้กับหนังสือจำนวนหลายร้อยหน้า

4. การทากาว ใช้สำหรับหนังสือที่ต้องการเข้าเล่มให้รวดเร็วและตัวหนังสือพิมพ์ซิดขอบสันจะทำให้เปิดอ่านง่ายขึ้น วิธีเย็บแบบนี้ทำโดยการใส่กาวทาลงไปที่สัน หรือใช้วิธีเลือยสันก่อนแล้วเอาเชือกใส่ลงไปในร่องที่เลือย และเอากาวยัดใส่ลงไปในร่องก็จะทำให้ทนทานยิ่งขึ้น เมื่อเย็บเล่มเรียบร้อยแล้วจึงนำไปเข้าปกแข็งและปกอ่อน

จากข้อมูลขั้นตอนการแตงนิทานและทำหนังสือนิทานดังกล่าวจะช่วยเป็นแนวทางในการผลิตงานที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ ต้องอาศัยการฝึกฝน การสังเกต และความตั้งใจที่ดีจึงจะสามารถผลิตผลงานที่ประสบความสำเร็จได้

สรุป

การแตงนิทานและการทำหนังสือนิทานสำหรับเด็ก ผู้จัดทำต้องมีจุดมุ่งหมายและกำหนดโครงเรื่องที่ชัดเจน เป้าหมายของการแตงนิทาน คือ เพื่อให้เด็กฟังหรืออ่าน ดังนั้นจึงต้องยึดตัวเด็กเป็นสำคัญว่าเด็กสนใจและต้องการอะไร เขียนอย่างไรจึงทำให้เด็กแต่ละวัยอยากอ่านหรือฟังเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่เกิดความเบื่อหน่าย โครงเรื่องต้องไม่ซับซ้อน มีความสนุกสนาน ใช้ภาษาต่างๆ และให้แง่คิดเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็ก รูปเล่มต้องเหมาะสมและมีภาพประกอบซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันดับแรกที่ทำให้เด็กสนใจหนังสือนิทาน นอกจากนี้ ต้องมีการเข้าเล่มที่คงทนและหยิบจับสะดวก ผู้แตงนิทานที่มีความเข้าใจในตัวเด็กมากเท่าใดก็จะประสบความสำเร็จในการแตงนิทานที่ครองใจเด็กมากเท่านั้น ดังเช่นนักแตงนิทานที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในอดีต

เทคนิคการเล่านิทานสำหรับเด็ก

นิทานเป็นสิ่งที่เด็กทุกคนชื่นชอบ การฟังนิทานให้สนุกและอยากติดตามเรื่องราวต่างๆ ทุกบททุกตอนอย่างตั้งใจอยู่ตลอดเวลาเป็นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการถ่ายทอดของผู้เล่านิทาน เพราะการฟังอะไรที่เป็นรูปแบบเดียวกันตลอดจะทำให้เด็กง่วงหรือเบื่อได้ เทคนิคการเล่านิทานจึงมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการเล่าให้ฟังจากปากต่อปากซึ่งความสนุกสนานเกิดจากความสามารถเฉพาะตัวของผู้เล่าเอง จนมาถึงในยุคที่มีการพิมพ์เกิดขึ้นทำให้การเล่านิทานปากต่อปากค่อยๆ ลดน้อยลงกลายมาเป็นการเล่านิทานผ่านตัวหนังสือประกอบภาพ ซึ่งในยุคนี้นิทานได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็วพร้อมกับมีวิธีการเล่านิทานใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่น การเล่านิทานโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ การใช้หุ่น การใช้ศิลปะงานประดิษฐ์ต่างๆ ช่วยประกอบการเล่าเพื่อเพิ่มแรงจูงใจและสีสันในการเล่านิทาน ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจและความประทับใจมากขึ้น วิธีการเล่านิทานจึงมีมากมาย ส่วนผู้เล่าจะเลือกใช้วิธีไหนขึ้นอยู่กับจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และเนื้อหาที่จะเล่าว่ามีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้หลังจากการเล่านิทานจบควรได้มีการประเมินผลการเล่านิทานเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับเปลี่ยนและพัฒนาการเล่านิทานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป นอกจากนี้ หลังจากการเล่านิทานจบควรได้มีการประเมินผลการเล่านิทานเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับเปลี่ยนและพัฒนาการเล่านิทานของตนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ความหมายของการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

การเล่า ตามความหมายในพจนานุกรม(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 1,034) หมายถึง การพูดหรือบอกเรื่องราวให้ผู้อื่นฟัง

การเล่านิทาน ตามความหมายของกรมการศึกษาออกโรงเรียน(2535: 44) หมายถึง ศิลปะการพูดหรือการบอกเล่าเรื่องราวจากนิทานสู่ผู้ฟังเพื่อให้เกิดการตอบสนอง อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้ฟังซึ่งมักเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เล่าจากปากผู้เล่าสู่หูผู้ฟัง

ลัดดา นิละมณี (2547: 248) ได้กล่าวถึงความหมายของการเล่านิทาน สำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. นิทานมีจุดมุ่งหมายเพื่อสอน ให้แนวคิด แฝงคติเตือนใจมุ่งให้ปฏิบัติ
2. การดำเนินเรื่องไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามความเข้าใจของคนปัจจุบัน
3. นิทานที่แต่งขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากจินตนาการ
4. นิทานที่นำมาเล่ามักเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา

5. นิทานที่นักการศึกษาผู้มีความเข้าใจเด็กปฐมวัยแต่งขึ้นในปัจจุบัน จะแต่งขึ้นได้อย่างเหมาะสมในลักษณะที่สร้างเสริมและเพิ่มพูนประสบการณ์ ช่วยให้เด็กปรับตัว และเตรียมรับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุป ความหมายของการเล่านิทาน หมายถึง การพูดหรือบอกเรื่องราวให้ผู้อื่นฟัง จากเรื่องที่เคยฟังมาหรือจากจินตนาการ เพื่อจุดมุ่งหมายในการสอนที่แตกต่างกันของผู้เล่าซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเล่าด้วยปากเปล่า

หลักการเล่านิทาน

การเล่านิทานในแต่ละครั้งไม่จำเป็นที่ผู้เล่าต้องเล่าทุกถ้อยคำเหมือนกันแม้ว่าจะเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะการเล่านิทานถือได้ว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่แสดงถึงคุณค่าและความหมายของอารมณ์และจิตใจมนุษย์ ไพพพรรณ อินทนิล (2534: 82 – 85) กล่าวว่า ทุกครั้งที่เล่านิทาน ผู้เล่าต้องมีความพร้อมโดยยึดหลักการ คือ การเตรียมการโดยทั่วไปและการเล่านิทานตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเตรียมการโดยทั่วไป

1.1 เตรียมรายการทั้งหมด โดยควรวางแผนว่าต้องการเล่านิทานกี่เรื่อง เรื่องอะไรบ้าง ลำดับเรื่องใดก่อน – หลัง การเล่านิทานในแต่ละครั้งต้องการให้เด็กเกิดข้อคิด ทักษะคิดหรือค่านิยมในด้านใดบ้าง การเตรียมรายการดังกล่าวจะทำให้ผู้เล่ามีความพร้อมในการเล่านิทานตามลำดับขั้นตอนและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

1.2 ประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าเป็นระยะๆ และต่อเนื่อง โดย

- 1.2.1 ติดประกาศกำหนดรายการและกำหนดอายุระดับกลุ่มผู้ฟังได้ที่ป้ายประกาศ
- 1.2.2 จัดทำป้ายโฆษณาส่งไปตามโรงเรียนต่างๆ
- 1.2.3 ทำหนังสือเชิญชวนถึงผู้ปกครอง
- 1.2.4 พิมพ์บัตรเชิญถ้าเป็นรายการพิเศษในเทศกาลสำคัญ
- 1.2.5 ประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชน ทางวิทยุ หนังสือพิมพ์
- 1.2.6 จัดนิทรรศการเล็กๆ ไว้ที่มุมสำหรับเด็กภายในห้องสมุด
- 1.2.7 ทำป้ายสะดุดตาฝากติดประชาสัมพันธ์ที่ร้านหนังสือ ร้านของเล่น หรือร้านจำหน่ายเสื้อผ้าเด็ก
- 1.2.8 จัดทำกำหนดการเขียนใส่กระดาษที่จูงใจเด็ก เช่น ตัดเป็นรูปสัตว์ รูปดาว รูปผลไม้ แจกให้เด็ก

1.3 เตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับการเล่านิทาน

การเตรียมอุปกรณ์การเล่านิทานมี 2 ลักษณะ คือ อุปกรณ์เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในรายการ และอุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการเล่านิทาน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.3.1 อุปกรณ์เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในรายการ ได้แก่

1.3.1.1 ตั้งโต๊ะแสดงหนังสือนิทานที่เลือกมาแล้ว และเรื่องอื่นๆ ที่เด็กวัยนั้นสนใจ โดยจัดให้ดูสวยงามมีสิ่งประดิษฐ์ที่เข้ากับเนื้อเรื่องของหนังสือ เช่น หนังสือเรื่อง หีบมหาสสมบัติก็มีกล่องเล็กๆ ใส่สร้อย ไข่มุก เครื่องประดับของปลอมที่มีอยู่จัดวางกับหนังสือ

1.3.1.2 จัดป้ายนิทรรศการแสดงใบหุ้มปกหนังสือหรือภาพประกอบที่เกี่ยวข้องกับนิทานที่จะเล่า

1.3.1.3 จัดเตรียมของที่ระลึกง่ายๆ ราคาถูก หรือทำขึ้นเอง เช่น ที่คั่นหนังสือรูปสัตว์ต่างๆ ตัวการ์ตูน วาด ฯลฯ สำหรับแจกเด็กๆ ที่มาฟังนิทาน

1.3.1.4 เทปเพลงสำหรับเปิดให้เด็กฟังระหว่างที่นั่งคอยก่อนเริ่มรายการ

1.3.1.5 ฉุนนิทานใช้กระดาษหรือผ้าทำถุงน่ารักสะดุดตาดีๆ สำหรับใส่รายชื่อนิทาน หรือเพลง หรือเกม ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแยกเป็นถุงๆ เพื่อให้เด็กล้วงหยิบออกมาให้บรรณารักษ์ผู้เล่านิทานเล่านิทานหรือร้องเพลง หรือเล่นเกมไปตามรายการที่หยิบขึ้นมา

กิจกรรมนี้จะทำให้เด็กตื่นเต้น อาจใช้เมื่อเริ่มรายการหรือคั่นรายการ ข้อควรระวังคือ ทุกรายชื่อที่เด็กหยิบขึ้นมาบรรณารักษ์หรือผู้เล่านิทานจะต้องเล่าหรือดำเนินกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่ว

1.3.1.6 ต้นไม้นิทานหรือต้นไม้ปริศนา ใช้กิ่งไม้ตัดมาปักไว้ในถังทรายแล้วตกแต่งให้สวยงาม ตัดกระดาษสีเป็นรูปผลไม้ หรือดอกไม้ หรือสัตว์ ขวานห้อยไว้ อาจจะเป็นการทายอะไรเอ่ยหรือทายคำศัพท์ ความรู้ทั่วไป หรือต่อคำพังเพย หรือแนะนำชื่อนิทาน ต้นไม้นี้อาจใช้เป็นกิจกรรมเสริมคั่นรายการ

1.3.1.7 หุ่นคนสวมชุดสัตว์ทำด้วยผ้าหรือใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ ตัดตกแต่งเป็นชุดต่างๆ เช่น อินเดียนแดง นก เสือ ฯลฯ เดินไปมาทักทายต้อนรับเด็กๆ ที่มาร่วมกิจกรรมเป็นการสร้างบรรยากาศทำให้เด็กๆ สนใจ

นอกจากนี้ สิ่งสำคัญและควรเพิ่มเติมได้แก่ การจัดป้ายนิเทศเพื่อแนะนำประวัติของนักแต่งนิทาน หรือผู้วาดภาพประกอบเพื่อให้เด็กๆ รู้จักผู้ที่สร้างสรรค์ผลงาน และเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลดังกล่าวด้วย

1.3.2 เตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการเล่านิทาน เช่น ตัวหุ่น แผ่นใส ภาพประกอบภาพนิ่ง เทป ฯลฯ โดยจัดเตรียมไว้ให้เรียบร้อย เรียงภาพไว้ตามลำดับเรื่อง ตรวจสอบความเรียบร้อยถ้าชำรุดก็ซ่อมแซมเสียก่อน

1.4 เตรียมสถานที่ สถานที่เล่านิทานควรมีลักษณะ ดังนี้

1.4.1 ควรเป็นมุมสงบ ปราศจากเสียงรบกวน หรือผู้คนที่เดินผ่านไปมา

1.4.2 มีความสะดวกสบายให้เด็กเกิดความรู้สึกคุ้นเคยเป็นกันเองและมีสมาธิในการฟังนิทาน อาจจะมีปูเสื่อและมีหมอนรูปสัตว์ต่างๆ หรือเบาะสีสวยๆ ให้เด็กนั่ง หรือนั่งเก้าอี้ล้อมเป็นรูปครึ่งวงกลม หรือเป็นแถวสั้นๆ แถวละ 6 คน โดยตั้งเก้าอี้สลับหว่างกันในแต่ละแถวเพื่อให้ผู้ฟังนิทานและผู้เล่านิทานมีโอกาสเห็นหน้าซึ่งกันและกัน ผู้เล่าจะได้สังเกตเห็นปฏิกิริยาตอบสนองการเล่านิทานว่าเป็นอย่างไร

ทั้งนี้ ครูอาจเปลี่ยนสถานที่เล่านิทานมาเล่านอกห้องเรียนในวันที่อากาศสบายๆ เช่น ใต้ต้นไม้ หรือมุมใดมุมหนึ่งของโรงเรียนก็ได้

1.4.3 เตรียมโต๊ะสำหรับวางอุปกรณ์ประกอบการเล่า เพื่อให้ผู้เล่าสะดวกคล่องตัวในเวลาเล่า

1.4.4 จัดฉาก จัดสถานที่ให้เข้ากับเหตุการณ์ในนิทานที่จะนำมาเล่าโดยใช้วัสดุที่หาได้ง่าย นำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง

1.5 เตรียมสร้างบรรยากาศ การเตรียมและเลือกสถานที่ที่มีมุมสงบๆ ในการเล่านิทาน ยังไม่เพียงพอต่อการเล่า ผู้เล่าต้องสร้างบรรยากาศในการเล่านิทานด้วยซึ่งการสร้างบรรยากาศดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม เพราะจะช่วยให้เด็กสนใจและมีสมาธิในการฟังมากขึ้น ผู้เล่าควรพูดคุยสนทนากันเป็นกันเองกับเด็กๆ ทำให้เด็กๆ เกิดความกระตือรือร้น อยากจะฟังนิทานและอยากจะมีส่วนร่วม ไม่ใช่ดูว่า ขู่ ตลอดเวลาจนเด็กไม่สบายใจไม่อยากฟังนิทาน และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้เล่าและการฟังนิทาน

2. การเตรียมความพร้อมของผู้เล่านิทาน

ผู้เล่านิทานนับว่าเป็นหัวใจของการเล่านิทาน เพราะเป็นจุดสนใจในการฟังเพียงอย่างเดียวที่เด็กสามารถมีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้ จึงควรมีการเตรียมพร้อมก่อนการเล่านิทานในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ความแม่นยำในเรื่องที่จะเล่า ด้านการใช้ภาษา น้ำเสียง และการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เล่า ซึ่งรายละเอียดต่างๆ มีดังนี้

2.1 ด้านบุคลิกภาพ หน้าตาผู้เล่าต้องยิ้มแย้ม มีชีวิตชีวา มีความกระตือรือร้น ที่จะเล่านิทาน ท่าทางคล่องแคล่วกระฉับกระเฉงดูเป็นธรรมชาติ ไม่แสดงกิริยาแปลกๆ ในขณะ ที่เล่า เช่น แลบลิ้น บิดตัว เกาศีรษะ ยักคิ้ว ฯลฯ ควรสบสายตากับผู้ฟังโดยทั่วถึงไม่ก้มหน้าคู้พื้น หรือแหงนหน้าดูเพดาน หรือมองออกไปนอกห้อง แสดงสีหน้าให้เข้ากับอารมณ์ของเรื่องที่เล่า เสื้อผ้าที่แต่งกายต้องเป็นชุดที่ใส่สบาย รู้สึกคล่องแคล่วเวลาเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนที่ ไม่ควรแต่งชุดที่หรูหรา มีสีฉูดฉาดเกินไปหรือใส่เครื่องประดับที่แวววาว เพราะจะดึงดูความสนใจของผู้ฟังไปจากนิทานที่เล่า

2.2 ความแม่นยำในเรื่องที่จะเล่า ผู้เล่าต้องสามารถจดจำเรื่องได้จนสามารถเล่าออกมาโดยอัตโนมัติ สิ่งนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญถึงแม้จะมีการเตรียมการด้านอื่นๆ เป็นอย่างดีแต่ถ้าผู้เล่าจำเรื่องที่เล่าไม่ได้หรือได้อย่างไม่ปะติดปะต่อกันจะทำให้การเล่าไม่น่าสนใจและไม่ประสบความสำเร็จ

วิธีที่สามารถช่วยในเรื่องการจำเรื่องราวได้ มีดังนี้

2.2.1 ใช้จินตนาการ ผู้เล่าควรเริ่มอ่านเรื่องซ้ำๆพร้อมกับนึกภาพเรื่องราวในใจ นึกบุคลิกภาพตัวละคร ต่อจากนั้นปิดเรื่องทีอ่านไว้แล้วลองนึกลำดับเรื่องราวดูแล้วอ่านเรื่องทบทวนอีกครั้งหนึ่ง

กรณีที่เป็นเรื่องที่ได้ฟังมาอีกทีหนึ่งก็ควรเขียนบันทึกเรื่องราวเรียบเรียงใหม่เสียก่อนแล้วจึงเริ่มตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.2.2 ใช้บัตรบันทึกคำสำคัญเพื่อเตือนความจำ ใช้บัตรขนาด 4×6 , 6×4 หรือ 5×8 เพื่อบันทึกคำสำคัญในเรื่องหรือคำที่สัมพันธ์กันไว้

2.2.3 ใช้บัตรบันทึกนิทาน (Cur Card) เป็นบัตรเตือนความจำช่วยให้ผู้เล่านิทานเกิดความมั่นใจในการเล่านิทาน และเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้ม หรือกล่องเป็นคลังนิทาน เวลาที่ใช้ก็สามารถดึงออกมาใช้ได้โดยสะดวก รวดเร็ว และประหยัดเวลาในการเตรียมนิทาน

ขนาดของบัตรที่นิยมก็ คือ 4×6 และสิ่งที่ควรบันทึกไว้ คือ

- ชื่อเรื่อง
- ชื่อคนแต่งเรื่อง
- แหล่งที่มา
- เวลาที่ใช้ในการเล่า
- ชื่อตัวละครแต่ละตัว
- ฉาก
- เรื่องย่อ

- อาจเพิ่มเติมคำ ประโยคหรือถ้อยคำประทับใจที่ควรนำมาเล่าเพื่อความสะดวกในการใช้อาจพิมพ์ลงในบัตรเดียวกันทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

2.2.4 ถ้ามีการใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่า ผู้เล่าจะต้องฝึกจนสามารถใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและตรงตามเนื้อเรื่อง ไม่ใช่เล่าเร็วกว่าภาพ หรือให้ดูภาพเร็วกว่าเรื่อง

2.3 ด้านการใช้ภาษา ผู้เล่าต้องมีความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำได้เหมาะสมกับเด็กวัยต่างๆ เรียบเรียงถ้อยคำได้สละสลวย ออกเสียงถูกต้องชัดเจนตามอักขรวิธีทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง ผู้เล่านิทานควรรู้จักสังเกตการใช้ภาษาที่ดีที่เหมาะสมกับเด็ก รู้จักปรับเปลี่ยนคำศัพท์ที่ยากเกินไปสำหรับเด็กให้เป็นคำที่เด็กเข้าใจง่าย และควรรู้จักฝึกฝนตนเองให้เป็นคนพูดชัดถ้อย ชัดคำ ควรออกเสียงคำควบกล้ำ ร ล ได้ถูกต้องเป็นอัตโนมัติอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะถ้าเล่าได้ประทับใจเด็กๆอาจจะเลียนแบบ หรืออยากทำตามได้

2.4 น้ำเสียง ผู้เล่าควรใช้น้ำเสียงที่ชวนฟังและมีลีลาที่เหมาะสมกับเรื่อง ไม่แผ่วเบาจนเกินไป ไม่แหลมสูง ไม่แหบพร่า ไม่สั้นเครือเพราะประหม่า ไม่รวดเร็วจนฟังไม่ทัน แต่ไม่ช้า เนิบนาบน่าเบื่อ สามารถที่จะเข้าใจเนื้อเรื่องและปรับเปลี่ยนลีลาของเสียงให้เข้ากับ เนื้อเรื่อง น้ำเสียงมีชีวิตชีวา สนุกสนานและเต็มใจที่จะเล่านิทาน สิ่งที่สำคัญคือ การเว้นจังหวะและการเน้นเสียงให้น่าสนใจ ผู้หัดเล่า

ควรทดลองเล่าให้เพื่อนฟังและให้เพื่อนวิจารณ์ ทดลองเล่าหน้ากระจก หรือทดลองเล่าแล้วบันทึกเสียง และรู้จักสังเกตเปรียบเทียบการเล่านิทานของคนอื่นกับตนเองและนำมาปรับปรุงตัวเองให้พัฒนาขึ้น

2.5 การปฏิบัติกิจกรรมของผู้เล่า มีสิ่งที่จะพิจารณา ดังนี้

2.5.1 ควรกำหนดเวลาเล่านิทานที่แน่นอน เช่น ก่อนกลับบ้าน ไม่ใช่ว่าอยากจะเล่าก็เล่าหรือมีผู้ขอให้เล่าจึงจะเล่า

2.5.2 ควรแบ่งกลุ่มผู้ฟังนิทานตามอายุ และจัดกิจกรรมการเล่านิทานให้เหมาะสมกับวัย ถ้าในกลุ่มผู้ฟังมีเด็กอายุต่างกัน อย่างน้อยควรแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 2 – 4 ปี กลุ่มอายุ 5 – 8 ปี และกลุ่มอายุ 8 ปีขึ้นไป

2.5.3 ควรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังนิทานมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่านิทาน ผู้ฟังนิทานจะรู้สึกสนุกและมีความตั้งใจฟังนิทานก็ต่อเมื่อเขามีส่วนร่วม ทำให้เด็กๆ รู้สึกว่าเขาเป็นคนสำคัญ วิธีการที่เด็กๆ จะมีส่วนร่วมในการเล่านิทาน เช่น

2.5.3.1 ให้เด็กๆ ร่วมตอบคำถาม ในช่วงเริ่มเรื่องหรือระหว่างเล่าเรื่อง หรือในตอนจบเรื่องแล้ว

2.5.3.2 ให้เด็กๆ ได้ออกมาช่วย ให้เด็กๆ ช่วยคิดภาพหรือตัวละครตามเนื้อเรื่อง หรือออกมาชี้สถานที่ในภาพตามเหตุการณ์ที่ผู้เล่าเล่าถึง

2.5.3.3 ให้เด็กออกมาทำท่าทางประกอบ เด็กๆ ควรมีโอกาสในการแสดงบทบาทของตัวละครต่างๆ ตามเนื้อเรื่อง

2.5.3.4 ให้เด็กๆ แสดงท่าทางตามจังหวะเพลง เด็กๆ ควรใช้ท่าทางตามจังหวะเพลงประกอบการเล่านิทาน อาจจะเป็นการเต้น ปรบมือ ฯลฯ

2.5.3.5 ให้เด็กๆ สวมเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายเป็นตัวละครต่างๆ เด็กๆ ชอบแสดงท่าทางตามเนื้อเรื่อง อาจจะใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ทำเครื่องแต่งกายเลียนแบบตัวละครก็ได้

2.5.3.6 ให้เด็กๆ ทดลองเป็นหุ่นลูกหนัง เมื่อเอ่ยถึงตัวละครที่ตนเองรับบทบาทก็ให้เคลื่อนไหวตามคำสั่ง

2.5.3.7 ให้เด็กๆ ทดลองเชิดหุ่น เด็กๆ จะชอบเชิดหุ่น ดึงมือ หุ่นดึง หุ่นนิ้วมือ

2.5.3.8 ให้เด็กๆ ทดลองเป็นคนเล่าเรื่องและให้เพื่อนเป็นผู้ทำท่าทาง

2.5.3.9 ให้เด็กออกมาแสดงละครใบ้ โดยแสดงสีหน้าท่าทางตามความรู้สึกของตัวละคร เช่น เหม็น เฝ็ด เบี้ยว เจ็บขา ปวดหลัง คนแก่ เดินทาง ทำให้เด็กสนุกสนานและเกิดจินตนาการสร้างสรรค์

จากข้อมูลของหลักการเล่านิทานดังกล่าว หากผู้เล่านิทานได้เรียนรู้และศึกษาอย่างเข้าใจ มีการเตรียมพร้อมทั้งตัวผู้เล่าเอง อุปกรณ์ต่างๆ และรู้วิธีปฏิบัติที่เหมาะสมก็จะช่วยให้บรรยากาศของการเล่าเป็นไปด้วยความสนุกสนานและประสบความสำเร็จ

การเล่านิทานรูปแบบต่างๆ

รูปแบบการเล่านิทานมีวิวัฒนาการต่อกันมาตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปซึ่งความแตกต่างนี้ จะช่วยเพิ่มความสนใจในการฟังของเด็กมากขึ้นและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการมีสมาธิในการฟังนิทานดังกล่าว รูปแบบการเล่านิทานสามารถแบ่งได้เป็น 16 รูปแบบ ดังนี้

1. การอ่านนิทานให้เด็กฟัง

การอ่านนิทานให้เด็กฟังเป็นวิธีการเล่านิทานที่ไม่ควรใช้บ่อยนัก เพราะผู้เล่าจะคำนึงถึงการอ่านตัวหนังสือมากกว่าการเล่าที่เป็นธรรมชาติทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้เล่ากับผู้ฟัง นอกจากนี้ ผู้เล่ายังไม่ได้สบตากับผู้ฟัง การเล่านิทานด้วยวิธีนี้ จูรี วิสุทธารกร (2532: 19) กล่าวว่าไว้ว่าผู้เล่าควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. พยายามทำให้เด็กรู้สึกว่าการอ่านหนังสือได้เป็นเรื่องที่สนุกเพื่อจูงใจให้เด็กพยายามที่จะอ่านนิทานได้ด้วยตนเอง
2. ให้อ่านช้าๆ ชัดเจนและใช้เสียงตามบทละคร
3. ขณะอ่านนิทานควรฝึกสุนิษย์ที่ดีในการอ่านเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่เด็ก เช่น ท่าของการนั่ง ท่าของการก้มหน้า การใช้สายตาขณะที่อ่าน การถือหนังสือและการเปิดหนังสือที่ถูกต้อง
4. ต้องเตรียมตัวในการอ่านนิทานเรื่องนั้นๆ มาก่อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถแสดงสีหน้าอารมณ์และน้ำเสียงตลอดจนการอธิบายเพิ่มเติมได้ถูกต้อง
5. ต้องมีการสนทนาเพิ่มเติมหรือการถามคำถามแก่เด็กหลังการอ่านนิทานให้ฟังจบแล้ว และควรวางหนังสือนิทานไว้ในตำแหน่งที่เด็กสามารถจะเปิดดูซ้ำได้อีกตามต้องการ

2. การเล่าตามลำดับเหตุการณ์

การเล่าโดยไม่ลำดับขั้นตอนจะทำให้ผู้ฟังสับสน ดังนั้นจึงควรเริ่มต้นเล่าโดยเรียงลำดับจากบทนำหรือคำนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป ซึ่งวรรณิ ศิริสุนทร (2532 : 100) ได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

2.1 บทนำ เป็นการกล่าวนำให้เด็กทราบก่อนว่าจะพูดเรื่องอะไร เป็นวิธีการรวบรวมสมาธิของผู้ฟังนิทานให้มีจุดศูนย์รวมอยู่ที่ผู้เล่านิทานและกระตุ้นให้เด็กสนใจอยากฟัง ซึ่งควรปฏิบัติ ดังนี้

2.1.1 ควรบอกให้เด็กทราบว่าเรื่องที่เล่าเป็นเรื่องประเภทอะไร เช่น เป็นเรื่องการผจญภัยของสัตว์ผู้น่ารัก เป็นเรื่องความรักความเสียสละของแม่ เป็นสารคดีท่องเที่ยวไปในที่มีสิ่งประหลาดมหัศจรรย์ เป็นสารคดีชีวประวัติจริงของกษัตริย์อังกฤษ เป็นต้น

2.1.2 ควรบอกให้เด็กทราบว่าตัวละครอะไรบ้าง เด็กจะรู้สึกเกิดความสัมพันธ์ส่วนตัวกับตัวละครล่วงหน้าและทำให้อยากฟังต่อ เช่น “นิทานที่จะนำมาเล่าในวันนี้เป็นเรื่องความรักความเสียสละระหว่างสัตว์ตัวใหญ่มาก คือ ช้าง กับสัตว์ตัวเล็ก ตัวเล็กมากเลย คือ หอยทาก หนูๆ รู้จักช้างไหมคะ.....แล้วหอยทากรู้จักไหมคะ.....”

2.1.3 ควรแนะนำอธิบายหรือใช้ภาพประกอบเกี่ยวกับตัวละคร หรือคำศัพท์ที่เด็กไม่รู้จัก เช่น “นี่ไงคะรูปหอยทาก (รูปภาพให้ดู) นี่ตุ๊กตารูปหอยทากเหมือนหอยทาก แต่ทำตัวใหญ่กว่าตัวจริงของหอยทาก.....” หรือ “วันนี้จะเล่าเรื่องพญาวานรกับต้นอ้อ” ซึ่งเป็นเรื่องความเฉลียวฉลาดและความดีของพระพุทธรเจ้า แต่เป็นตอนที่พระพุทธรเจ้าเกิดเป็นพญาวานร วานร แปลว่า ลิง พญา แปลว่า หัวหน้า หรือผู้ที่เป็นใหญ่ที่สุดในกลุ่ม เพราะฉะนั้นพญาวานร แปลว่า..... (หยุดให้เด็กพูดต่อเองแล้วผู้เล่าสรุป) จำเป็นที่ผู้เล่าจะต้องจัดข้อสงสัยของผู้ฟังก่อนเริ่มต้นเล่า มิฉะนั้นผู้ฟังจะงงไม่รู้เรื่องหรือขณะที่เล่าอยู่อาจจะถูกผู้ฟังซักถามขัดจังหวะทำให้ การเล่าเรื่องไม่ต่อเนื่อง

2.1.4 ปัญหาและความขัดแย้งในเรื่องอาจจะเป็ผลที่ทำให้ผู้ฟังกลายเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ในนิทานนั้น จะทำให้เด็กสนใจ ใจจดใจจ่ออยู่กับการฟังนิทาน เช่น “ถ้ามีตุ๊กตาสวยๆ ใส่เสื้อผ้าน่ารัก หนูๆ ทุกคนอยากได้ใช่ไหมคะ แต่มีตุ๊กตาตัวหนึ่งเป็นตุ๊กตาไม้เก่าทรุดโทรม ฝุ่นจับดูสกปรกทั้งตัว มีใครอยากได้บ้างคะ? ไม่มีใครอยากได้เลย แต่เจ้าตุ๊กตาผู้น่าสงสารตัวนี้มันฝันที่จะเป็นที่รักของเด็กๆ คนหนึ่ง....”

2.1.5 ผู้เล่าต้องใช้วิจารณญาณในส่วนที่ไม่เหมาะสมออกไปและหาสิ่งที่น่าสนใจนำมาใช้กล่าวเป็นบทนำ

อย่างไรก็ตามท่าทีของผู้เล่าอาจช่วยสร้างอารมณ์ให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้ เด็กจะเกิดความรู้สึกคล้อยตามผู้เล่า ถ้าผู้เล่ามีท่าทีที่แนบเนียนและคำพูดที่เหมาะสม

2.2 เนื้อเรื่อง ผู้เล่าจะต้องอ่านเนื้อเรื่องให้เข้าใจความสัมพันธ์ของกลุ่มความคิด และเห็นสถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง คือ จุดสุดยอดของเรื่อง(climax)อย่างเด่นชัด เหตุการณ์สำคัญแต่ละตอนมีวัตถุประสงค์ และอาจมีตัวละครเพิ่มขึ้นทำให้เหตุการณ์เข้มข้นขึ้น หรือทำให้สถานการณ์ที่เครียดคลี่คลายลง เมื่อทำความเข้าใจจากเนื้อเรื่องจนกำหนดได้แล้วว่า จุดสุดยอดของเรื่องอยู่ตอนใด ผู้เล่าต้องไม่ลืม เมื่อเล่าไปก็ควรทำให้สถานการณ์สำคัญดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกตื่นเต้น รู้สึกว่าเหตุการณ์ตึงเครียดจนถึงจุดที่น่าตื่นเต้นที่สุดของเรื่อง

2.3 บทสรุป จะต้องสั้นกะทัดรัดเพราะผู้ฟังผ่านความรู้สึกตื่นเต้นถึงจุดสุดยอดแล้ว ถ้ายืดเรื่องให้ยาวต่อไปอีกก็ไม่มีประโยชน์จะทำให้ผู้ฟังไม่สนใจทั้งนิทานและผู้เล่านิทาน อย่างไรก็ตามควรจะแทรกข้อคิด ปลูกฝังนิสัยคุณธรรม จริยธรรม และทัศนคติ โดยไม่ให้เด็กรู้สึกตัวว่ากำลังถูกสอน เช่น ซักถามเกี่ยวกับตัวละครที่เด็กชอบและเด็กไม่ชอบ

ตัวอย่าง นิทานที่มีบทนำ เนื้อเรื่อง(เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น) จุดสุดยอดของเรื่องและบทสรุป

เรื่อง ฝี่เสื่อจอมชน

1. บทนำ ฝี่เสื่อสองตัวพี่น้องบินเล่นอย่างเพลิดเพลินจนกำลังประสบกับเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิต
2. เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
 - 2.1 ฝี่เสื่อสองตัวพี่น้องออกไปบินเล่น โดยไม่ได้ขออนุญาตจากพ่อแม่
 - 2.2 เมฆเริ่มตั้งเค้ามีสีดำ จนเกือบกลายเป็นคำและเกิดลมพายุพัดอย่างรุนแรง
- 2.3 ฝี่เสื่อยังคงเพลิดเพลินกับดอกไม้สีสดสวย โดยไม่ระวังตัว
 - 2.4 ฝนตกลงมากระทบปีกอันเบาบางของฝี่เสื่อ
 - 2.5 ฝี่เสื่อสองตัวพี่น้องตกใจมาก เพราะไม่เคยพบกับเหตุการณ์เช่นนี้มาก่อน
- 2.6 ฝนตกหนักมากขึ้น ทำให้ปีกของมันเปียกจนขยับไปมาได้ลำบาก
 - 2.7 ทั้งสองตัวผีนึกกำลังช่วยกันขยับตัวไปหลบใต้ใบไม้ และรู้สึกหนาวสั่น
 - 2.8 ฝี่เสื่อน้อยรู้สึกเหนื่อย หิว และคิดถึงแม่มากจนเพ็ลยหลับไป
 - 2.9 มันรู้สึกตัวอีกครั้งเพราะรู้สึกว่ามีอะไรอุ่นๆมากอดมันไว้ แม่ฝี่เสื่อนั่นเอง
- 2.10 ฝี่เสื่อสองตัวพี่น้องดีใจมากและขอโทษแม่ที่ไม่ขออนุญาตก่อนออกไปเล่น
3. บทสรุป ฝี่เสื่อสองตัวพี่น้องสัญญากับแม่ว่าจะไม่หนีไปเที่ยวเล่นอีก

3. การเล่านิทานแบบปากเปล่า

การเล่านิทานแบบปากเปล่าเป็นวิธีการเล่าที่ผู้เล่าต้องเตรียมตัวโดยทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่องที่จะเล่าก่อน ประกอบกับความสามารถเฉพาะตัวที่จะต้องดึงดูดเพราะความสนใจของเด็กอยู่ที่ตัวผู้เล่าโดยตรง ปรีดา ปัญญาจันทร์ และชีวัน วิสาสะ(2537: 23 - 25) ได้เสนอแนะวิธีการเตรียมตัวในการเล่านิทานแบบปากเปล่าไว้ว่า ควรเตรียมตัวด้านเนื้อหาของนิทาน

1. อ่านนิทานที่จะเล่าและทำความเข้าใจกับนิทานก่อน
2. จับประเด็นสาระในนิทานให้ดีกว่านิทานเรื่องที่จะเล่าให้อะไรแก่เด็กที่ฟัง
3. แบ่งขั้นตอนของนิทานให้ดี
4. นำเสนอขั้นตอนของนิทานในขณะที่เล่าไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่อ่านเสมอไป
5. เพิ่มหรือลดตัวละครเพื่อความเหมาะสมในการเล่าที่สำคัญคือ ผู้เล่าต้องสามารถปรับนิทานให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็กได้ด้วย เช่นถ้าเห็นว่าเด็กกำลังสนุกสนานก็สามารถเพิ่มเนื้อหาเข้าไปได้

เมื่อเตรียมการทุกอย่างเรียบร้อยแล้วผู้เล่าต้องทำให้ผู้ฟังสนใจให้ได้ การเว้นจังหวะของการเริ่มต้นเล่านิทานเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นการเรียกความสนใจจากผู้ฟัง ซึ่งความสนใจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขั้นตอนนี้ การเว้นจังหวะของการเริ่มต้นยังหมายถึงอารมณ์ของนิทานอีกด้วย เช่น กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว.....มีคุณยายคนหนึ่ง.....

การเว้นจังหวะระหว่าง “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” กับ “มีคุณยายคนหนึ่ง” ให้นานจนทำให้นิทานมีความลึกลับน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และถ้าเริ่มต้นด้วยน้ำเสียงที่ทุ้มต่ำก็จะทำให้นิทานลึกลับน่ากลัวยิ่งขึ้นไปอีก ส่วนการเว้นจังหวะระหว่าง “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” กับ “มีคุณยายคนหนึ่ง” ไว้นั้นๆจะทำให้นิทานเป็นเรื่องที่มีอารมณ์สนุกสนาน ถ้าน้ำเสียงที่เล่าเป็นเสียงสูง กระตือรือร้น จะทำให้นิทานมีความสนุกสนานตื่นเต้นมากยิ่งขึ้น

ประเภทของนิทานที่เหมาะสมแก่การเล่าปากเปล่า คือ เรื่องที่ซ้ำคำหรือซ้ำความ ซึ่งลักษณะของเรื่องดังกล่าวจะทำให้เด็กสนุกสนานและมีส่วนร่วมในการฟังนิทานจากการเว้นข้อความให้เด็กเติมหรือตอบ

การเล่านิทานแบบปากเปล่านั้นผู้เล่าต้องมีความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มีการเตรียมตัวที่ดีและผ่านประสบการณ์การเล่ามาพอสมควรจนสามารถเข้าใจผู้ฟัง ได้ดีว่าจะเล่าแบบใดจึงจะมัดใจผู้ฟังไว้ได้

4. การเล่านิทานโดยร้องเพลงประกอบ

การเล่านิทาน โดยการร้องเพลงประกอบจะทำให้เด็กสนุกสนานและมีส่วนร่วมในการฟังนิทานไปด้วย เพลงที่ร้องต้องเป็นเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับตัวละครหรือเหตุการณ์ในนิทาน ตัวอย่างการเล่าโดยการร้องเพลงประกอบ เช่น นิทานเรื่อง กระต่ายกับเต่า หลังจากที่เล่าเรื่องเสร็จแล้วก็ร้องเพลงว่า

เจ้าเต่ามันเดินตุ้มตุ้ม

กระต่ายหนุ่มเลยวิ่งแข่งไป

เหนื่อยนักพักจนได้ใจ

เจ้าเต่าแข่งไปถึงเส้นชัยก่อนเอย

หรือ นิทานเรื่อง เที้ยวสวนสัตว์ เมื่อเห็นสัตว์ชนิดใดและเด็กๆ สามารถร้องเพลงเกี่ยวกับสัตว์ชนิดนั้นได้ก็มาร้องเพลงร่วมกัน เช่น เห็นเต่าก็ร้องว่า

เต่า เต่า เต่า

เต่ามันมีสี่ขา

สี่ตีนเดินมา

มันทำหัวผลุบๆ โพล่ๆ

เห็นลิงก็ร้องว่า

เจ็ยกๆ เป็นเสียงเรียกของลิง ลิงมันไม่อยู่นิ่งมันชอบวิ่งกระโดดไปมา

เจ็ยกๆ มันร้องเรียกลูกมา ครั้นพอถึงเวลา ออกหาผลไม้กินเอย

5. การเล่านิทานโดยใช้หนังสือประกอบการเล่า

การเล่านิทานลักษณะนี้ หมายถึง การใช้หนังสือที่มีภาพประกอบ ผู้เล่านิทานที่ต้องการใช้หนังสือประกอบการเล่าต้องมีการเตรียมตัว ปรีดา ปัญญาจันทร์ และชีวัน วิสาสะ(2537: 43 - 48) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

5.1 อ่านนิทานให้จูงใจ เวลาเล่าจะได้เปิดหนังสือภาพให้สัมพันธ์กับเรื่องที่เล่า

5.2 ศึกษาความหมายของสีที่ใช้ในภาพประกอบ เพราะหนังสือภาพสำหรับเด็กมักจะใช้สีเป็นสื่ออารมณ์ของเรื่องด้วย

5.3 ศึกษาภาพประกอบที่เป็นปกหน้าปกหลัง เพราะบทเรื่องตอนเริ่มเรื่องอยู่ที่หน้าปก และตอนจบอยู่ที่ปกหลัง

5.4 การถือหนังสือ ต้องอยู่ในตำแหน่งที่ผู้ฟังสามารถมองเห็นภาพประกอบได้อย่างทั่วถึง ถ้าผู้ฟังนั่งฟังเป็นรูปครึ่งวงกลมต้องมีการยกภาพให้มองเห็นทั่วกันหมด

การจัดที่นั่งคนฟังเป็นรูปครึ่งวงกลมผู้เล่าต้องยกหนังสือหรือยกภาพให้ผู้ฟังเห็น โดยทั่วถึง คือ ต้องโยกภาพเป็น 3 มุม หรือ 4 มุม ก็ได้เพื่อให้ผู้ฟังสามารถมองเห็นได้ทุกคน และที่สำคัญต้องยกค้างไว้ไม่เปลี่ยนภาพเร็วเกินไป ควรอยู่ในระยะเวลาที่ผู้ดูหรือผู้ฟังสามารถดูภาพได้ทันและรู้เรื่อง คือ ประมาณ 5 วินาที จึงจะเปลี่ยนไปมุมอื่นได้ต่อไป

5.5 นิ้วมือต้องสอดเตรียมพร้อมที่จะเปิดหน้าถัดไป การใช้หนังสือประกอบการเล่านิทานไม่จำเป็นต้องถือหนังสือนิ่งอยู่ตลอดเวลา อาจโยกหนังสือหรือขยับหนังสือตามเหตุการณ์ในนิทานได้ ถ้าผู้เล่าจำเนื้อเรื่องจากนิทานได้ไม่หมดหรือนิทานบางเรื่องที่เป็นคำกลอน ผู้เล่าต้องการอ่านกลอนด้วยก็พลิกมาอ่านกลอนในแต่ละหน้าให้เสร็จก่อนแล้วถึงหงายภาพให้เด็กๆ ดู หนังสือภาพสำหรับเด็กแต่ละเล่มที่เรามีอยู่ในมือหากพิจารณาให้ดี ค้นหาให้ดีจะพบวิธีทำให้การอ่านหนังสือเล่มนั้นมีชีวิตชีวาหรือพบวิธีการนำหนังสือเล่มนั้นมาใช้ประกอบการเล่าอย่างมีชีวิตชีวาได้ด้วยเช่นกัน

6. การเล่านิทานโดยใช้ภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ใช้ในการเล่านิทานนี้ไม่ใช่ภาพประกอบจากหนังสือนิทาน เราอาจเปิดภาพจากหนังสือให้เด็กดูพร้อมกับเล่าหรืออ่านได้ถ้าเด็กที่ฟังนิทานมีจำนวนน้อย แต่ถ้าเด็กมีจำนวนกว่ายี่สิบสามสิบ สี่สิบคนขึ้นไป ภาพในหนังสือจะเล็กเกินไปเราต้องวาดภาพ ขึ้นมาใหม่ให้มีขนาดใหญ่กว่า ให้ชัดเจนกว่าในหนังสือ

ข้อดีของการใช้ภาพประกอบการเล่านิทาน นอกจากให้เด็กเห็นภาพชัดเจนกว่าในหนังสือก็คือ ช่วยให้ผู้เล่าไม่สับสนเวลาเล่าพร้อมกับเปิดภาพในหนังสือ ผู้เล่าอาจเปิดไม่ตรงกับเหตุการณ์ที่เล่าหรืออาจเปิดข้ามหน้า เพราะว่าหนังสือภาพมีจำนวนหน้าหลาย แทนที่จะต้องเปิดภาพสิบภาพ เราอาจลดภาพเหลือสามหรือสี่ภาพเท่านั้น

ความจำเป็นและข้อดีของการสร้างภาพเล่านิทานก็เพื่อให้เด็กๆ ได้เห็นภาพนิทานได้ชัดเจนกว่าดูจากหนังสือ ดังนั้น ข้อควรคำนึงในการสร้างภาพเล่านิทาน ก็คือ ภาพจะต้องมีขนาดใหญ่พอเหมาะกับกลุ่มเด็กกลุ่มใหญ่ ภาพชัดเจนไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดของภาพมาก การเขียนเนื้อเรื่องไว้ข้างหลังภาพจะช่วยให้จำเรื่องได้ และถ้าเขียนเรื่องให้มีเว้นวรรคชัดเจนก็จะช่วยให้กำหนดจังหวะและน้ำเสียงในการเล่าได้ดียิ่งขึ้น

การเขียนเรื่องไว้ข้างหลังภาพนิทานไม่ใช่เขียนให้สัมพันธ์กับภาพ เช่น หลังภาพที่ 1 ต้องไม่เขียนภาพตอนที่ 1 เพราะว่าภาพที่จะถือนิทานนั้นต้องถือพร้อมกันเรียงลำดับจากหน้ามาหลัง 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 ดังนั้นการเขียนเรื่องไว้หลังภาพต้องมีการสลับเรื่องกับภาพ ดังนี้

ตอนที่ 1 เขียนหลังภาพ 6 ตอนที่ 2 เขียนหลังภาพ 1

ตอนที่ 3 เขียนหลังภาพ 2 ตอนที่ 4 เขียนหลังภาพ 3

ตอนที่ 5 เขียนหลังภาพ 4 ตอนที่ 6 เขียนหลังภาพ 5

การถือภาพให้ใช้มือข้างที่ไม่ถนัดถือภาพทั้งหมด (มือที่ดิ่งภาพต้องเป็นข้างที่ถนัดเพราะต้องเคลื่อนไหว) ให้ตัวหนังสือข้างหลังภาพอยู่ในระดับสายตา ใช้มือข้างที่ถนัดดิ่งภาพแรกที่อยู่ด้านหน้าสุดมาซ้อนข้างหลังภาพทั้งหมดจนจบเรื่อง

7. การเล่านิทานโดยใช้สื่อใกล้ตัว

สื่อใกล้ตัวในที่นี้หมายถึง สื่อหรืออุปกรณ์การเล่านิทาน ผู้เล่าไม่ได้เตรียมอะไรมาเลยก็สามารถหยิบเอาสิ่งที่มีวางอยู่ใกล้ๆ มาเป็นสื่อประกอบการเล่าได้ เช่น คุณครูอาจจะหยิบเอาชอล์กหรือแปลงลบกระดานมาประกอบการเล่าก็ได้ โดยไม่ต้องตกแต่งอะไรเพิ่มเติม การที่เด็กๆ มีจินตนาการแบบมีสัมผัสทำให้เกิดความเข้าใจในการสมมติซึ่งนำไปสู่จินตนาการที่สอดคล้องกับเนื้อหาของนิทานนั้นๆ

สื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานไม่จำเป็นต้องหรูหราฟุ่มเฟือย หรือต้องเตรียมการอะไรให้วุ่นวาย อยู่ที่ประสบการณ์ของผู้เล่าว่าจะสามารถชักจูงให้ผู้ฟังเกิดภาพคล้อยตามเนื้อเรื่องในนิทานได้มากน้อยเพียงไร ตัวอย่างการเล่าเรื่องด้วยวิธีดังกล่าว เช่น

นิทานเรื่อง “คุณยี่ราฟกับฮิปโป” คุณยี่ราฟ (ใช้ไม้บรรทัด) ไม่พอใจที่ตนเองมีรูปร่างสูงใหญ่ เพราะจะเข้าไปเล่นกับเพื่อนๆ ในบ้านก็ลำบากยากเย็น มันเศร้าใจมากแต่ยี่ราฟยังมีเพื่อนที่คอยปลอบใจ คือ เจ้าฮิปโป (ใช้กล่องดินสอ) เจ้าฮิปโปมักให้กำลังใจยี่ราฟอยู่เสมอๆ วันหนึ่ง.....

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สิ่งของภายในห้องเรียนที่หาได้ง่ายนั้นสามารถนำมาใช้เป็นสื่อประกอบนิทานได้เป็นอย่างดี

8. การเล่านิทานโดยใช้ศิลปะ

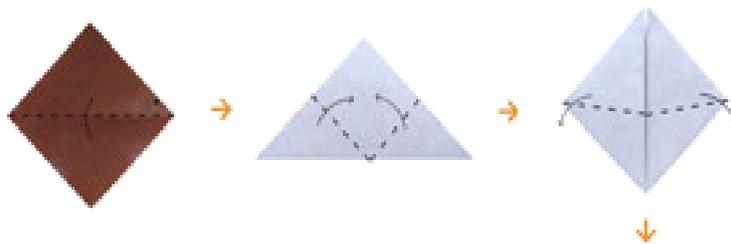
การเล่าโดยใช้ศิลปะนี้ ผู้เล่าต้องมีความสามารถในทางศิลปะด้วยซึ่งสามารถฝึกฝนได้ การเล่าโดยใช้ศิลปะสามารถแบ่งได้ ดังนี้

8.1 เล่าไปพับไป การเล่าวิธีนี้คือ การพับกระดาษเป็นรูปต่างๆ แล้วแต่นิทานประกอบเข้าไป ถ้าเรานำขั้นตอนของการพับมาพิจารณาว่าในแต่ละขั้นตอนนั้นกระดาษที่พับมีรูปร่างลักษณะคล้ายกับอะไร ก็สมมติให้รูปนั้นๆ เป็นสถานที่หรือตัวละครของนิทาน เช่น การใช้วิธีเล่าไปพับไปกับการนำเข้าสู่นิทานเรื่อง ลากับจ๊กจั่น ซึ่งมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความฝันของลาที่อยากมีเสียงร้องได้ไพเราะเหมือนจ๊กจั่น ครูใช้การพับกระดาษให้เด็กๆ ทายตัวละครเพื่อนำเข้าสู่การเล่านิทานเรื่อง ลากับจ๊กจั่น หรือใช้เพื่อการสรุปหลังจากที่เล่านิทานจบแล้ว โดยอ่านเป็นบทร้อยกรองสั้นๆ พร้อมกับพับกระดาษไปด้วย ดังนี้

จั่นเป็นสัตว์ปีก	บินได้ไปมา
ปีกสองข้างหนา	พาจั่นเที่ยวไป
จั่นเป็นสัตว์ปีก	ร้องเรียกท้าวไพร
เสียงก้องไปไกล	ฟังได้ไพเราะ จั่นคือ.....

ตัวอย่างขั้นตอนการพับจ๊กจั่น

1. พับครึ่งเป็นสามเหลี่ยม 2. พับปลายสองข้างเข้าหากัน 3. พับปลายสองข้างลงมา

6. พับไปข้างหลัง 5. พับทบลงมาอีกครั้ง 4. พับส่วนบนลงมา

7. พับส่วนบนไปข้างหลัง 8. พับมุมบนสองข้างลงมาข้างล่าง 9. รูปสำเร็จ

ภาพ ขั้นตอนการพับกระดาษ
ที่มา : หนังสือพับ...พับ...พับพรรษา, 2546.

8.2 เล่าไปตัดไป วิธีการนี้จะง่ายกว่าวิธีเล่าไปพบไปเพราะขั้นตอนไม่ซับซ้อนเท่าวิธีเล่าไปพบไป

การตัดกระดาษตามนิทานนั้น ผู้เล่าต้องมีจุดประสงค์ของการตัดก่อนว่า จะตัดกระดาษให้ออกมาเป็นตัวละครตัวใดของนิทาน หรือตัดออกมาให้เป็นฉากฉากใดของนิทาน และจะต้องตัดออกมาด้วยวิธีการใด ผู้เล่าสามารถเล่านิทานและตัดกระดาษออกเป็นรูปต่างๆได้ขณะที่เล่าไปพร้อมๆกัน หรือถ้าผู้เล่ามีทักษะในการตัดกระดาษเป็นรูปต่างๆมาก่อนเป็นอย่างดี ก็สามารถแต่งนิทานขึ้นมาเองโดยให้มีตัวละครหรือเหตุการณ์ให้ตรงกับสิ่งที่เราตัดได้ การเล่าและการตัดก็จะดูเป็นธรรมชาติและกลมกลืนกันได้เป็นอย่างดี

8.3 วาดไปเล่าไป การวาดภาพด้วยวิธีการนี้ใช้ได้กับผู้เล่าที่มีความถนัดและมีความสามารถในการวาดรูปเป็นอย่างดี เพราะต้องวาดอย่างรวดเร็วให้ทันต่อเหตุการณ์ของเนื้อเรื่องที่กำลังเล่า และได้รูปที่ชัดเจน โดดเดี่ยวความจริงหรือมีจุดเด่นๆของตัวละครที่สามารถมองออกว่า ผู้วาดกำลังสื่อถึงอะไร คล้ายๆกับการเล่าไปพบไปหรือเล่าไปตัดไป ดังนั้น เนื้อเรื่องที่เลือกนำมาเล่าด้วยวิธีนี้ต้องมีตัวละครน้อยๆหรือตัวละครที่ผู้เล่าเองมั่นใจว่าสามารถวาดได้ทันทีทันใด ทั้งนี้ ผู้เล่าต้องมีความมั่นใจว่าจะสามารถทำงานสองอย่างได้ในเวลาเดียวกันซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนมาอย่างดี เนื่องจากความสนใจของการฟังจะอยู่ที่การวาดภาพประกอบมากกว่าการฟังเรื่อง วิธีการนี้จะได้รับความสนใจจากเด็กๆเป็นอย่างมาก เพราะเด็กจะรู้สึกตื่นเต้นไปกับภาพที่กำลังจะปรากฏอยู่ตรงหน้าว่าตัวละครจะมีใครบ้าง และจะมีอะไรเกิดขึ้นอีกต่อไป รวมถึงเหตุการณ์ตอนจบจะเป็นอย่างไร ซึ่งการที่เด็กได้เห็นวิธีการวาดสดๆอย่างนี้จะทำให้เด็กสามารถจดจำและนำไปวาดรูปด้วยตนเองโดยมีแรงบันดาลใจมาจากการเห็นสิ่งที่คุณครูได้วาดให้ดู

9. การเล่านิทานโดยใช้หุ่นประกอบ

การเล่านิทานโดยใช้หุ่นประกอบเป็นกิจกรรมที่นิยมใช้ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจาก ตัวหุ่นมีการเคลื่อนไหวทำให้เร้าความสนใจของเด็กได้ดีกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ผู้เล่าจำเป็นต้องมีการเตรียมตัวและฝึกฝนทักษะในการใช้หุ่นประกอบเป็นอย่างดี เช่น การขยับปากหรือการแสดงท่าทางให้มีชีวิตชีวาสอดคล้องกับเนื้อหาของนิทาน รูปแบบการใช้หุ่นประกอบสามารถทำได้ 2 วิธี คือ นำหุ่นมาเป็นผู้ร่วมรายการคู่หรือใช้หุ่นแสดงเป็นตัวละครเล่าเรื่องโดยตรงก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เล่าว่าจะเลือกใช้หุ่นแบบใดเพราะหุ่นมีหลายแบบ เช่น หุ่นนิ้วมือ หุ่นมือจากกล่อง หุ่นไม้สปริง หุ่นชัก และหุ่นขยับปาก การเลือกนั้นควรพิจารณาจากเนื้อเรื่องของนิทานประกอบด้วย เช่น กรณีที่หุ่นต้องแสดงท่าทางซึ่งใช้แขนขา หรือทุกส่วนของร่างกายก็ควรเลือกใช้หุ่นชัก เพราะหุ่นประเภทนี้สามารถแสดงออกได้ทุกส่วน เป็นต้น

10. การเล่านิทานโดยใช้นิ้วมือประกอบ

การใช้สื่อง่ายใกล้ตัว เช่น นิ้วมือ สามารถนำมาใช้ประกอบการเล่านิทานได้อย่างสนุกสนาน ซึ่งสามารถใช้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และทุกโอกาส การใช้นิ้วมือประกอบการเล่าเหมาะสำหรับผู้ฟังกลุ่มเล็กๆ ทำให้เด็กรู้จักการสังเกตและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตัวอย่างการเล่านิทาน โดยใช้นิ้วมือประกอบ เช่น

ตารางที่ 6.1 ตัวอย่างการเล่านิทานโดยใช้นิ้วมือประกอบ เรื่อง เป็ดน้อยผจญภัย

เนื้อเรื่อง	ลักษณะมือ
เป็ดน้อยผู้กล้าหาญออกตามหาแม่ของมัน	ทำมือเป็นเป็ด
ระหว่างทางมันเห็นงูตัวหนึ่งกำลังเลื้อยอยู่ข้างหน้า	ทำมือเป็นงูและส่ายมือไปมา
มันจึงหยุดเดินและกลั้นหายใจรอให้งูผ่านไป ก่อนจากนั้นมันก็เดินทางไปเรื่อยๆ ผ่านสวนดอกไม้ของหนูจ้อย	ทำมือเป็นเด็กผู้หญิง
มันจึงถามหนูจ้อยว่าเห็นแม่เป็ดกับน้องๆ เดินผ่านมาแถวนี้หรือไม่ หนูจ้อยบอกว่า แม่เป็ดกับน้องๆ คอยเป็ดน้อยอยู่ที่บึงหลังบ้าน	ทำมือ 2 มือชนกันเป็นบ้าน
เป็ดน้อยดีใจมากมันขอบคุณหนูจ้อยและรีบเดินไปที่บึงหลังบ้านหนูจ้อยทันที	ทำมือเป็นเป็ดเคลื่อนไหวไปข้างหน้า
ก่อนถึงหลังบ้านมันไปพบกับสุนัขเกรตัวหนึ่ง	ทำมือเป็นสุนัข
สุนัขวิ่งตรงเข้ามาจะกัดเป็ดน้อยเพราะไม่เคยเห็นเป็ดน้อยมาก่อน เป็ดน้อยจึงร้องเสียงดัง ก๊าบ ก๊าบ ก๊าบ ไม่หยุด	ทำมือเป็นเป็ดขยับมือไปมา
เสียงร้องของเป็ดน้อยทำให้แม่เป็ดและน้องๆ ที่อยู่ใกล้รีบเข้ามาช่วยไล่สุนัขออกไป เป็ดน้อยจึงรอดชีวิตมาได้ และดีใจมากที่สุดที่พบแม่และน้องๆ ของมัน	ทำมือไล่ไปและเอามือสองมือไว้ที่หน้าอกแสดงความดีใจ

ผู้เล่าที่ต้องการใช้นิ้วมือประกอบการเล่านิทานควรปฏิบัติดังนี้คือ ต้องอ่านเนื้อเรื่องให้เข้าใจและจำได้อย่างแม่นยำก่อน จากนั้นจึงฝึกการใช้นิ้วมือแสดงเป็นรูปต่างๆ ให้คล่องทั้งการใช้นิ้วชี้และขวาในกรณีที่มีตัวละคร 2 ตัวสนทนากัน และขณะที่ใช้นิ้วขยับไปมาสายตาต้องมองที่มือของตนและผู้ฟังสลับกันไป

การใช้นิ้วมือประกอบการเล่านิทานนี้ เป็นการเล่าอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้เล่าสามารถฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและนำไปใช้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และทุกโอกาส นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีที่ให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการเล่าได้ด้วยโดยการให้ลองขยับมือไปพร้อมๆ กับผู้เล่าได้ซึ่งเด็กจะสนใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

11. การเล่านิทานโดยใช้เชือกประกอบ

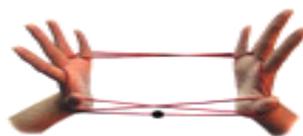
การเล่านิทานด้วยวิธีนี้มักพบในแถบเอเชียแปซิฟิก และแอฟริกา เช่น ที่ชาวไอซ์แลนด์ใช้เชือกประกอบการเล่านิทานเพื่อช่วยความจำในการแบ่งตอนกันเล่า การเล่ารูปแบบนี้สามารถหาอุปกรณ์ได้ง่ายและทำให้เด็กๆ สนใจอยากติดตามเรื่องราวอย่างต่อเนื่องด้วยความพิศวง ส่งเสริมจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังช่วยฝึกทักษะการใช้สายตาและสมาธิได้เป็นอย่างดี การเล่านิทานโดยใช้เชือกประกอบมี 2 ลักษณะ คือ

11.1 ใช้เชือกเป็นอุปกรณ์อย่างเดียว โดยใช้นิ้วมือขดเชือกหรือลวดเชือกไปมากับนิ้วให้เกิดเป็นรูปร่างต่างๆ ไพพรรณ อินทนิล(2534: 136) ได้เสนอตัวอย่างนิทานที่ใช้เชือกเป็นอุปกรณ์ เรื่อง ยุงร้าย ดังนี้

เจ้ายุงร้ายตัวหนึ่งเป็นยุงที่มีฤทธิ์สามารถเสกคาถาให้ร่างกายตัวใหญ่มหึมาว่ายู่งทั่วไป เพื่อจะได้ไปกินเลือดคนและสัตว์ต่างๆ ได้คราวละมากๆ เจ้ายุงร้ายตัวนี้สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนและสัตว์เลี้ยงเป็นอันมาก นอกจากจะกัดเสียดเลือดแล้วยังนำโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ มาสู่ผู้ที่ถูกกัดอีกด้วย โรคที่เกิดจากยุงร้าย เช่น โรคมาเลเรีย โรคไข้เลือดออก โรคเท้าช้าง ซึ่งน่ากลัวและอันตรายมาก วันหนึ่งเจ้ายุงร้ายจะไปกัดยักษ์ตนหนึ่งที่กำลงนอนหลับอยู่ เพราะคิดว่าจะได้กินเลือดได้เต็มอิ่ม ยักษ์รำคาญเสียดยุงบิน วือวือ มาใกล้หู จึงใช้นิ้วมือตบยุง ยุงก็เลยตาย ผู้คนและสัตว์ต่างๆ จึงไม่ได้รับความเดือดร้อนจากยุงอีกต่อไป

การใช้เชือก ให้ทำเป็นตัวยุงจากนั้นเมื่อตบมือเข้าหากันเชือกที่ทำเป็นตัวยุงจะคลายออกตัวยุงจะหายไป

ตัวอย่าง การใช้เชือกทำเป็นตัวผีเสื้อ ซึ่งครูสามารถนำไปใช้ประกอบการเล่าเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผีเสื้อได้

1. พันเชือกทำพื้นฐาน นิ้วโป้งสอดเชือก ● 2. นำเชือก ● ออกจากนิ้วโป้ง

แต่นิ้วก้อยสอดเชือก ■

3. นำเชือก ● ออกจากนิ้วก้อย 4. นำเชือกออกจากนิ้วกลางทั้งสองข้าง

5. ผีเสื้อบินออกไปหาน้ำหวานแล้ว

ภาพ ขั้นตอนการใช้เชือกทำเป็นรูปผีเสื้อ

ที่มา : หนังสือเชือก....हरररर, 2546.

11.2 ใช้เชือกเป็นอุปกรณ์ โดยมีกระดาษแข็งรองด้านหลังให้ขดเชือกเป็นรูปร่างต่างๆ ซึ่งอาจเป็นตัวละครหรือสถานที่ตามฉากเหตุการณ์ในนิทาน และใช้กาวเป็นตัวประสานติดกับกระดาษแข็ง เพื่อให้เห็นเชือกอย่างชัดเจนควรใช้กระดาษแข็งที่มีสีเข้มๆ

ดังนั้น ฉากต่างๆ ควรมีกำหนดไว้ก่อนล่วงหน้าว่าต้องใช้กี่ฉากตามเหตุการณ์สำคัญ จึงจะสามารถเตรียมอุปกรณ์ได้ครบตามจำนวน

12. การเล่านิทานโดยใช้คนจริง

การเล่านิทานลักษณะนี้ เป็นการใช้ท่าทางแสดงประกอบการเล่าซึ่งอาจเป็นท่าทางของผู้เล่า หรือให้ผู้ฟังแสดงท่าทางก็ได้ การให้ผู้ฟังหรือเด็กๆ มีส่วนร่วมโดยการแสดงท่าทางประกอบนั้นเด็กๆ จะชอบมากเพราะได้เคลื่อนไหวไปพร้อมๆ เรื่องที่ได้ฟัง เปรียบเหมือนว่าตนเองได้อยู่ในเหตุการณ์นั้นจริงๆ การแสดงถ้าต้องการให้สมจริงอาจใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือการแต่งกายเข้าช่วยได้จะทำให้เด็กเกิดความสนใจมากขึ้น ปาริชาติ จึงวิวัฒนาการณ์(2547:108-109) ได้เสนอตัวอย่างกิจกรรมการเล่า นิทานโดยให้เด็กได้แสดงท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง คนขายหมวก ดังนี้

ตัวอย่าง กิจกรรมการเล่านิทานโดยให้เด็กได้แสดงท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง คนขาย หมวก

ผู้ร่วมกิจกรรม เด็กอายุ 5 – 6 ปี

เป้าหมาย ให้เด็กๆ ใช้สมาธิกับการแสดงออกตามเรื่องนิทาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เด็กๆ ฝึกการใช้จินตนาการ
2. เพื่อให้เด็กๆ ฝึกใช้ร่างกายในการแสดงออก
3. เพื่อให้เด็กฝึกการเข้ากลุ่มและการปฏิบัติตามกติกา

กิจกรรมมุ่งใจ เกม ถันสั่งว่า

กติกา ครูเลือกให้ 1 คนมาเป็น “ฉัน” ซึ่งมีหน้าที่ให้คำสั่ง โดยใช้คำสั่งว่า “ฉันสั่งว่า.....” ทุกคนต้องทำตามท่าทางตามที่ “ฉัน” สั่งทุกอย่าง เช่น “ฉันสั่งว่า ให้ชูมือขึ้นสองข้าง” ทุกคนจะต้องทำตามท่าทางชูมือขึ้นสองข้าง แต่ถ้าหาก “ฉัน” ออกคำสั่งโดยไม่ได้ขึ้นต้นประโยคว่า “ฉันสั่งว่า...” ก็ไม่ต้องทำตามคำสั่งนั้น

คำถามนำ

1. “อะไรเอ่ย ร้องเจ็ยกๆชอบเลียนแบบคน”
2. นำภาพของลิงให้เด็กๆดู แล้วถามถึงประสบการณ์ที่เด็กๆเคยพบเห็นที่

เกี่ยวกับลิง

เล่านิทาน เรื่อง “คนขายหมวก”

กิจกรรมก่อนละคร

1. ให้เด็กๆลองสมมติบทบาทเป็นลิง ทำท่าทางกิริยาต่างๆและเลียนแบบเสียงร้องเป็นลิงตามจินตนาการของตนเอง
2. ในรอบแรกคุณครูอาจสมมติตนเองเป็นคนขายหมวก และให้เด็กๆเลียนแบบท่าทางที่ครูทำ เช่น กระเทียมทำ ท่าถอดหมวกแล้วโยนลงพื้น เป็นต้น โดยเลียนแบบตามเนื้อเรื่องในนิทาน ซึ่งถ้าไม่มีหมวกหรือหาไม่ได้ในเวลานั้นอาจแสดงเป็นละครสร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องมีหมวกจริงๆมาประกอบก็ได้ เด็กๆสามารถใช้ “ทำไป” ในการแสดงได้

3. พูดคุยกับเด็กๆ ถึงการเล่นละคร จัดสถานที่ สามารถใช้โต๊ะในห้องมาสมมติเป็นต้นไม้ กำหนดเส้นทางการเดินของคนขายหมวก

4. คัดเลือกว่าใครจะแสดงเป็นบทบาทอะไร โดยในรอบแรกคุณครูอาจแสดงตัวอย่างเป็นคนขายหมวกก่อนเพื่อให้การแสดงราบรื่น

กิจกรรมละคร ครูเป็นทั้งผู้บรรยายเรื่องและร่วมแสดงเป็น “คนขายหมวก” ในการแสดงครั้งแรก ส่วนในครั้งต่อมาอาจใช้เด็กบางคนอาสาแสดงแทน

ประเมินผล ครูพูดคุยกับเด็กๆ ถึงความรู้สึกที่ได้แสดงออก ซึ่งให้เห็นว่าเขาใช้จินตนาการได้คืออะไร มีสมาธิในการร่วมกิจกรรมได้อย่างไร

รูปแบบการเล่นิทานโดยใช้คนจริงดังกล่าว เป็นที่สนใจของเด็กๆ มากเพราะทำให้เด็กได้มีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของนิทาน รวมทั้งได้เคลื่อนไหวจากการแสดงบทบาทสมมติซึ่งช่วยส่งเสริมจินตนาการและการกล้าแสดงออกได้เป็นอย่างดี

13. การเล่านิทานโดยใช้คนโต้ตอบกัน

การเล่านิทานด้วยวิธีนี้ ช่วยฝึกความคิดสร้างสรรค์และเป็นการพัฒนาการใช้ทักษะทางภาษาได้เป็นอย่างดี เด็กๆ จะเกิดความสนใจเพราะได้ผลัดกันเล่าไปมาอาจเป็นการโต้ตอบกัน ไปมา 2 คน หรือเป็นกลุ่มมากกว่า 2 คนก็ได้ นอกจากนี้ อาจเป็นเรื่องที่คุณครูเล่าผสมกับให้เด็กๆ ออกมาเล่าก็ได้ เด็กๆ สามารถมาเล่าต่อจากคุณครูได้ถ้าเป็นเรื่องที่เขาเคยฟังมาก่อนซึ่งการเล่าด้วยวิธีนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคุณครูกับศิษย์ได้

ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ (2547: 66 -67) กล่าวว่า การเล่าหรือสร้างบทสนทนาของตัวละครโดยใช้สถานการณ์ที่ลูกกำหนดให้เป็นกรอบในการแสดงเพื่อให้การแสดงมีความสมจริงและน่าเชื่อถือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การพูดค้นสดในละครสร้างสรรค์ ความสำเร็จของการแสดงที่เกิดจากการพูดค้นสดที่มีคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย ต่อไปนี้

1. ผู้แสดงใช้ “สถานการณ์ที่ลูกกำหนดให้” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผู้แสดงใช้สมาธิ และความตั้งใจในการแสดง ทำความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่แสดง มีความเชื่อในสิ่งที่แสดง ผู้แสดงต้องตั้งใจฟังจึงแสดงกิริยาต่างๆ ได้อย่างไม่เงิน

การค้นสด หรือการแสดงคำพูดและท่าทางของตัวละคร โดยไม่ต้องท่องจำบทนี้เป็นทักษะที่สามารถพัฒนาได้เช่นเดียวกับการฝึกทักษะอื่นๆ การฝึกทักษะนี้ควรจะเริ่มต้นจากสถานการณ์หรือเนื้อเรื่องง่ายๆ ก่อน แล้วจึงค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนของตัวละครและสถานการณ์เข้าไป จนกระทั่งผู้แสดงสามารถค้นสดได้จากสถานการณ์หลายๆ แบบ ซึ่งในเด็กเล็กๆ อาจพูดไปตามจินตนาการของตนเองได้ ตัวอย่างกิจกรรมดังกล่าว มีดังนี้

ชื่อกิจกรรม “บทบาทสมมติผ่านนิทาน”

กลุ่มเป้าหมาย เด็กอายุ 3 – 5 ปี

แนวคิดกิจกรรม จากเรื่องราวไปสู่การแสดงบทบาทสมมติ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ฝึกทักษะการฟัง และการจัดลำดับเหตุการณ์
2. ฝึกการแสดงออกด้วยการพูดค้นสด
3. ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. คุณครูเล่านิทานสั้นๆ ที่มีบทสนทนาง่ายๆ และมีตัวละครที่น่าสนใจ เช่น เรื่อง “ลูกหมูสามตัว” “หนูน้อยหมวกแดง” เป็นต้น
2. คุณครูตกลงกับเด็กว่าใครจะเล่นเป็นตัวละครตัวไหน จะใช้อุปกรณ์อะไร ในห้องเรียนทำเป็นฉากง่ายๆ โดยมีข้อตกลงว่าคุณครูจะทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายและเป็นตัวละครบางตัว
3. การแสดงละครเริ่มขึ้นเมื่อผู้บรรยายเริ่มเล่าเรื่องไปตามบทบรรยายในหนังสือนิทาน และเมื่อถึงตอนที่ เป็นบทสนทนาหลักของเรื่อง คุณครูอาจจะอ่านไปตามบทสนทนาในหนังสือหรืออาจใช้วิธี “พูดค้นสด” หรือสร้างบทสนทนาขึ้นมาเองก็ได้ ในระหว่างนี้เด็กๆ จะแสดงไปตามที่คุณครูบรรยาย หรืออาจเริ่มทดลองพูดบทสนทนาสดๆ ไปด้วยขณะที่กำลังแสดง

การประเมินผล คุณครูควรให้กำลังใจเด็กที่กล้าแสดงออกโดยเฉพาะเด็กที่มีสมาธิในการแสดงและพูดโต้ตอบได้ดี สามารถแสดงออกได้อย่างมีจินตนาการ และควรถามถึงความรู้สึกของเด็กๆ ที่มีต่อการแสดงทุกครั้ง

การเล่านิทานรูปแบบต่างๆ ดังกล่าว ผู้เล่านิทานสามารถเลือกรูปแบบหรือพัฒนาฝึกฝนการเล่ารูปแบบใหม่ๆ ได้ทั้งนี้ควรคำนึงถึงเนื้อเรื่อง เวลา สถานที่ กลุ่มผู้ฟัง และสื่ออุปกรณ์ใกล้ตัวที่สามารถนำมาดัดแปลงใช้ประกอบในการเล่าเพื่อให้ผู้ฟังไม่เบื่อ ที่สำคัญที่สุด คือ ตัวผู้เล่าต้องมีการเตรียมตัวในการเล่ามาอย่างดี เพื่อให้การเล่าเป็นไปอย่างราบรื่น ทำให้ผู้ฟังเกิดความสุขสนุกสนานและอยากติดตามเรื่องราวต่างๆ ตลอดทั้งเรื่อง

การจัดกิจกรรมประกอบการเล่านิทาน

กิจกรรมประกอบการเล่านิทานเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยจูงใจ เพิ่มสีสันและความน่าสนใจให้กับ การฟังนิทานของเด็กๆ โดยทั่วไปแล้วการทำกิจกรรมจูงใจควรใช้เวลาเพียง 15 – 20 % ของการทำกิจกรรมทั้งหมด ปารีชาติ จิงวิวัฒนาภรณ์(2547: 82 -83) ได้แบ่งกิจกรรมจูงใจออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ การเคลื่อนไหว การใช้ภาษา และการใช้สื่อต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเคลื่อนไหว เช่น การใช้ท่าใบ้ การทำท่าทางเคลื่อนไหวประกอบดนตรีหรือเพลง การเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ การเล่นเกม

2. การใช้ภาษา เช่น การถามคำถาม การเล่านิทานด้วยเทคนิคต่างๆ การร้องเพลง การอ่าน บทกลอน คำสุภาษิต คำร้องในการละเล่น การใช้ปริศนาคำทาย

3. การใช้สื่อต่างๆ เช่น การใช้หุ่น สิ่งพิมพ์ นิทาน การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้เล่านิทานสามารถใช้กิจกรรมต่างๆแทรกได้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่ก่อนเล่าเรื่องเพื่อสร้างความสนใจ ระหว่างเล่าเรื่องเพื่อเปลี่ยนอิริยาบถ และหลังจากเล่าเรื่องจบเพื่อเป็นการสรุปความเข้าใจและให้ แสดงความคิดเห็น

กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเล่านิทานได้มี ดังนี้

1. ปริศนาคำทาย ปัญหาอะไรเอ๋ย

ปริศนาคำทายและปัญหาอะไรเอ๋ย จะช่วยชักจูงให้เด็กๆ หันมาสนใจและอยากคิดหาคำตอบให้ได้ ซึ่งผู้เล่าส่วนใหญ่มักนำมาใช้ในขั้นตอนก่อนเล่าเรื่อง การเลือกปริศนาคำทายควรเลือกปัญหาที่มีคำตอบสัมพันธ์กับเรื่องที่จะเล่า และมีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ง่ายๆ หรือยากจนเกินไป ตัวอย่างปริศนาคำทาย และปัญหาอะไรเอ๋ย ได้แก่

สัตว์อะไรเอ๋ย แจ้งมาหลับตานอน มีดคำจิ้งจกรอกหากิน (ค่างคาว)

อะไรเอ๋ย ตกไม้ดับ หมุนกลับไปมา (พระอาทิตย์)

2. กิจกรรมการเคลื่อนไหวสร้างสรรค์

กิจกรรมการเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ฝึกใช้จินตนาการและฝึกสมาธิ อาจเป็นการเลียนแบบท่าทางของสัตว์ในตัวละคร โดยการถามคำถามนำว่า “ถ้าเด็กๆ เป็นกระต่ายเหมือนในเรื่อง.....เด็กๆ จะเดินอย่างไร” ให้เด็กคิดท่าทางเคลื่อนไหวเอง ทั้งจังหวะช้า เร็วหรือเปลี่ยนทิศทางจากข้างหน้าเป็นถอยหลัง ไปซ้าย ไปขวา เป็นต้น กิจกรรมนี้สามารถนำมาใช้ประกอบการเล่านิทานได้ทั้งระหว่างการเล่านิทานและหลังจากฟังนิทานจบแล้ว

3. กิจกรรมการกำหนดให้แสดง

หลังจากการเล่านิทานจบคุณครูอาจกำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องให้เด็กๆ ร่วมแสดง เช่น หลังจากฟังนิทานเรื่อง ลูกหมูสามตัวจบ ให้เด็กแสดงสถานการณ์ตอนที่นักเรียนคิดว่าตื่นเต้นที่สุด โดยอาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม หรือให้อาสาสมัครออกมาแสดงพร้อมกับถามความคิดเห็นว่า เพราะเหตุใดจึงเลือกตอนนี้

กิจกรรมที่กำหนดให้อาจไม่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องก็ได้ แต่เป็นสถานการณ์ที่ฝึกให้เด็กได้ใช้ความคิด เช่น สมมติว่านักเรียนเป็นเจ้าของโรงเท้าวิเศษ นักเรียนอยากให้มันพานักเรียนไปไหนมากที่สุด

4. กิจกรรมการถามแสดงความคิดเห็น

กิจกรรมนี้ควรจัดหลังจากฟังนิทานจบแล้ว การใช้คำถามควรเป็นคำถามชวนคิดที่กระตุ้นให้เด็ก ๆ เชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์เดิมแล้วโยงไปสู่ความรู้ใหม่ เช่น ถามว่า “สมมติว่าถ้า.....(ชื่อตัวละครในเรื่อง) ไม่ตัดสินใจแบบนี้จะเกิดอะไรขึ้น” หรือหลังจากฟังเรื่อง ราชสีห์กับหนู จบแล้วก็ใช้คำถามถามว่า “นักเรียนคิดว่าสิ่งเล็กๆ แต่สามารถทำคุณค่าหรือมีคุณค่าต่อผู้อื่นได้ มีอะไรบ้าง” เป็นต้น

5. กิจกรรมประกวดหรือการแข่งขัน

กิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมความสามารถของเด็ก ซึ่งเด็กแต่ละคนอาจมีความสนใจหรือความสามารถแตกต่างกัน ลักษณะการประกวด หรือการแข่งขัน เช่น

1. การแข่งขันทายคำศัพท์
2. การประกวดวาดภาพระบายสี หรือประดิษฐ์ตัวละคร
3. การประกวดแสดงท่าทางเลียนแบบตัวละคร
4. การประกวดการร้องเพลง
5. การประกวดเล่านิทาน

กิจกรรมต่างๆ ที่มีการประกวดหรือการแข่งขัน คุณครูจะต้องให้ความสนใจต่อความรู้สึกของเด็กๆ ด้วย คุณครูควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายที่เด็กทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ และให้ความสำคัญต่อผลงานของเด็กเป็นรายบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน โดยต้องจัดแสดงผลงานของนักเรียนทุกคน และให้ข้อเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นในด้านบวก โดยให้นักเรียนทุกคนยอมรับความสามารถของเพื่อนๆ ทุกคนที่มีความเด่นเฉพาะตัว

การประเมินผลการเล่านิทาน

วัตถุประสงค์ของการประเมินผลการเล่านิทาน เพื่อทราบข้อดีและจุดที่ควรปรับปรุงเพื่อพัฒนาให้การเล่านิทานครั้งต่อไปสมบูรณ์ยิ่งขึ้น วิธีการประเมินผลการเล่านิทานมี 4 วิธี คือ การใช้แบบสอบถาม วิธีนี้เหมาะสำหรับเด็กโตมากกว่าเด็กเล็ก การให้ผู้ร่วมงานหรือเพื่อนครูแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ การใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสังเกตความสนใจของผู้ฟังขณะที่ฟังนิทาน ซึ่งในส่วนนี้ควรพิจารณา ดังนี้

1. ผู้ฟังมีการติดตามเรื่องตลอดด้วยความตั้งใจหรือไม่
2. ผู้ฟังแสดงอาการเบื่อหน่าย หรือสนใจสิ่งแวดล้อมอื่นมากกว่าหรือไม่
3. ผู้ฟังมีปฏิกิริยาโต้ตอบ เช่น การซักถาม การร่วมแสดงความคิดเห็น หรือไม่ อย่างไร
4. ผู้ฟังเข้าใจภาษาที่ผู้เล่าใช้หรือไม่ ผู้ฟังสนใจและเข้าใจคำศัพท์ที่ใช้ทั้งหมดหรือไม่
5. ผู้ฟังแสดงอาการชอบและรีบรว่าอยากฟังนิทานอีกในครั้งต่อไปหรือไม่
6. การใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่านิทานเป็นไปโดยราบรื่นตามเนื้อเรื่องที่เล่าหรือไม่

7. เหตุการณ์ตอนที่ผู้ฟังฟังด้วยความสนุกสนาน หรือให้ความสนใจในการฟังมากเป็นพิเศษ เพื่อการนำมาพิจารณาในการเลือกนิทานครั้งต่อไป

การประเมินผลการเล่านิทานดังกล่าว ควรใช้มากกว่า 1 วิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเมื่อประเมินเสร็จแล้วควรเก็บบันทึกผลการประเมินเข้าแฟ้มไว้ เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงให้การเล่านิทานของตนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

สรุป

การเล่านิทานที่จะประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นที่ผู้เล่าต้องศึกษาถึงหลักการเล่านิทาน รูปแบบการเล่านิทานแบบต่างๆ ให้เข้าใจ จากนั้นควรฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ เนื่องจากการเล่านิทานแต่ละแบบมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป เช่น การเล่านิทานที่ใช้และไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบ หรือลักษณะที่เป็นแบบผู้เล่าเพียงคนเดียวและแบบที่ให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการเล่าและแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น รูปแบบการเล่านิทานที่แตกต่างกันนี้จะช่วยทำให้การเล่าและการฟังนิทานสนุกสนานมากขึ้น นอกจากนี้ ในการเล่านิทานคุณครูควรเสริมหรือสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ เข้าไปด้วยเพื่อให้บรรยากาศมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น ใ้ใจอย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะใช้การเล่านิทานหรือกิจกรรมประกอบการเล่านิทานในรูปแบบใด สิ่งที่สำคัญคือ คุณครูผู้เล่านิทานควรเลือกรูปแบบการเล่านิทานที่ตนเองสนใจ และมีความถนัดอย่างมีวิจารณญาณ มีความตั้งใจฝึกฝนพัฒนาและเตรียมความพร้อมในการเล่าเป็นอย่างดี โดยตระหนักว่าเป้าหมายของการเล่านิทาน คือ การช่วยพัฒนาเด็กให้เติบโตอย่างมีแนวทางที่ถูกต้อง และสิ่งสุดท้ายที่ไม่ควรลืมคือ การประเมินผลการเล่านิทานโดยใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ดีที่สุด โดยเฉพาะผลหรือประโยชน์ที่จะเกิดแก่เด็กเป็นสำคัญ

การใช้สื่อประกอบการเล่านิทานสำหรับเด็ก

เด็กๆทุกคนชอบฟังนิทาน ส่วนใหญ่แล้วผู้เล่ามักใช้วิธีการเล่านิทานด้วยปากเปล่าหรือใช้หนังสือนิทานประกอบการเล่า ซึ่งการฟังนิทานด้วยวิธีดังกล่าวบ่อยๆอาจทำให้เด็กเบื่อหน่ายได้ง่าย ผู้เล่าจึงควรรหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการต่างๆเพื่อใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ใหม่ๆที่เหมาะสมกับวัยมาประกอบการเล่านิทาน สื่อต่างๆเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นทำให้เด็กตั้งใจฟังเรื่องราวมีส่วนร่วมในกิจกรรม เกิดการเรียนรู้ และช่วยให้เด็กสนุกสนานเพลิดเพลินมากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องหาซื้อสื่อที่มีราคาแพงหรือยุ่งยากในการจัดหา ผู้เล่าสามารถใช้สิ่งของใกล้ตัวสำเร็จรูปหรือสื่อที่ผลิตขึ้นเองอย่างง่ายมาใช้ประกอบการเล่านิทานได้ การจัดหาและเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมนอกจากจะทำให้เด็กสนใจฟังนิทานและมีส่วนร่วมมากขึ้นแล้วยังกระตุ้นให้ผู้เล่าเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้มากขึ้น เกิดความอยากรู้และท้าทายว่าจะใช้วิธีการเล่านิทานรูปแบบนี้จะประสบผลสำเร็จ ความคิดดังกล่าวทำให้เกิดรูปแบบการเล่า

นิทานที่หลากหลายเป็นการสร้างสิ่งใหม่ๆเพื่อให้เด็กๆเกิดความพอใจและได้รับประโยชน์จากเนื้อหาในนิทานโดยไม่รู้ตัว การรู้จักเลือกใช้สื่อประกอบการเล่านิทานที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการเล่านิทาน

ความหมายของสื่อการเล่านิทานสำหรับเด็ก

สื่อ ตามความหมายในพจนานุกรม(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:1,200) หมายถึง ติดต่อให้ถึงกัน เช่น สื่อความหมาย

ลัดดา นิละมณี (2547: 248) ได้กล่าวถึงความหมายของสื่อการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ว่า หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ผู้เล่านำมาเป็นตัวกลางถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึก ความสนใจ ประสบการณ์ ทักษะคติ และค่านิยมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก มาใช้เล่านิทานเพื่อช่วยให้เด็กปรับตัวและเตรียมรับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุป ความหมายของสื่อการเล่านิทาน หมายถึง การพูด หรือบอกเล่าเรื่องราวที่เป็นนิทาน โดยผ่านตัวกลางเพื่อให้มีการเชื่อมโยงเรื่องราวที่ต้องการสื่อให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายของเนื้อเรื่องได้ดียิ่งขึ้นและเกิดความเพลิดเพลินสนุกสนานในการฟัง

ความสำคัญของสื่อการเล่านิทาน

สื่อการเล่านิทานมีความสำคัญทั้งกับผู้เล่าและผู้ฟัง ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตัวผู้เล่า

1.1 ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนสนุกสนานมากขึ้น ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการสอนมากขึ้นกว่าการสอนโดยใช้การเล่านิทานปากเปล่าหรือการเล่าประกอบหนังสือนิทาน

1.2 ช่วยกระตุ้นให้ผู้เล่าตื่นตัวและใฝ่หาวิธีการใช้สื่อใหม่ๆ เพื่อให้ผู้ฟังสนุกสนานและเปลี่ยนบรรยากาศในการฟังให้น่าสนใจมากขึ้น

2. ความสำคัญต่อผู้ฟัง

2.1 ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้แก่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เนื้อหาที่ซับซ้อนอย่างเข้าใจง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้นและสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

2.2 ช่วยเรียกร้องและกระตุ้นความสนใจของเด็ก ทำให้เกิดความสุขและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายการเรียน

2.3 ทำให้เด็กสามารถมีส่วนร่วมในการใช้สื่อดังกล่าวได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้เล่ากับเด็กๆหรือระหว่างเด็กกับเด็กเอง นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กๆกล้าแสดงออกและมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

2.4 ช่วยให้เกิดๆสนุกสนานเพลิดเพลิน และเกิดความคิดสร้างสรรค์ทั้งจากการฟังและการมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ

2.5 ช่วยให้เกิดปรับตัว และเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.6 ช่วยเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ เด็กๆสามารถมาเล่นสื่อต่างๆดังกล่าว และฝึกเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงได้ด้วยตนเอง

สื่อประกอบการเล่านิทานจากรายละเอียดดังกล่าว นับว่ามีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็กๆเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ การใช้สื่อยังทำให้ผู้เล่าเองได้พัฒนาตนเองในการเฝ้ามองหาสื่อใหม่ๆที่จะเป็นตัวเชื่อมให้เด็กๆเข้าใจ และเพิ่มบรรยากาศการเรียนรู้ให้สนุกสนานมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆที่ผลิตสื่อสำเร็จรูปวางจำหน่ายอย่างหลากหลาย สามารถเลือกหาซื้อได้ง่ายและสะดวกแต่มีราคาค่อนข้างแพง ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่จำเป็น เพราะถ้าผู้เล่านิทานรู้จักและเข้าใจหลักการจัดหาสื่อประกอบการเล่านิทานที่ถูกต้องก็สามารถผลิตสื่อดีๆขึ้นใช้เองได้เช่นเดียวกัน

ประเภทของสื่อประกอบการเล่านิทาน

ดวงเดือน แฉ่งสว่าง(2542:72-92) ได้สรุปเกี่ยวกับประเภทของสื่อประกอบการเรียนที่น่าสนใจไว้ 3 ประการ สรุปได้ ดังนี้

1. สื่อประเภทใกล้ตัว
 2. สื่อประเภทงานศิลปะ
 3. สื่อประเภทวรรณกรรม
- รายละเอียดของสื่อประเภทต่างๆ มีดังนี้

1. สื่อประเภทใกล้ตัว

สื่อประเภทใกล้ตัว หมายถึง สิ่งที่สามารถหยิบฉวยหรือยกตัวอย่างได้ใกล้ๆตัว แบ่งเป็น

1.1 สิ่งของใกล้ตัว ผู้เล่าอาจหยิบหยิบดินสอมาสมมติเป็น ชายพอมสูงคนหนึ่ง หยิบลูกบอลเป็นเพื่อนตัวอ้วน หยิบกล่องชอล์กมาสมมติเป็นบ้าน หยิบไม้บรรทัดวางเป็นทางเดิน ฯลฯ ซึ่งวิธีการสมมติแบบนี้เป็นสิ่งที่เด็กๆชอบและสามารถใช้จินตนาการเชื่อมโยงให้คล้อยตามได้ สื่อชนิดนี้จึงสอดคล้องกับธรรมชาติความสนใจของเด็ก

1.2 ตัวผู้เล่าและผู้ฟัง สื่อประเภทนี้ทำให้เด็กฟังอย่างมีสมาธิ และใส่อารมณ์ความรู้สึกลงไปนิทานได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความสนุกสนานโดยเฉพาะเมื่อนำนิทานไปใช้ประกอบกิจกรรมการเคลื่อนไหวและสร้างสรรค์ ผู้เล่าจึงควรเลือกนิทานที่มีตัวละครเคลื่อนไหวหลากหลายท่าทาง ลักษณะที่ใช้ตัวผู้ฟังเป็นสื่อประกอบการเล่านิทานนั้น สามารถให้เด็กทำกิจกรรมได้ ดังนี้

1.2.1 การเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ วัยเด็กเป็นวัยที่ชอบเคลื่อนไหวร่างกายอยู่เสมอในลักษณะท่าทางและลีลาที่แตกต่างกัน การเคลื่อนไหวของเด็กจะช่วยส่งผลต่อพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการกระตุ้นให้สมองทำงานอย่างเต็มที่ ส่งผลให้เลือดไหลเวียนได้ดี

1.2.2 การวาดภาพผู้เล่าและเด็กๆ ประกอบนิทาน สื่อประเภทนี้ทำได้โดย ผู้เล่าจะต้องนอนบนกระดานแผ่นใหญ่แล้วให้เด็กๆ ใช้ดินสอวาดรอบตัวผู้เล่า แล้วช่วยกันเติมหน้าลงรายละเอียด สมมติเป็นยักษ์จากนั้นให้เด็กๆ ลงนอนบนกระดาน แล้วให้เพื่อนช่วยกันใช้ดินสอวาดรอบตัว เติมรายละเอียด สมมติเป็นคนแคระ นำภาพทั้งสองติดข้างฝาหรือวางไว้กับพื้น แล้วช่วยกันผูกเรื่องแต่งเป็นนิทาน คุณครูช่วยเขียนเรื่องลงบนกระดานทั้งสองแผ่นด้วยอักษรตัวโต อ่านให้เด็กฟัง ตัวอักษรนี้จะช่วยกระตุ้นให้เด็กๆ สนใจตัวหนังสือตลอดจนการอ่านและการเขียนได้เป็นอย่างดี

2. สื่อประเภทงานศิลปะ

สื่อประเภทงานศิลปะนี้อาจเป็นไปได้ทั้งงานศิลปะง่ายๆ ที่ผู้เล่าหรือเด็กๆ ทำขึ้นเอง หรืองานศิลปะที่งดงามซึ่งต้องซื้อหา ในที่นี้จะยกตัวอย่างเฉพาะสื่อศิลปะที่สามารถทำขึ้นเองได้ง่ายๆ ดังนี้

2.1 การวาดภาพประกอบการเล่านิทาน การวาดภาพประกอบการเล่านิทานเป็นการวาดการ์ตูนโดยใช้รูปทรงง่ายๆ แล้วเพิ่มหน้าตาเข้าไปโดยเน้นอารมณ์พื้นฐาน คือ ดีใจ โกรธ เศร้า ตกใจ หรืออาจเป็นภาพหน้าสัตว์ต่างๆ เป็นต้น รูปที่วาดประกอบไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้เล่าอาจวาดแค่ใบหน้าที่พอทราบว่าเป็นคนหรือสัตว์เท่านั้น ก็สามารถกระตุ้นเร้าความสนใจของเด็กๆ ได้

2.2 การปั้นตุ๊กตาตัวละครด้วยแป้งโด การปั้นแป้งโดเป็นกิจกรรมที่เด็กๆ ชอบ การปั้นแป้งเป็นรูปต่างๆ โดยเฉพาะถ้าเป็นผลงานของเด็กๆ เองจะทำให้เด็กสนุกสนาน และเป็นการฟังนิทานที่มีความหมายสำหรับเขาอย่างยิ่ง นอกจากนี้ การปั้นแป้งโดยังช่วยฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กและส่งเสริมจินตนาการสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

2.3 ภาพประดิษฐ์จากเศษผ้า การประดิษฐ์ภาพจากเศษผ้า เป็นการนำเอาเศษวัสดุมาใช้เป็นส่วนประกอบซึ่งเมื่อทำเสร็จแล้วจะมีสีสันสดใสสวยงาม เด็กๆ จะได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากเศษผ้า ฝึกการรู้จักประหยัด ได้รู้จักการฝึกการสังเกตลดทอนและสีตันของผ้า ส่งเสริมการสร้างนิสัยที่รู้จักประยุกต์หาสิ่งอื่นมาทดแทน ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ภาพประดิษฐ์ด้วยเศษผ้านี้ถ้าผู้เล่าทำไว้หลายๆ ภาพโดยประดิษฐ์ภาพตามแนวเรื่องนิทาน แล้วนำมาเจาะรูที่ริมภาพร้อยด้วยห่วงทองเหลือง ก็จะได้หนังสือนิทานที่น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่งไว้ใช้เป็นที่กระตุ้นความสนใจและจินตนาการของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 หน้ากากกระดาษปะ การประดิษฐ์หน้ากากกระดาษปะ เป็นสื่อที่ใช้ประกอบการเล่นละครของเด็กๆ หลังจากที่ฟังนิทานจบลง หรือผู้เล่าอาจจะใช้สวมหน้าตนเองหรือหน้าเด็กๆ ไปพลางขณะที่เล่านิทาน จะช่วยสร้างความตื่นเต้นเร้าใจได้ดีมาก การใช้หน้ากากกระดาษปะ นอกจากจะใช้วิธีร้อย

ยางไว้ผูกติดกับศีรษะของเด็กแล้ว ยังอาจใช้วิธีเหลาไม้เล็กๆขนาดเท่าก้นนิ้วโป้งให้ยาวพอเหมาะที่เด็กๆใช้จับถือได้สะดวก เพื่อแสดงไปตามบทบาทของตัวละครที่ผู้เล่าเล่านิทานได้

2.5 หุ่นประเภทต่างๆ การประดิษฐ์หุ่นเป็นสื่อมีทั้งที่ประดิษฐ์ได้ง่ายๆ เช่น หุ่นนิ้วมือ หุ่นมือ หุ่นเงา หุ่นกระดาษตัด หุ่นถุง หรือหุ่นที่มีวิธีประดิษฐ์ที่ยุ่งยากซับซ้อน เช่น หุ่นสาย หุ่นกระบอก หรือหุ่นละครเล็ก ซึ่งเป็นสื่อการเล่านิทานที่ช่วยสร้างความเพลิดเพลิน เพราะตัวหุ่นเคลื่อนไหวได้ เด็กๆชอบเล่นแสดงการเจิดหุ่นด้วยตนเอง ผู้เล่าควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กๆคิดเรื่องเอง และใช้หุ่นเล่านิทานประกอบให้เพื่อนๆฟัง เด็กๆยังจะเพิ่มความสนใจและสนุกมากขึ้นถ้าเขาได้เป็นผู้ที่สามารถแสดงออกด้วยตนเอง

3. สื่อประเภทวรรณกรรม

สื่อประเภทวรรณกรรม หมายถึง สื่อที่เป็นทั้งหนังสือ เทปตลับ และวีดิทัศน์ หรือเป็นการเล่านิทานผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน ซึ่งก่อนที่จะให้เด็กๆได้ดูสื่อดังกล่าว ผู้เล่าจะต้องเลือกสรรสื่อให้มีความเหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก

ประเภทของสื่อต่างๆดังกล่าว มีให้เลือกใช้อย่างหลากหลาย การพิจารณาเลือกใช้สื่อประเภทใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ความถนัด โอกาส และบริบทอื่นๆของการใช้ในขณะนั้น ทั้งนี้ ควรได้พิจารณาอย่างรอบคอบและฝึกฝนการใช้เป็นอย่างดี

หลักการจัดหาสื่อประกอบการเล่านิทาน

การจัดหาสื่อประกอบการเล่านิทานมีหลักที่ควรคำนึงถึง 2 ประการ คือ หลักการเลือกจัดหาสื่อ และหลักการใช้สื่อ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการเลือกจัดหาสื่อ

การเลือกจัดหาสื่อมีหลักการที่ควรพิจารณามากมาย ลัดดา นีละมณี (2547: 251) กล่าวถึงหลักการเลือกจัดหาสื่อว่ามีสิ่งๆที่ควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ประหยัด ประโยชน์ และประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีหลักการอื่นๆที่ควรพิจารณาอีก ได้แก่ การสำรวจสื่อที่มีอยู่ในสถานศึกษา การไต่ถามการยืม และการซื้อ ซึ่งรายละเอียดของหลักการเลือกจัดหาสื่อดังกล่าว มีดังนี้

1.1 ประหยัด ได้แก่ การเข้าใจจัดหาและเลือกวัสดุราคาเขา ควรพิจารณาวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้ผลิตขึ้นเป็นสื่อเพื่อเล่าเรื่องและนิทานสำหรับเด็ก แต่อาจจำเป็นต้องซื้อวัสดุบางสิ่งบางอย่างมาช่วยในการผลิต ก็ควรเข้าใจเลือกซื้อวัสดุราคาเขาที่มีคุณภาพใช้ได้ทัดเทียมกัน นอกจากการประหยัดวัสดุควรพิจารณาวิธีผลิต เพื่อประหยัดทั้งแรงงานและเวลา เช่น เลือกภาพแมวหรือสุนัขที่มีรูปร่าง ท่าทาง และขนาดพอเหมาะได้ตามต้องการ หากตัดภาพออกจากหนังสือก็จะเป็นการทำลาย หรือใช้วิธีวาดภาพตามแบบ ระบายสี แล้วตัดภาพนั้นไปใช้ ต้องใช้แรงงานและเวลามากพอสมควร แต่ถ้าใช้วิธีลอกภาพได้แล้ว นำภาพไปตัดจากหนังสือพิมพ์ภาพสีที่ไม่ใช้แล้วเฉพาะส่วนที่มีสีตรงตามความต้องการ

ก็จะได้ภาพโดยไม่ต้องระบายสี เป็นวิธีประหยัดทั้งวัสดุ แรงงาน และเวลาได้ดีกว่า อาจใช้สีตกแต่งบ้างเล็กน้อย

1.2 ประโยชน์ เมื่อได้สื่อที่ต้องการดังกล่าวแล้ว นับได้ว่าสามารถใช้เป็นสื่อได้ ประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา และสามารถใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นที่สนใจเรื่อง อื่นๆ ได้อีกด้วย

1.3 ประสิทธิภาพ สื่อที่ใช้ต้องมีคุณภาพแข็งแรงทนทานและปลอดภัยสำหรับเด็ก สามารถช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการเล่นที่ตรงตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาของเรื่องที่สอน

1.4 การสำรวจสื่อที่มีอยู่ในสถานศึกษา ผู้เล่นควรสำรวจว่ามีสื่อใดบ้างที่เหมาะสม ตรงวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะสอน ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดแรงงาน เวลา และวัสดุ หรือนำวัสดุที่มีอยู่มากผลิตเป็นสื่อก็ได้

1.5 การเฝ้าถาม ผู้เล่นที่อาจถามเด็กในชั้นเรียนว่ามีวัสดุ อุปกรณ์ที่ผู้เฝ้าถามต้องการหรือไม่ เช่น ถ้าต้องการดอกชบาสีแดง ดอกอัญชันสีน้ำเงินมาใช้เรียนก็ถามเด็กๆที่บ้านใครมีบ้างให้นำมาโรงเรียนด้วย ซึ่งผู้เฝ้าถามควรเฝ้าถามผู้ปกครองอีกทางหนึ่งด้วยเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ทั้งนี้หากไม่มีสิ่งต่างๆ ดังกล่าว ผู้ปกครองอาจรับอาสาเป็นผู้จัดหาให้ก็ได้ นอกจากนี้ ยังสามารถถามเพื่อนครู คนงาน หรือภารโรงก็อาจช่วยจัดหาให้ได้

1.6 การยืม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ต้องการใช้บางประเภทหาได้ยากหรือมีราคาสูง อาจจำเป็นต้องใช้การยืมจากแหล่งอื่นๆ

1.7 การซื้อ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ต้องการใช้บางประเภทอาจจำเป็นต้องซื้อผู้เฝ้าถามควรสำรวจแหล่งที่จำหน่ายและสีบราคาเพื่อเลือกซื้อได้ตามวัตถุประสงค์และความเหมาะสม หากเป็นการเลือกซื้อสื่อที่ขายราคาถูกแต่ต้องซื้อเป็นจำนวนมากก็ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้เฝ้าถามว่าสมควรซื้อหรือไม่ เช่น กระดาษสี เศษกระดาษเส้น เศษผ้า เป็นต้น โดยซื้อจากโรงพิมพ์หรือโรงงานซึ่งมักจำหน่ายจำนวนมากให้ราคาถูก แต่ถ้าผู้เฝ้าถามไม่ต้องการใช้มากก็อาจใช้นุชยสัมพันธ์บอกกล่าวกับ โรงพิมพ์หรือโรงงานว่าจะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาแก่เด็กๆ ผู้เฝ้าถามจะได้มาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่วนสื่อที่มีราคาแพง อาจสะดวกสำหรับการหาซื้อในสถานศึกษาบางแห่ง แต่ไม่ได้หมายความว่า การเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยจะต้องใช้สื่อประเภทนี้ประเภทเดียวเพื่อใช้สอนแทนผู้เฝ้าถาม เด็กๆต้องการให้ผู้เฝ้าถามเป็นผู้เล่นโดยเห็นสื่อที่แปลกๆใหม่ๆมากกว่า ส่วนสื่อราคาแพงนั้นจะนำมาใช้เพียงบางโอกาสเท่านั้น

2. หลักการใช้สื่อ

หลักการใช้สื่อมีสิ่งๆที่ควรพิจารณาอยู่ 5 ประการ คือ

2.1 เตรียมตัวผู้เฝ้าถาม ผู้เฝ้าถามต้องมีความพร้อมและมีการวางแผนในการใช้สื่ออย่างถูกวิธี คล่องแคล่ว และถูกขั้นตอน จึงควรฝึกและทดลองใช้สื่อก่อนใช้จริงจนแน่ใจก่อนทุกครั้ง

2.2 เตรียมจัดสภาพแวดล้อม ผู้เล่าต้องเตรียมจัดสภาพแวดล้อมให้พร้อม เช่น จะต้องใช้อุปกรณ์ใดช่วยเสริมเพิ่มเติมหรือไม่ จะวางอุปกรณ์ไว้ที่ใด ต้องใช้โต๊ะเก้าอี้กี่ตัว ภายในห้องสว่างหรือมืดเกินไปหรือไม่ มีบรรยากาศที่สงบหรือเสียงดังรบกวน เป็นต้น

2.3 เตรียมพร้อมผู้เรียน ผู้เรียนควรมีสมาธิในการฟังและไม่รบกวนผู้อื่น ให้เด็ก ๆ ร่วมเสนอความคิดเห็นในการเป็นผู้ฟังที่ดีร่วมกัน

2.4 การใช้สื่อ ผู้เล่าต้องใช้สื่อให้ถูกต้องเหมาะสมกับการวางแผนไว้ เพื่อให้การดำเนินการเล่านิทานเป็นไปอย่างราบรื่น

2.5 การติดตามผล ผู้เล่าต้องมีการติดตามผลในการเล่านิทาน เพื่อสรุปว่ามีข้อดี และข้อบกพร่องที่ต้องนำมาแก้ไขในด้านใดบ้าง

ไฮนิค และคณะ (Heinich and others, 1999 อ้างถึงใน <http://www.st.ac.th/av/meaninstruction.html>, 2547) กล่าวถึง การวางแผนการใช้สื่อการสอนว่า ผู้สอนควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้การใช้สื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ การวางแผนดังกล่าวสามารถเขียนเป็นรูปแบบจำลองที่เรียกว่า The ASSURE Model ซึ่งเขียนในรูปแบบตารางไว้ ดังนี้

ตาราง แสดงการวางแผนการใช้สื่อการสอนของไฮนิค และคณะ

การวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน	A	alyze Learner Characteristics
การกำหนดวัตถุประสงค์	S	tate Objectives
การเลือก ดัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่	S	elect , Modify or Design Materials
การใช้สื่อ	U	tilize Materials
การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน	R	equire Learner Response
การประเมินการใช้สื่อ	E	valuation

ที่มา: Heinich and others, 1999 อ้างถึงใน <http://www.st.ac.th/av/meaninstruction.html>, 2547.

ขั้นตอนการวางแผนการใช้สื่อการสอนของไฮนิค และคณะ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน “Analyze Learner Characteristics”

การวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน มีจุดประสงค์เพื่อ เลือกสื่อให้สัมพันธ์กับลักษณะของผู้เรียน เช่น

1.1 ลักษณะทั่วไป พิจารณาถึง อายุ ระดับความรู้ ตั้งคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของผู้เรียนแต่ละคน

1.2 ลักษณะเฉพาะ พิจารณาถึง ทักษะที่มีอยู่ก่อน ทักษะเป้าหมาย ทักษะในการเรียน และทัศนคติ

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ “State Objectives”

การกำหนดวัตถุประสงค์ มีจุดประสงค์เพื่อ

2.1 สะดวกในการเลือกสื่อและการเลือกใช้วิธีการที่ถูกต้อง ตลอดจนการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนและสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้

2.2 ประเมินผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง

2.3 ช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงผลการเรียนรู้เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้ว

3. การเลือก ดัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ “Select Modify or Design Materials”

การเลือกดัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาจากสื่อที่มีอยู่แล้วดัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้ว และออกแบบสื่อใหม่

4. การใช้สื่อ “Utilize Materials”

การใช้สื่อ ควรพิจารณาถึง

4.1 เตรียมตัวอ่านเนื้อหาในสื่อก่อน

4.2 จัดเตรียมสถานที่ให้พร้อม

4.3 เตรียมตัวผู้เรียนให้พร้อม

4.4 ควบคุมชั้นเรียนให้พร้อม

5. การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน “Require Learner Response”

การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน มีลักษณะดังนี้

5.1 การตอบสนองโดยเปิดเผย โดยการพูดหรือเขียน

5.2 การตอบสนองภายในตัวผู้เรียน โดยการท่องจำหรือคิดในใจ

เมื่อมีการตอบสนองแล้วผู้สอนควรให้การเสริมแรงทันทีเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องหรือไม่

6. การประเมิน Evaluation

การประเมิน มีลักษณะดังนี้

6.1 การประเมินการสอน ซึ่งสามารถกระทำได้ทั้งในระยะก่อน ระหว่างและหลังการสอน

6.2 การประเมินความสำเร็จของผู้เรียนซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเกณฑ์ที่ตั้งไว้

6.3 การประเมินสื่อและวิธีการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปรายและวิจารณ์การใช้สื่อและเทคนิคการสอนว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

หลักการจัดหาและใช้สื่อประกอบการเล่านิทานดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เล่านิทานเข้าใจ เตรียมตัววางแผน และดำเนินการเล่านิทานได้อย่างน่าสนใจ และประสบความสำเร็จใน การเล่านิทาน

หลักการผลิตสื่อประกอบการเล่านิทาน

การผลิตสื่อประกอบการนิทานเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพราะบางครั้งผู้เล่าไม่สามารถหาสื่อที่มีอยู่มาใช้ประกอบการเล่านิทานได้ตรงตามเนื้อเรื่องที่จะเล่า ลัดดา นิลละมณี(2547: 263-264) กล่าวไว้ว่า การเลือกใช้สื่อใดๆก็ตามผู้เล่าจะต้องมีการวางแผนและเตรียมการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องที่จะเล่า

การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องที่จะเล่า มีตัวอย่างดังนี้

1.1 การเล่าเรื่องสวนสัตว์ การเล่าเรื่องสวนสัตว์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กรู้สถานที่รวบรวมสัตว์นานาชนิด ปลูกฝังความเมตตา กรุณาต่อสัตว์ และให้ความเพลิดเพลิน

1.2 การเล่านิทานเรื่องกระต่ายแข่งกับเต่า การเล่านิทานเรื่องกระต่ายแข่งกับเต่ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กมีความพยายาม มีความอดทนเพื่อจะได้ประสบความสำเร็จ การอวดดีและประมาทจะนำไปสู่ความพ่ายแพ้

2. การพิจารณาเลือกประเภทสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหาของเรื่องที่จะเล่า

การพิจารณาเลือกประเภทสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหาของเรื่องที่จะเล่า มีตัวอย่างดังนี้

2.1 การเล่าเรื่องสวนสัตว์ การเล่าเรื่องสวนสัตว์อาจใช้กระเบื้องทรายจัดสถานการณ์จำลองให้เป็นสวนสัตว์ เด็กจะเห็นบริเวณสวนสัตว์ได้โดยรอบทั้งสี่ด้าน

2.2 การเล่านิทานเรื่องกระต่ายแข่งกับเต่า การเล่านิทานเรื่องกระต่ายแข่งกับเต่าอาจใช้แผ่นป้ายแม่เหล็กตะแกรง เมื่อเลื่อนแม่เหล็กจะช่วยให้อาณาเขตที่เคลื่อนที่คล้ายจริง

3. การพิจารณาเลือกและเตรียมวัสดุ

การพิจารณาเลือกและเตรียมวัสดุควรคำนึงถึงวัสดุที่หาง่าย ราคาเบา เช่น

3.1 การเล่าเรื่องสวนสัตว์บนกระเบื้องทราย การเล่าเรื่องบนกระเบื้องทรายอาจใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ ภาพสีที่ไม่ใช่แล้วผลิตเป็นหุ่นจำลองด้วยวิธีขยำกระดาษให้เป็นสัตว์ต่างๆในสวนสัตว์ ประกอบด้วยกิ่งไม้ ใบหญ้า และอาหารสัตว์ และใช้ไม้ไอศกรีมทำเป็นคอกสัตว์ และใช้ตะแกรงลวดทำกรงสัตว์

3.2 การเล่านิทานเรื่องกระต่ายแข่งกับเต่า การเล่านิทานเรื่องกระต่ายแข่งกับเต่าอาจใช้วิธีตัดกระดาษ พับกระดาษสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือกระดาษวงกลมให้เป็นภาพหรือหุ่นจำลองตัวกระต่าย เต่า สุนัขจิ้งจอกประเภทใดประเภทหนึ่ง โดยใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ ภาพสีที่ไม่ใช่แล้วโดยเลือกตัดเฉพาะตรงสี่ที่คล้ายจริง

4. การดำเนินการผลิต

การดำเนินการผลิตต้องทำตามขั้นตอนที่ศึกษาจากตัวแบบหรือเอกสารสิ่งพิมพ์ที่มีการอธิบายขั้นตอนไว้ หรืออาจคิดสร้างสรรค์งานใหม่ด้วยตนเอง

5. การทดสอบสื่อที่ผลิต

การทดสอบสื่อที่ผลิตเป็นสิ่งจำเป็น ต้องทดสอบด้วยการทดลองใช้พร้อมทั้งทักษะในการใช้สื่อเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของเด็ก

ขั้นตอนต่างๆ ในการผลิตสื่อดังกล่าวหากผู้เล่าได้ปฏิบัติตามจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการใช้สื่อในการเล่านิทานมากขึ้น

การผลิตสื่อประกอบการเล่านิทาน

สื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทานสามารถใช้วัสดุต่างๆ ได้อย่างหลากหลายตามความถนัด การฝึกฝน ความสะดวก หรือเหตุผลอื่นๆ ที่ผู้เล่าเห็นว่าสมควรและเหมาะสมในเวลานั้น ซึ่งวัสดุที่ใช้ในการผลิตที่นิยมใช้ได้แก่ กระดาษ ผ้า กระดาษทราย เทปเสียง ไม้หนีบ ลวดกำมะหยี่ ฯลฯ ซึ่งมีตัวอย่างรายละเอียดของสิ่งประดิษฐ์ที่ใช้ประกอบการเล่านิทาน ดังนี้

1. สื่อประกอบการเล่านิทานจากกระดาษ

กระดาษสามารถนำมาประดิษฐ์ปรับเปลี่ยนเป็นสื่อต่างๆ ได้หลากหลายมากที่สุด ตัวอย่างการใช้กระดาษมาประดิษฐ์เป็นสื่อ เช่น

1.1 การวาดภาพระบายสีลงในกระดาษ ผู้เล่าที่มีความสามารถในการวาดภาพสามารถวาดภาพที่ต้องการลงในกระดาษที่เตรียมไว้และตกแต่งให้สวยงามได้ด้วยตนเอง

1.2 การเลือกตัดภาพจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ผู้เล่าที่ไม่ถนัดในการวาด สามารถใช้รูปจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งในปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น วารสาร โปสเตอร์ภาพกระดาษห่อของขวัญ การ์ดส.ค.ส. มีการผลิตที่ให้ภาพสีสันสวยงาม ผู้เล่าจึงไม่จำเป็นต้องวาดรูปเองแต่สามารถเลือกตัดรูปภาพที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและนำมาตกแต่งให้สวยงามเพื่อใช้เป็นสื่อในการเล่านิทานได้เช่นเดียวกัน

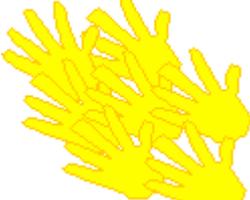
1.3 การลอกภาพตามแบบ วิธีการลอกภาพตามแบบนี้ใช้ในกรณีที่ผู้เล่าไม่สามารถทำในข้อ 1.1 และ 1.2 ได้ คือ ทั้งไม่ถนัดในการวาดและไม่สามารถตัดภาพจากสื่อที่ต้องการได้เพราะจะทำให้สื่อเล่มนั้นไม่สวยงามหรืออยากได้ภาพในหนังสือแต่ไม่อยากทำลายหนังสือ จึงใช้วิธีการลอกภาพโดยใช้กระดาษลอกลายทาบลงบนรูปที่ต้องการและวาดตามรอย จากนั้นจึงใช้ดินสอวาดทับและระบายสีหรือตกแต่งให้สวยงาม

1.4 การพับและตัดกระดาษ การพับและตัดกระดาษเพื่อประดิษฐ์เป็นสื่อมีการใช้กันอย่างแพร่หลาย และเกิดรูปแบบต่างๆที่สวยงามน่าสนใจ ตัวอย่างเช่น

1.4.1 การพับและตัดจากกระดาษสีเหลืองจัตุรัส การพับกระดาษสีเหลืองจัตุรัสเป็นรูปต่างๆมีวิธีพับหลายรูปแบบที่เป็นที่รู้จักกันดี เช่น การพับแบบโอริกามิ (Origami) ซึ่งคำว่า "Origami" มาจากภาษาญี่ปุ่น เป็นคำผสมจากคำว่า "Ori" แปลว่า "พับ" และคำว่า "Kami" แปลว่า "กระดาษ" เมื่อผสมกันแล้วเสียงเปลี่ยนเป็น "Origami" (<http://www.jat-languagecafe.com>, 2004) การพับลักษณะนี้เป็นการใช้แผ่นกระดาษพับเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ดอกไม้หรือสิ่งอื่นๆ มีประวัติเล่าว่าในศตวรรษที่ 12 ชาวญี่ปุ่นนิยมนำกระดาษมาใช้อย่างหลากหลาย เช่น พับเป็นกระดาษห่อของขวัญในช่วงเทศกาลสำคัญ ใช้ห่อเก็บของใช้ในครัวเรือน และใช้ห่อช่อดอกไม้เป็นของขวัญ ซึ่งดอกไม้แต่ละชนิดก็จะมีวิธีการห่อที่พิเศษแตกต่างกันออกไป ในสมัยเมจิได้พัฒนาการพับกระดาษเป็นงานอดิเรกของเด็กๆ และเป็นที่ชื่นชอบของคนจำนวนมากซึ่งในปัจจุบันการพับรูปนกกระดาษและผูกติดกันด้วยด้ายยาวถือว่าเป็นการขอพรให้โชคดีและหายจากเจ็บป่วย

1.4.2 การพับและตัดจากกระดาษวงกลม วิธีนี้สามารถประดิษฐ์เป็นสื่อได้หลายรูปแบบเช่นเดียวกัน กระดาษที่ใช้อาจวาดและตัดเองหรือใช้งานกระดาษที่มีขายอยู่ทั่วไปก็ได้ ตัวอย่างการพับและตัดจากกระดาษวงกลมง่ายๆ เช่น การประดิษฐ์เป็น พระอาทิตย์ (<http://www.enchantedlearning.com>, 2004) ซึ่งมีอุปกรณ์ที่ต้องใช้ คือ กระดาษรูปกลมหรืองานกระดาษกรรไกร ปากกาสีเหลือง กาว สีโปสเตอร์สีเหลือง กระดาษโปสเตอร์สีเหลือง สีเทียนหรือสีชอล์กสีเหลือง ตาตุ๊กตาที่เคลื่อนไหวได้

วิธีทำ

	<p>ระบายสีกระดาษให้เป็นสีเหลือง</p>
	<p>วางทาบมือเด็กลงบนกระดาษโปสเตอร์ และใช้ดินสอวาดเป็นโครงร่างทั้งหมด 7 ครั้ง</p>
	<p>ตัดกระดาษโปสเตอร์ตามรอยนำกระดาษรูปมือที่ได้มาติดด้วยกาวให้รอบขอบของกระดาษวงกลม</p>

ภาพ แสดงวิธีตัดกระดาษรูปกลมประกอบการเล่านิทาน

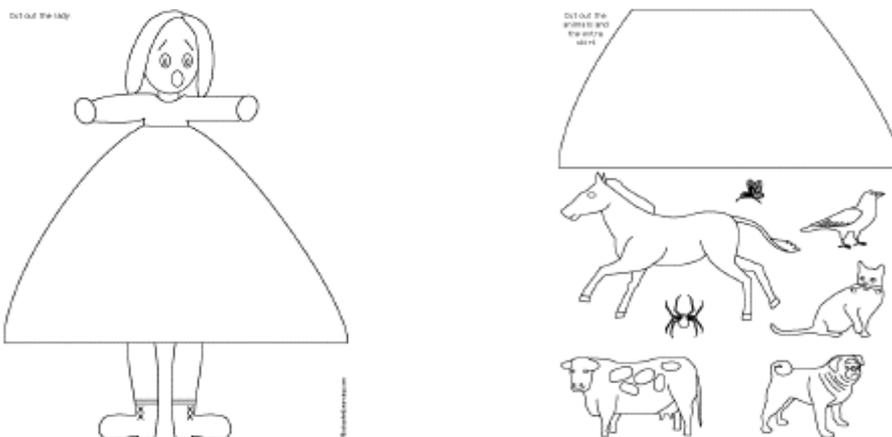
ที่มา: Paper Plate Sun, 2004.

1.4.3 การตัดกระดาษเป็นรูปทรงอื่นๆ สามารถผลิตได้ง่ายๆตามความเหมาะสมของเนื้อหาในนิทานแต่ต้องมีการตกแต่งด้วยสีสันเพิ่มเติม ตัวอย่างสื่อประเภทนี้ ได้แก่

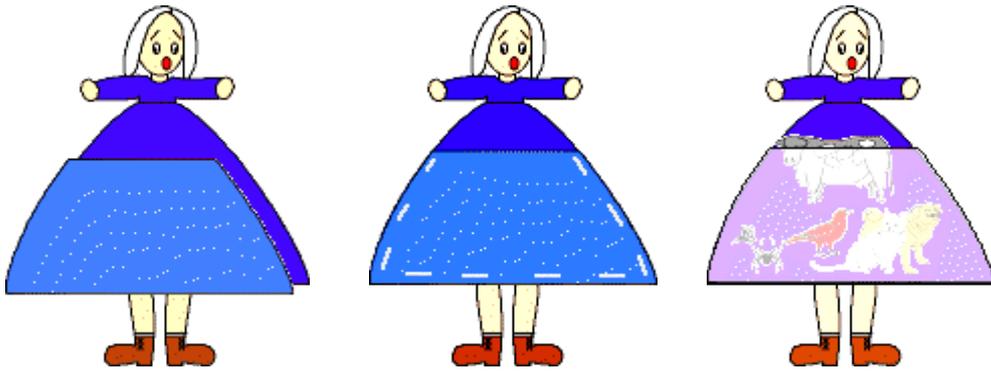
1.4.3.1 การตัดกระดาษประกอบการเล่านิทานเรื่อง คุณยายกับแมลง (The Old Lady and the Fly) ซึ่งมีเนื้อหาล้ายๆกับเรื่อง กระตู่กกระดิกกระต้อกกระแต้ก

อุปกรณ์ที่ใช้ กระดาษ กรรไกร สีเทียน ปากกาเมจิก กาว พลาสติกใส ด้าย-เข็ม หรือที่เย็บกระดาษ

วิธีทำ

1. ตัดกระดาษตามแบบ และตกแต่งระบายสีให้สวยงาม
2. แบบกระโปรงอีก 1 ชิ้นควรใช้พลาสติกใสหรือวัสดุที่ใกล้เคียง

3. นำกระโปรงอีกชิ้นมาติดกับกระโปรงตัวในและนำสัตว์ที่มีอยู่ตามเนื้อเรื่องใส่ไปในช่องว่างของกระโปรงระหว่างที่เล่นิทาน

ภาพ แสดงวิธีตัดกระดาษประกอบการเล่นิทาน

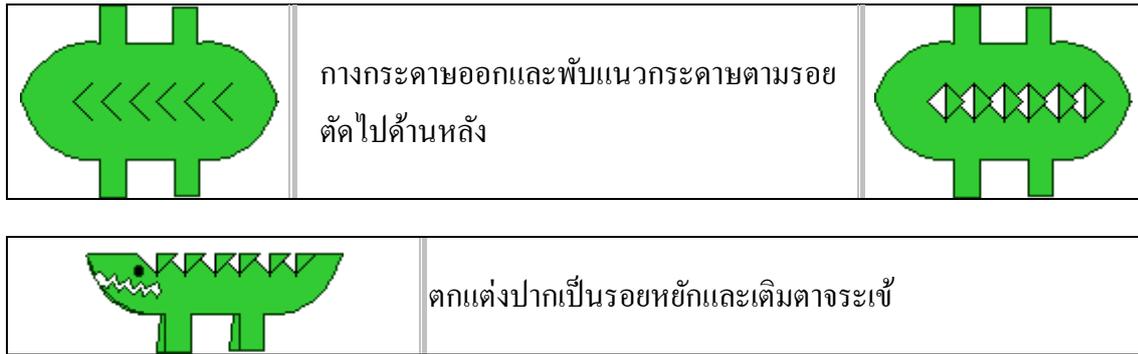
ที่มา: The Old Lady and the Fly Story Craft, 2004.

1.4.3.2 การตัดกระดาษประกอบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ เช่น จระเข้ แมว ช้าง สิงโต ฯลฯ ตัวอย่างมี ดังนี้

1) รูปจระเข้

อุปกรณ์ กระดาษสีเขียว กรรไกร ดินสอ และสี
วิธีทำ

ภาพ แสดงวิธีตัดกระดาษประกอบการเล่นิทาน

ที่มา: Alligator's Crafts on Card, 2004.

2) รูปแมว

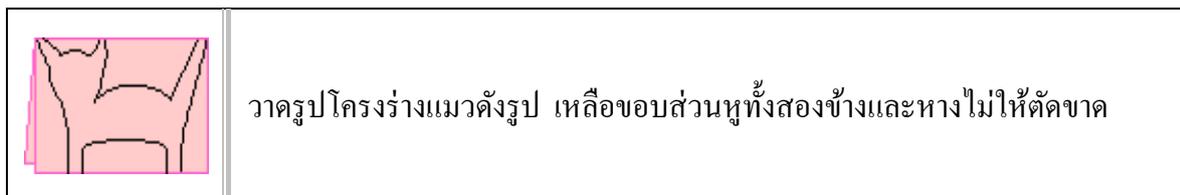
อุปกรณ์ กระดาษสี กรรไกร ปากกาเมจิก ดินสอ และตาตุ๊กตาที่

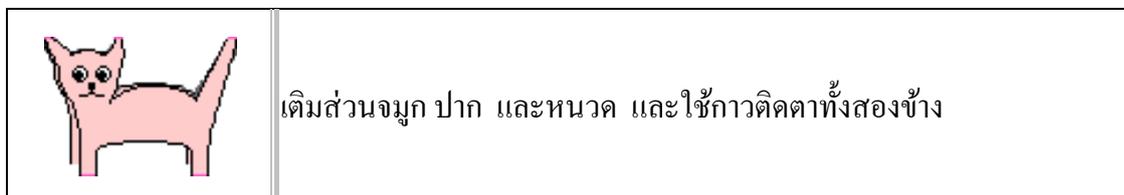
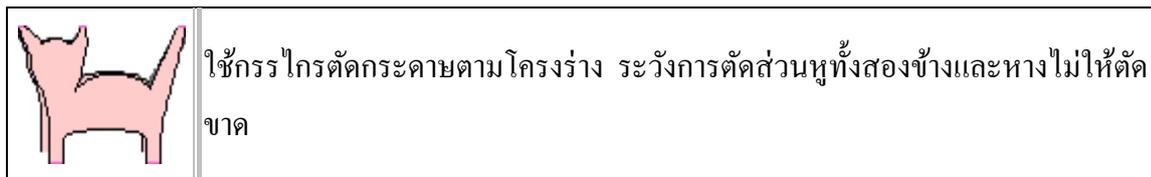
เคลื่อนไหวได้

วิธีทำ

พับครึ่งกระดาษสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ภาพ แสดงวิธีตัดกระดาษประกอบการเล่นิทาน

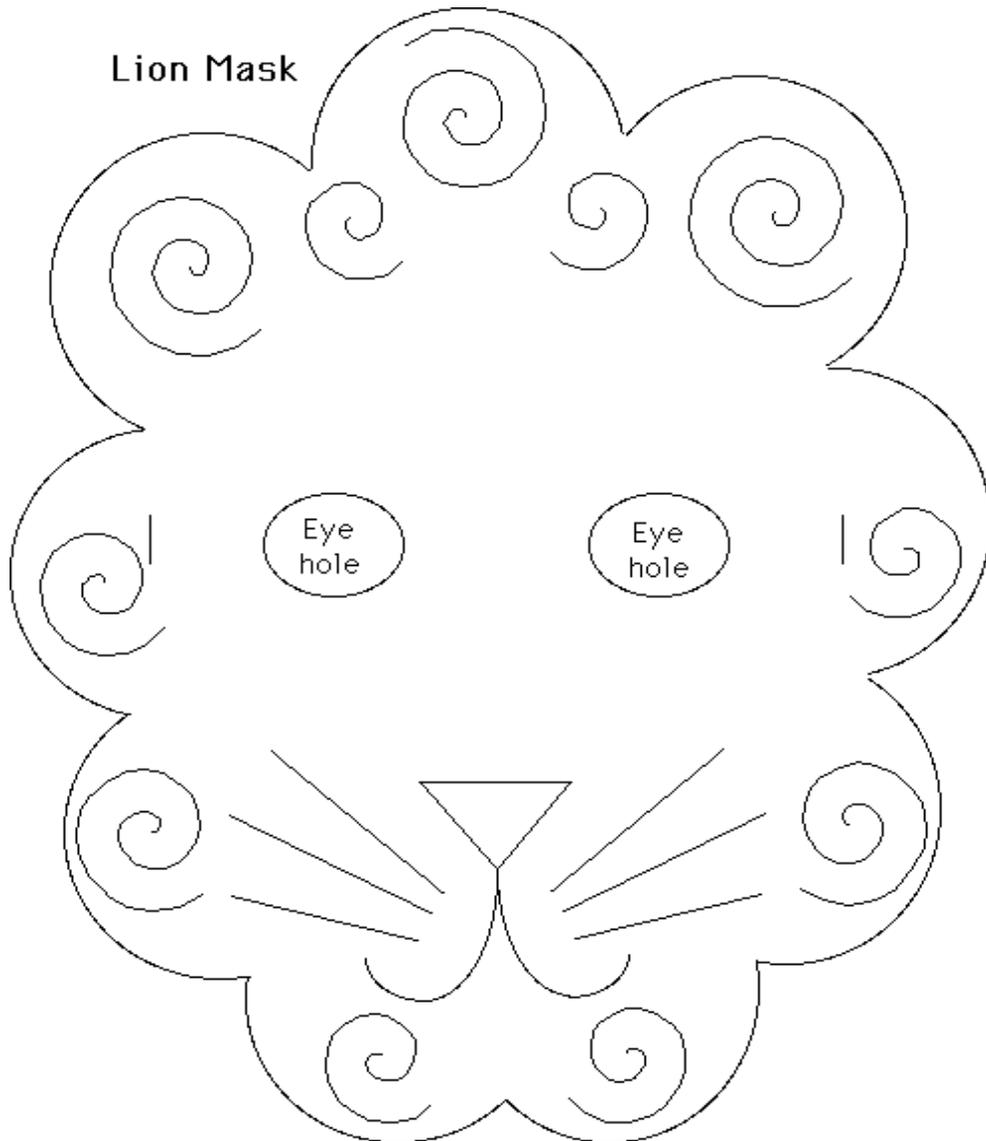
ที่มา : Cat's Crafts on Card, 2004.

1.4.3.3 การตัดกระดาษเป็นรูปหน้ากาก หน้ากากเป็นสื่อที่เด็กๆสนใจ เพราะเขาสามารถจินตนาการเป็นอะไรได้ทุกอย่างตามตัวละครที่เป็นรูปหน้ากานั้นๆ การทำหน้ากากสามารถทำได้หลายรูปแบบแต่ส่วนใหญ่มักทำเป็นรูปสัตว์ ตัวอย่าง การทำหน้ากากรูปสิงโต

อุปกรณ์ กระดาษสี กรรไกร ปากกาเมจิก สีเทียนหรือสีชอล์ก และยางยืด(elastic)

วิธีทำ

Lion Mask

Mask Template - ©1998 EnchantedLearning.com

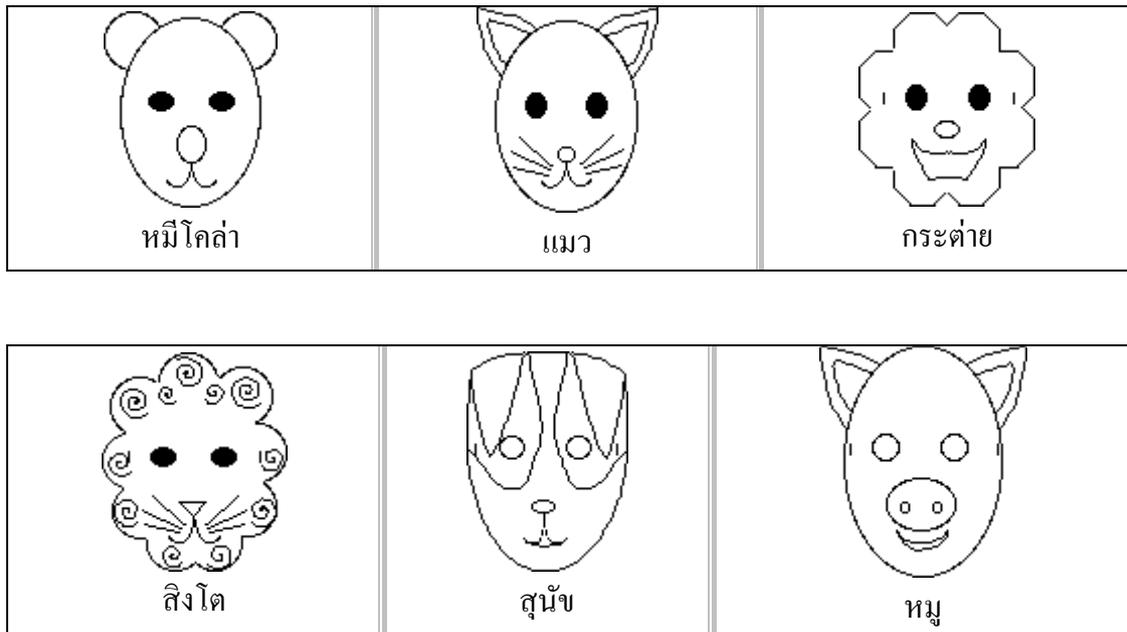
หน้ากากสิงโตขนาดเท่าสื่อจริง

ระบายสีหน้ากาก อาจใช้สีที่ตรงกับความเป็นจริงหรือสร้างสรรค์ได้
 ตกลงแป้งจุ่ม ปากและเติมหนวด จากนั้นใช้กรรไกรตัดตามรอย และ
 เจาะตาทั้งสองข้าง

ตัวอย่างรูปแบบหน้ากากสัตว์อื่นๆ

ภาพ แสดงวิธีตัดกระดาษเป็นรูปหน้ากาก

ที่มา: Mask, 2004.

1.4.4 การผลิตตุ๊กตาจากถุงกระดาษ ถุงกระดาษที่ไม่ใช้แล้วสามารถนำมาตัดแปลงเป็นตุ๊กตารูปแบบต่างๆได้ โดยถุงกระดาษที่นำมาใช้ควรเป็นถุงที่มีก้นกว้างสามารถกางออกได้ สื่อประเภทนี้ใช้ประกอบการเล่นนิทานได้อย่างน่าสนใจเช่นเดียวกับสื่ออื่นๆ ตัวอย่าง การทำตุ๊กตาจากถุงกระดาษรูปสัตว์ต่างๆ (<http://www.enchantedlearning.com>, 2004) ตัวอย่าง ตุ๊กตาจากถุงกระดาษ มีรายละเอียด ดังนี้

อุปกรณ์ ถุงกระดาษก้นกว้าง กระดาษสีต่างๆ กรรไกร ปากกาเมจิก สีเทียนหรือ
สีชอล์ก และกาว

วิธีทำ

ตัวอย่างการทำถุงตุ๊กตาคบ

การทำถุงตุ๊กตาสัตว์ต่างๆ

ภาพ แสดงวิธีผลิตตุ๊กตาจากถุงกระดาษ

ที่มา: Paper Bag Puppets, 2004.

สื่อประกอบการเล่านิทานจากกระดาษดังกล่าว นอกจากผู้เล่าจะใช้ประโยชน์ในการเล่าแล้ว อาจเลือกแบบบางชนิดที่ไม่ยากเกินไปให้เด็กได้ลองประดิษฐ์เองบ้าง ซึ่งการได้มีส่วนร่วมในงานประดิษฐ์ดังกล่าว เด็กจะชื่นชอบและกระตือรือร้นในการทำเป็นอย่างมาก

2. สื่อประกอบการเล่านิทานแบบแผ่นป้ายม้วนได้

ลัดดา นิละมณี (2547: 216–218, 273-274, 314) ได้กล่าวถึงสื่อประเภทนี้ว่าเป็นสื่อที่ได้จากการใช้วัสดุกระดาษชอล์กแบบม้วนได้ ซึ่งเป็นวัสดุราคาถูก ทำขึ้นใช้เองได้ง่าย มีน้ำหนักเบา

สามารถถือติดตัวไปได้ เหมาะสำหรับนำติดตัวไปนอกสถานที่ซึ่งเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนทำให้การเรียนรู้น่าสนใจมากขึ้น ได้เสนอแนะวิธีทำกระดานชอล์กแบบม้วนได้ ดังนี้

วัสดุที่ใช้ ผ้าด้ายดิบ หรือผ้าใบ แป้งเปียก แทนผืนกเปียกกระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่ สีทากระดานชอล์ก ท่อนไม้กลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 นิ้ว ค้อน ตะปู และเชือก

วิธีทำ

1. นำผ้าที่เตรียมไว้ชุบน้ำให้เปียก แล้วตรึงบนแทนผืนกเปียก
2. ทาแป้งเปียกบนผ้าให้ทั่วและหนาพอควร ขึ้นนี้ถ้าวางตาข่ายเหล็กเส้นเล็กๆตาห่างๆลงไปก่อนที่จะผืนกกระดาษวาดเขียนลง จะทำให้กระดานที่ได้ใช้กับแม่เหล็กได้ด้วย
3. ผืนกกระดาษวาดเขียนบนผ้า ปล่อยให้แห้งแล้วจึงใช้สีทากระดานชอล์กทาสีทับ 2-3 ครั้ง ช่วยให้ได้กระดานที่หนาและทนทาน แกะกระดานชอล์กที่แห้งดีแล้วออกจากแทนผืนกเปียก ตัดแต่งริมผ้าให้เรียบร้อย แล้วเย็บหูสำหรับสอดไม้ที่ริมบนและล่าง
5. ใช้เชือกมัดโยงปลายท่อนไม้สองข้างสำหรับเป็นที่แขวนกระดาน

3. สื่อประกอบการเล่านิทานที่ใช้กระบะทราย

สื่อประเภทนี้ใช้เพื่อสร้างสถานการณ์จำลอง กระบะทรายนี้อาจผลิตด้วยไม้ สังกะสี หรือผ้าพลาสติก ขนาดของกระบะไม้จำกัดตายตัว ที่ใช้กันอยู่มีขนาดประมาณ 80 x 120 x 70 เซนติเมตร การนำกระบะทรายมาใช้ในห้องเรียนเพื่อเล่านิทาน ควรวางกระบะทรายบนโต๊ะที่มีขนาดความสูงพอดีกับสายตาของเด็กเพื่อให้เด็กมองเห็นได้ถนัด ที่วางควรมีสื่อทั้งสี่ขาเพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้าย

สรุป

การใช้สื่อประกอบการเล่านิทาน มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เล่านิทานในระดับปฐมวัยในการช่วยจูงใจให้เด็กๆสนใจฟังนิทานมากขึ้น ช่วยอธิบายสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้นและสามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น สามารถย่อสิ่งที่ใหญ่เกินไปให้เล็กลงได้ และขยายสิ่งที่เล็กเกินไปให้ใหญ่ขึ้นได้ ผู้เล่าจึงควรเลือกหาและใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการต่างๆเพื่อใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กโดยพิจารณาถึงวัย อายุ และความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ อีกสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ การยึดหลักการใช้สื่อ 3 ประการ คือ ประหยัด ประโยชน์ และประสิทธิภาพ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสื่อที่มีราคาแพง เพราะราคาของสื่อไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กๆสนใจมากไปกว่าวิธีการใช้สื่อนั้นๆอย่างเหมาะสมกับเวลาและโอกาส การแสวงหา การเตรียมการ และการศึกษาวิธีการใช้สื่อที่ดีจะช่วยให้ผู้เล่าประสบความสำเร็จในการสอน และช่วยพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองได้มากขึ้นไปพร้อมกับเด็ก

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2535). **เส้นทางการรู้หนังสือ**. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. (2546). **กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สภา
ลาดพร้าว.
- การ์ธ วิลเลียมส์. (2547). **กระดาษแต่งงาน**. กรุงเทพมหานคร: แพรวเพื่อนเด็ก.
- กุลวรา ชูพงษ์ไพโรจน์. (2545). **หนังสือทำมือ ทำได้ ง่ายจัง**. กรุงเทพมหานคร: คิดคม.
- เกริก ชุ่นพันธ์. (2543). **การออกแบบและเขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก**. กรุงเทพมหานคร :
สุวีรียสาส์น.
- . (2543). **การเล่านิทาน (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพมหานคร: สุวีรียสาส์น.
- คิดส์สแควร์. (2548). **หนังสือนุ่มนิ่มสองภาษา**. กรุงเทพมหานคร: คิดส์สแควร์.
- จ้อย นันทิวชิรินทร์, ม.ล.. (2526). **การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ห้องสมุด**. พิษณุโลก :
วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2542). **นิทานกำพร้าว: ภาพสะท้อนชีวิตผู้ด้อยโอกาสและชาติพันธุ์สัมพันธ์
ในเขตอุทยานยนต์ตอนกลาง**. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จิตตินันท์ เฉชะคุปต์. (2537). **พัฒนาการและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย ใน ประมวล
สาระชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 5**. กรุงเทพมหานคร:
สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จินตนา ไบกาชุย. (2534). **การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก**. กรุงเทพมหานคร : สุวีรียสาส์น.
- จิระประภา บุญยนิษฐ์ ลออ ชุตติกร และศิริสมบัติ เทพกาญจนา. (2544). **ภาษาพาสนุก (พิมพ์ครั้งที่
ที่ 3)**. กรุงเทพมหานคร: วี อินเตอร์.
- จรี วิสุทธากร. (2532). **นิทานและหุ่นสำหรับเด็กปฐมวัย**. กาญจนบุรี: สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.
- จุไรพร ผาทอง. (2539). **นิทานพื้นบ้านกับความเข้าใจท้องถิ่น**. แพร์: ศูนย์ชุมชนปัทมภั.
- ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน. (2547). **จิตวิทยาการอ่าน**. กรุงเทพมหานคร: ชารอักษร.
- ชิงโอะ วาทานาเบะ. (2545). **น้องหมีสวรรค์ครับ**. กรุงเทพมหานคร: แพรวเพื่อนเด็ก.
- ชีวัน วิสาสะ. (2543). **ต้นไม้ในสวน**. กรุงเทพมหานคร : แพรวเพื่อนเด็ก.
- ชุตินา สัจจามันท์. (2529). **หนังสือเพื่อลูก**. กรุงเทพมหานคร: สุวีรียสาส์น.
- เชือก...หรรษา**. (2546). กรุงเทพมหานคร: แฮปปี้คิดส์.
- ดวงเดือน แจ่มสว่าง. (2542). **นิทานสำหรับเด็กปฐมวัย**. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ณัฐรับขวัญ. (2548). [Online]. <http://www.hometophit.com> . [2548, ตุลาคม 3].

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เทพศิริ สุขโสภา. (2552). **ของเล่นเดินทาง**(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเด็ก.
- เที้ยวชายหาด. (2545). กรุงเทพมหานคร : แสบปีคิดส์.
- ไทสร่างสรรค์, มูลนิธิ. (2546). **นิทานเพื่อน้อง**. [Online]. <http://www.taiwisdom.org/thai-alecomefrom.php>. [2548, สิงหาคม 17].
- บวร งามศิริอุดม. (2546). **ความสำคัญของนิทาน**. [Online]. Available: <http://www.pakvanfranchise.com/IQEQ.htm>. [2547, ตุลาคม 13].
- บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา, สถาบันราชภัฏ. (2546). **สื่อการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา.
- บุปผา สมมะโน. (2534). **นิทานและหุ่นสำหรับเด็ก**. ลำปาง: สถาบันราชภัฏลำปาง.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2545). **นิทานพื้นบ้านศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดา ปัญญาจันทร์. (2545). **พระจันทร์อยากมีเพื่อน**. กรุงเทพมหานคร : แพรวเพื่อนเด็ก.
- ปรีดา ปัญญาจันทร์ และชีวัน วิสาสะ. (2537). **คู่มือเล่านิทาน เล่านิทานอย่างไรให้สนุก**. กรุงเทพมหานคร: แพรวเพื่อนเด็ก.
- ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์. (2547). **ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ไปซูปเปอร์มาร์เก็ตกันเถอะ. (2547). กรุงเทพมหานคร : แสบปีคิดส์.
- แปลน พอร์ คิดส์. (2545). **ตากะยาย**. กรุงเทพมหานคร: แปลนพอร์คิดส์.
- พรอนงค์ นิยมค้า. (2537). **สร้างนิสัยรักการอ่านให้ลูกน้อย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- พับ...พับ...พับหรรษา. (2546). กรุงเทพมหานคร: แสบปีคิดส์.
- พับ พลิก พับ ตัฟท์แรกของฉัน. (2547). กรุงเทพมหานคร : เอ็ก อี เอ็ก.
- ไพพรรณ อินทนิล. (2534). **เทคนิคการเล่านิทาน**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- มินามิ นิซุจิ. (2546). **อนุบาลช้างเบิ้ม**. กรุงเทพมหานคร: แพรวเพื่อนเด็ก.
- แม่นมาศ ชวลิต. (2545). **ปณิธานการอ่านหนังสือของเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- ลัดดา นิละมณี. (2547). **สื่อการสอนระดับปฐมวัยศึกษา ในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 5**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วรรณิ ศิริสุนทร. (2532). การเล่านิทาน. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- วิริยะ สิริสิงห. (2537). การสร้างวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ศัพท์แรกของฉัน. (2547). กรุงเทพมหานคร : เอ็กอี เอ็ก.
- สภาพัฒน์, สำนักงาน. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. [Online].
<http://www.nesdb.go.th>. [2550, พฤษภาคม 30].
- สมพร สุทัศนีย์. (2547). จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาคมไทสร้างสรรค์.(2553). โครงการ **Book bike**. [Online]. <http://www.taiwisdom.org.th>.
 [2553, ธันวาคม 13].
- สมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน. (2542). 500 เล่มหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน.
 กรุงเทพมหานคร : แปลน พรินต์ติ้ง.
- สลอทเทอร์,จูดิธ พอลลาด. (2543). สอนอ่านเขียนด้วยนิทานภาพร่วมกัน:สำหรับเด็กปฐมวัย (แปล
 จาก Beyond Storybooks:Young Children and the Shared Book Experience โดย
 อารี สันหนวี). กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สาธิตา ทรงวิทยา. (2539). ที่อยู่ของใคร. กรุงเทพมหานคร : แพรวเพื่อนเด็ก.
- สุภาพรณ์ ชำรงวิศ. (2534). นิทานและหุ่นสำหรับเด็กปฐมวัย. ยะลา: สถาบันราชภัฏยะลา.
- หนังสือเพื่อเด็ก, มูลนิธิ. (2548). การส่งเสริมการอ่าน. [Online]. <http://www.thaibby.in.th/about.html>. [2548, มีนาคม 3].
- . การก่อตั้งและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. [Online]. <http://www.thaibby.in.th/about.html>.
 [2548, มีนาคม 3].
- หนังสือเล่มใหญ่. (2547). [Online]. Available: <http://www.decs.act.gov.au/schools/littlelessons.htm>.
 [2547, January 10].
- อภิวรรณ วีระสมิทธิ์. (2544). หนังสือสำหรับเด็กกับการปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร:
 ชารอักษร.
- อาภรณ์ บุญสาทร. (2538). เอกสารประกอบการสอนวิชานิทานและหุ่นสำหรับเด็กปฐมวัย.
 นครสวรรค์: สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
- Alligator's Crafts on Card.** (2004). [Online]. Available: <http://www.enchantedlearning.com>.
 [2004, January 16].
- Cat's Crafts on Card.** (2004). [Online]. Available: <http://www.enchantedlearning.com>. [2004,
 January 16].

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Hardie, G. (2004). **The Culture Archive**. [Online]. Available: <http://www.fulltable.com>. [2004, September 12].
- Heinich and others. (1999). **The ASSURE Model**. [Online]. Available: <http://www.st.ac.th/av/meaninstruction.html>. [2547, มกราคม 16].
- Idwal's Book. (2002). **Alice In Wonderland Books**. [Online]. Available: <http://www.aliceinwonderlandbooks.com>. [2004, September 12].
- Irvine, C. (2004). **Ella Sarah Gets Dressed**. [Online]. Available: <http://www.amazon.com>. [2005, March 30].
- Jenkins, S. (2003). **What Do You Do With a Tail Like This?**. Massachusetts: Houghton Mifflin.
- K.H. (2001). **La Fontaine**. [Online]. Available: <http://www.cojeco.com>. [2004, September 23].
- Lamaze. (2010). **Where is Caterpillar?**. [Online]. Available: <http://www.thefind.com>. [2010, September 11].
- Little Bunny Foo-Foo and Green Sea Turtle**. (2004). [Online]. Available: <http://www.tammyyee.com>. [2004, January 16].
- Mask**. (2004). [Online]. Available: <http://www.enchantedlearning.com>. [2004, January 16].
- Origami**. (2004). [Online]. Available: <http://www.jat-languagecafe.com>. [2004, January 16].
- Orwell, G. (2000). **Rudyard Kipling**. [Online]. Available: <http://www.orwell.ru/people/kipling.com>. [2004, September 12].
- Paper Bag Puppets**. (2004). [Online]. Available: <http://www.enchantedlearning.com>. [2004, January 16].
- Paper Plate Sun**. (2004). [Online]. Available: <http://www.enchantedlearning.com>. [2004, January 16].
- Papula, D. (2004). **Brothers Grimm**. [Online]. Available: <http://www.diebruedergrimm.com>. [2004, September 12].
- Persian Illustrator. (2009). **Leaves**. [Online]. Available: <http://www.Childrenslibrary.org.com>. [2009, September 23].

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Puppet on a Stick.** (2004). [Online]. Available: <http://www.enchantedlearning.com>. [2004, January 16].
- Rosen, D. L. (2000). **Once Upon a Time.** [Online]. Available: <http://www.thewholdchild.com>. [2004, September 12].
- Roy, K. (2005). **In honour of Hans Christian Andersen.** [Online]. Available: <http://www.hindu.com>. [2005, November 2].
- Sukumal. (2004). [Online]. Available: <http://www.sukumal.brinkster.net/isoppustory/isoppustory01.html>. [2004, September 31].
- Susan Calver et.al. **Board book.** [Online]. Available: <http://www.lchildrenbooks.com/store/ agora.cgi?user9=RP11&xm=on>. [2005, March 11].
- Taylor, R. (2002). **Lewis Carroll : Photographer.** [Online]. Available: <http://www.answer.com>. [2004, September 12].
- The Old Lady and the Fly Story Craft.** (2004). [Online]. Available: <http://www.Enchantedlearning.com>. [2004, January 16].
- Wikipedia. (2004). **Adventures in Wonderland.** [Online]. Available:http://www.en.wikipedia.org/wiki/Alice%27s_Adventures_in_Wonderland.com. [2004, September 23].